

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku i Odsjek za kroatistiku

Ivona Bogdanović

Metodički pristup obradi političkih govora u nastavi

Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Jelena Vlašić Duić, doc.
Komentor: dr.sc. Marko Alerić, doc.
Zagreb, studeni 2014.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Ivona Bogdanović

Datum i mjesto rođenja: 26.11.1989., Slavonski Brod

Studijske grupe i godina upisa: Diplomski studij kroatistike (nastavnički smjer) i fonetike (govorništvo), 2012.

Lokalni matični broj studenta: 298348 D

PODACI O RADU

Naslov rada: Metodički pristup obradi političkih govora u nastavi

Broj stranica: 94

Broj priloga: 4

Datum predaje rada: 3.12.2014.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

1. Dr. sc. Elenmari Pletikos Olof, doc.

2. Dr. sc. Jelena Vlašić Duić, doc.

3. Dr. sc. Marko Alerić, doc.

Datum obrane rada: 8.12.2014.

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Kratka povijest govorništva	4
2.1. Govorništvo na hrvatskom tlu	5
3. Javni govor	7
3.1. Metodički pristup javnim govorima u gimnazijskom udžbeniku	8
3.2. Kriteriji procjenjivanja javnog govora	9
3.3. Priprema i izlaganje javnog govora	12
3.4. Uloga medija u držanju javnih govora	13
4. Politički govor	15
4.1. Ideologija i jezik političkog govora	17
4.2. Kompozicija govora	19
4.3. Politički govori nekad i danas	22
4.4. Inauguracijski politički govori	23
4.5. Usporedba triju inauguracijskih govora	24
4.5.1. Retorička obilježja	24
4.5.2. Govorna obilježja	35
4.5.3. Neverbalni znakovi	41
5. Metodički pristup političkim govorima u nastavi	42
5.1. Ciljevi obrade političkih govora u nastavi	43
5.2. Načela u obradi političkih govora u nastavi	48
5.3. Sustavi u metodičkom pristupu obrade političkih govora	50
5.4. Ustrojstvena shema nastavnog sata	51
5.5. Motivacija	52
5.6. Teorijski dio obrade političkih govora u nastavi	53
5.6.1. Središnji dio prvog sata	54
5.6.2. Završni dio prvog sata	59
5.7. Praktični dio obrade političkih govora u nastavi	60
5.7.1. Središnji dio drugog sata	60
5.7.2. Završni dio drugog sata	64
5.8. Primjer pripreme nastavnog sata iz hrvatskog jezika ili retorike	64
6. Zaključak	70
7. Sažetak i ključne riječi	71
8. Summary and keywords	72
9. Literatura	73
10. Prilozi	78

1. Uvod

Cilj je pisanja ovoga rada osmisliti metodički pristup obradi političkih govora u nastavi. Politički se govori mogu obraditi na nastavi hrvatskog jezika u srednjoj školi na satu jezičnog izražavanja ili u sklopu izbornog predmeta retorike. Prema Nastavnom programu za gimnazije, na nastavi hrvatskog jezika u trećem razredu obrađuje se *Javni govor*, a za dodatnu je analizu predložena detaljna obrada teme (govor o stilu, priprema govora, organizacija govorne poruke, improvizirani i pisani govor, slušanje govora, bilješke...). U udžbeniku *Fon-Fon 3* Dragice Dujmović-Markusi nalazi se lekcija *Javni govor*. U njoj se donosi proces nastajanja govora. Politički se govor spominje samo kao govor u kojem se umjereno koriste retoričke figure. U diplomskom će radu najprije biti iznesena teorijska podloga (kratka povijest govorništva, podjela govora, obilježja političkih govora, svrha, politički govornici...), a zatim će biti predstavljena i analizirana tri inauguracijska govora. Analizirat će se argumentacija, stil i govorna izvedba. Nakon detaljne analize, bit će prikazana obrada teme u nastavi te će se detaljno prikazati mogućnosti za održavanje nastavnog sata (uvodni dio, razrada i zaključni dio). Na kraju će se prikazati primjer jednog dvosata.

2. Kratka povijest govorništva

Povijesni je početak nastave govorništva (govornog izražavanja) i pismenosti (pismenog izražavanja) početak nastave izražavanja. Prvo se učilo govorno pa pismeno izražavanje u školama. Od sumerske civilizacije, preko Babilonaca, Akadana, Židova, Perzijanaca, Indijaca pa do Kineza širile su se škole, u školama pismo, a uz pismo se razvijalo i govorništvo. Prije Grka, govorništvo nije bilo umijeće. Razvoj govorništva pratilo je uspostavu demokracije. Utemeljitelj starogrčke retorike je Koraks, a prvu govorničku školu u Ateni utemeljio je sofist Gorgija (Pandžić, 2001).

Sofisti su najuspješnije širili govorništvo. Za povijest govornog i pismenog izražavanja bitan je sofist Antifon koji se zauzimao za ravnopravnost ljudi, a sa svojim je učenicima i suradnicima vježbao raspravljanje o izmišljenim parnicama. Neki su sofisti svoje učenike učili i kako se može zloupotrijebiti umijeće govorenja (Bošnjak, 1983; Pandžić, 2011). U odgoju govornika posebnu su ulogu imali književnost i kazalište. Dva su osnovna smjera grčkoga školovanja govornika. Prvom je bila svrha poučavanje učenika uvjeravanju drugih bez obzira na istinu, a drugi je suprotno prvome bio usredotočen na istinu (Pandžić, 2001).

U helenističkom razdoblju njegovani su azijski ili kićeni stil. Velika se pozornost posvećivala procjeni vrijednosti pojedinih konstrukcija. Heleni su bili više naklonjeni pjesnicima nego filozofima i povjesničarima jer su u književnosti pronalazili oslonac za svoje govorničko umijeće, sposobnost uvjeravanja i jačanje povjerenja. U višim retoričkim školama učenici su dugo i samostalno govorili, a najveća je pozornost bila posvećena vježbanju sastavljanja tekstova. Učenici su se okušavali u svim stilovima i retoričkim vrstama, a stilsko-kompozicijske su vježbe bile svakodnevne (Pandžić, 2001).

Grci su postavili temelje rimskom govorništvu. Svi su rimski mladići (oni koji su se pripremali za političku karijeru) morali naučiti pravilno komunicirati s mnoštvom na skupovima, a i pregovarati sa sudionicima skupa. Najpoznatiji rimski govornik bio je Ciceron, koji je ponajviše doprinio teoriji govorništva. Isticao je kako je govornik kao sastavljač govora poput pjesnika, a kao izvođač poput glumca. U 1. st. rimsko govorništvo dostiže vrhunac, a tada djeluje Kvintilijan koji je najbolji rimski teoretičar govorništva i procjenitelj govorničkog umijeća (Pandžić, 2001). Kvintilijan se slaže s onim autorima koji tvrde kako je govorništvo samo snaga i nauka, a ne vrlina i da je ono rutina (Popović, 1987).

Kvintilijan je također zamislio dobra učitelja koji bi mogao stvoriti dobra govornika. Zamišlja ga kao ravnotežu strogoće i blagosti, za njega su oni najodgovorniji i jedini

sposobni svojim radom izazvati velike društvene promjene. Kritizirao je učitelje koji bi odustali od prosvjetnog života i one koji bi živjeli načinom života koji ne bi bio uzor učenicima. Učitelj je trebao imati bogata teorijska znanja, ali i jasnoću izražavanja, pri tome je primat davao dikciji i stilu. Za njega je neuka prevelika kićenost i umjetnost, a zalagao se za uključenje komedije u govorničku izobrazbu. Njegovo pravilo dobrog čitanja i danas je aktualno. On je dao iznimne priloge povijesti govorništva (Pandžić, 2001).

Rimsko je govorništvo posljednjih desetljeća Rimskog Carstva obilježilo kršćanstvo. Kršćanski su učitelji u Rimskom Carstvu promicali promjenu odgojnih načela, sadržaja i ciljeva. Augustin je bio najistaknutiji kršćanski propovjednik, mislilac i pisac, smatra se utemeljiteljem kršćanskog propovjedništva (Pandžić, 2001).

U srednjem je vijeku govorništvo bilo važan dio naobrazbe onih koji su imali vlast. U srednjovjekovnim je samostanskim školama retorika bila dio triviuma (gramatika, logika i retorika). U okviru retorike srednjeg vijeka najzastupljenije je bilo propovjedništvo, koje je ujedno bilo i najrazvijenije. Nije bilo uključeno u škole jer nije bilo potrebe za političkim govorništvom. Sudsko je govorništvo također bilo zanemareno, a na dvorovima su živjeli epideiktički govornici. U školama je bilo i poistovjećivanja govorenja i pisanja, ali i njihova prevelika razdvajanja. U europskim je zemljama govorništvo utjecalo na pismenost jer bez pismenosti ljudi nisu mogli biti pokrštavani, a i govorništvo je bilo više nego u antici prožeto vjerskim načelima. U azijskim je zemljama govorništvo bilo važno, nije bilo ni slično europskom govorništvu, nego se razvijalo sukladno kulturi, vjeri i tradiciji (Pandžić, 2001).

2.1. Govorništvo na hrvatskom tlu

Na hrvatskom se tlu umijeće govorništva izražavalo na hrvatskim narodnim i državnim saborima od 8. do 11. stoljeća. Na saborima se govorilo hrvatskim narodnim jezikom i latinskim. Legende govore o izvrsnom govorničkom umijeću hrvatskih vladara, posebno knezu Branimiru te kraljevima Zvonimiru i Petru Krešimiru Četvrtom. Braća Ćiril i Metod su, kao i u ostalim slavenskim zemljama, i na hrvatskom tlu odgovorni za pismenost, a ujedno i školstvo. Kršćanstvo su širili propovijedima i moći uvjeravanja (Pandžić, 2001).

U srednjem je vijeku govorništvo u Hrvatskoj bilo na visokoj razini, a učilo se u samostanima. Dominikanci su govorništvo smatrali glavnim predmetom koji je ujedno bio i preduvjet za ređenje. Franjevci, tj. sv. Franjo zaslužan je za specifično kršćansko govorništvo koje je dobilo naziv franjevačko govorništvo. Zahvaljujući bosanskim franjevcima, hrvatski

je jezik bio jedan od diplomatskih jezika u Carigradu, prijestolnici Osmanskog Carstva (Pandžić, 2001).

Sabornici u Bosni i Dubrovačkoj Republici paralelno su se koristili hrvatskim i latinskim jezikom. Ilija Crijević jedan je od najpoznatijih govornika toga doba. Krajem 16. stoljeća za širenje govorništva bili su zaslužni isusovci. U 17. se stoljeću govorništvo učilo u školama, ali je latinski bio nastavni jezik. Kako bi narod razumio govornike, redovnici su pravili jezične priručnike. Maksimilijan Vrhovac bio je važan govornik u 18. stoljeću (Pandžić, 2001).

Početak 19. stoljeća govorništvo se potiskuje iz škola, a veća se pozornost poklanja pismenom izražavanju (Pandžić, 2001). *Činjenica da se retorika naprasno izgubila u 19. stoljeću, kada je iz teorija nestalo normativnosti, a mimetičko smijenjeno kreativnim i kada je iščeznula esencijalistička slika svijeta, dodatni je dokaz njezinih književnoteorijskih i estetičkih referencija* (Aleksandrov-Pogačnik, 2007: 26). Barišić (1994) navodi kako je u Hrvatskom saboru u devetnaestom stoljeću bila njegovana kultura visokog parlamentarnog govorništva i pri tome ističe Antu Starčevića. Najviše povijesne slave je stekao Ivan Kukuljević Sakcinski koji je 2. svibnja 1843. u Hrvatskom saboru održao prvi govor na hrvatskom jeziku. Od 1847. se godine hrvatski jezik uvodi u škole. Tijekom cijelog 19. stoljeća u svim se hrvatskim zemljama isticala potreba za učenjem vrhunskog pismenog i usmenog izražavanja (Pandžić, 2001).

U 20. stoljeću, nakon trećeg desetljeća slabi zanimanje za retoriku i do osamdesetih se godina nije spominjala u nastavi. Do 1990. je govorništvo moglo doći do izražaja samo u školskim i sveučilišnim predavanjima. U komunizmu su bili rijetki priručnici za govorništvo (Pandžić, 2001). Ističu se Stjepko Težak s priručnikom namijenjenim nastavnicima *Govorne vježbe u nastavi hrvatskosrpskoga jezika* (1964) i Đuro Gračanin s knjigom koja problematizira govorništvo *Temelji govorništva* (1968).

Krajem 20. stoljeća odnos prema govorništvu ponovno se mijenja, osnovane su brojne govorničke škole, a posebno se ističe govornička škola Ive Škarića koji ističe kako je govorništvo preduvjet svake demokracije. Hrvatsko govorništvo je u 21. stoljeće ušlo s brojnim teškoćama i postoji strah kako bi govorna i pisana kultura na hrvatskom jeziku mogla pasti ispod povijesnih kulturnih razina (Pandžić, 2001).

3. Javni govor

Javni se govor definira i objašnjava u odnosu spram privatnog govora. On je inačica retoričkog govora koji je javan i upućen publici. Sposobnost razumijevanja publike, prilagođavanje izlaganja interesima slušatelja, dobra organizacija sadržaja i komunikacijske kompetencije daju javnom nastupu profesionalni izgled i ostavljaju dugotrajan pozitivan učinak na slušatelje. Za razliku od privatnog, javni govor ima povećanu odgovornost u istinitosti, djelotvornosti, društvenoj korisnosti, opravdanosti, toleranciji, etici i estetici, govorno-jezičnoj korektnosti i kulturi. Javni govor se može držati u svoje ili u tuđe ime, a ako se govori u tuđe ime, onda mu se pridodaje i odgovornost prema onome koga se zastupa (Škarić, 2008, prema Pletikos, 2008).

Glavni je cilj svakog javnog govora govornikovo slanje jasne i učinkovite poruke i prevladavanje straha od javnog nastupa kako bi govornik djelovao uvjerljivo i utjecajno. Nastup zrcali onoga tko drži govor, glavna je ulaznica u svijet uspješnih profesionalnih uloga. Kako bi se to ostvarilo, potrebna su različita znanja, vještine i sposobnosti, a za dojmljiv nastup potrebno je sve to pretvoriti u jednu jasnu i zanimljivu priču. Uloga je javnog izlaganja u tome da se informacije što bolje prenesu i tako postanu katalizatorom promjena (Žitinski-Šoljić, 2008). Gazdić-Alerić (2009: 72) javnu i privatnu komunikaciju razlikuje s obzirom na uloge i status u društvenoj strukturi. Tvrdi kako u praksi *ne postoji uvijek jasna granica između javne i privatne komunikacije te da one moraju biti komplementarne, čak se moraju i podudarati kako bi se konstituirala struktura društva.*

Javni se govori dijele na govore visokog, srednjeg i niskog stila. U govore visokog stila ubrajaju se svečani prigodni govori, zdravice, pozdravni govori i nekrolozi. U njima se nalazi obilje retoričkih figura. Govori srednjeg stila u kojima prevladava umjeren broj retoričkih figura su politički govori, govori na sastancima i sudski govori. Znanstveni i javni govori, kao što su referati, koreferati i predavanja su govori jednostavna stila (Škarić, 2008).

3.1. Metodički pristup javnim govorima u gimnazijskom udžbeniku

Dujmović-Markusi (2008) u udžbeniku za treći razred gimnazije obrađuje lekciju *Javni govor* koja se nalazi u sklopu cjeline Jezičnog izražavanja. U toj se lekciji zadaje učenicima samostalno pripremanje javnog govora na temu *Prava i obveze učenika*. Tako se u njima pobuđuje osjećaj sastavljanja i izvođenja javnog govora. Navodi se kompliciranost procesa sastavljanja govora jer obuhvaća nekoliko sastavnica – prikupljanje građe (lat. *inventio*), raspoređivanje građe (lat. *dispositio*), oblikovanje govora (lat. *elocutio*), pamćenje govora (lat. *memoria*) i izricanje govora (lat. *actio*). U udžbeniku se u pet prethodnih etapa opisuju nastajanje govora. Navodi se kako se svaki govor sastoji od tri osnovna dijela, a osim hrvatskog naziva donesen je i latinski: uvod (*exordium*), razrada (*disputatio*) i završetak (*conclusio*). U uvodu se objašnjava o čemu će se govoriti, u razradi se donosi naracija i argumentacija te se u završetku sažme ono o čemu se govorilo.

Kako bi se učenicima objasnilo oblikovanje govora, u udžbenik su stavljeni isječci govora francuskog prirodoslovca i pisca G. L. L. de Buffona *O stilu*. Kod zapamćivanja govora je navedeno kako nije potrebno učiti cijeli govor napamet, nego upamtiti dijelove i pripremiti bilješke. Predlaže se i priprema govora u kojoj se treba paziti na intenzitet (jačinu) glasa, modulaciju, ton, intonaciju, ritam, tempo (brzinu govorenja), stanke te mimiku i gestu. Kod izricanja je naglašena prirodnost, opuštenost i pripremljenost.

Dujmović-Markusi (2008) u svom udžbeniku govore dijeli prema broju retoričkih figura koje se koriste u govoru, odnosno prema stilu koji može biti visoki, srednji i niski. Pod govore visokog stila navodi svečane govore, zdravice, pozdravne govore i nekrologe, zatim pod govore umjerenog stila političke skupove, sastanke i sudske govore te naposljetku u govore niskoga je stila nabrojala referate i predavanja. Nije zasebno navela obilježja niti jednog stila, samo je naglasila da se razlikuju brojem retoričkih figura.

Na kraju lekcije se nalaze vježbe za utvrđivanje znanja, tako je u rubrici *Ponovite i primijenite* zadana razrada koncepta govora *Prava i obveze učenika* koji su učenici napisali početkom sata te pripremu za izvođenje u razredu. Također, zadaje i održavanje javnog govora pred razredom sa slobodnom temom. Kao sljedeći zadatak zadaje potragu prvog govora na hrvatskom jeziku u Hrvatskom saboru – govora Ivana Kukuljevića Sakcinskog održanog 2. svibnja 1843. – govora u kojem je naglasio potrebu za uvođenjem narodnoga jezika. Učenici ga trebaju prevesti na standardni jezik i pripremiti ga za javno izvođenje.

Naposljetku učenici trebaju zamisliti kako su oni Ivan Kukuljević Sakcinski koji mora pripremiti taj govor. Uz služenje udžbenikom trebaju prikazati način na koji govor nastaje.

Rubrika *Za +5* donosi zanimljivosti o temi koja se obrađuje. Navedene su dvije zanimljivosti, a prva je kako postoje dva tipa komunikacije sa slušateljima, a to su verbalna i neverbalna u koju su uvrštene računalna tehnologija i tematski prikazi. Druga zanimljivost je da je 32% ljudi iskazalo kako je strah od javnog nastupa njihov najveći strah.

3.2. Kriteriji procjenjivanja javnog govora

Govorno izražavanje možemo analizirati pomoću mnogo različitih kriterija, tj. trebamo provjeriti ima li govornik *govornost, tečnost, osobnost, logičnost, poetičnost, informativnu odmjerенost, komunikacijsku otvorenost, tolerantnost, fatičnost, kontroliranost, eufoničnost i kulturu slušanja* (Horga, 1994, prema Pletikos, 2008: 47).

Kriteriji govornog izražavanja grupiraju se u tri skupine – na *retorički dizajn, govornu izvedbu i na vizualne znake* (Škarić i Varošaneć-Škarić, 1994a, prema Pletikos, 2008: 47), a vrednovanje govora na televiziji i radiju svrstavaju se skupine govornosti, purizma i elegancije (Škarić, 1995, prema Pletikos, 2008). U svom je radu Pletikos (2008) kriterije podijelila na retorička obilježja, govorna obilježja i neverbalne znakove. *Retorička obilježja obuhvaćaju pretežno verbalni sloj govora te njegova sadržajna, ustrojbeno, pragmatička, jezična, stilska i bontonska obilježja* (Pletikos, 2008: 48). Kategorije koje je koristila u elementima analize su: *tema i strategija, upućenost publici, kompozicija govora, stil i jezik*.

Temu je navela kao prvi kriterij vrednovanja govornog izražavanja. *U obrazovanju govornika dobro je naučiti da je govor potrebno graditi oko jedne tvrdnje koju treba izricati na razne načine da bi doprla do slušatelja. Prepoznavanje strategije i cilja teško je ako govornik ima cilj koji želi zamaskirati. Cilj govora može biti jasno izrečen, npr. političari će reći glasajte za mene* (Pletikos, 2008: 48)

Navela je i ulogu slušatelja koji najlakše mogu procijeniti upućenost publici. Govornik bi trebao analizirati profil publike kako bi svoj govor mogao prilagoditi publici i kako bi ga ona na dobar način prihvatila (Pletikos, 2008: 49)

Kompozicija govora dijeli se na uvodni, središnji i završni dio. *Iako je u govorima vrlo nevidljiv prijelaz uvodnoga na središnji dio, prijelaz sa središnjega na zaključni dio mora biti vrlo jasan* (Pletikos, 2008: 50). U uvodu trebamo vidjeti je li govornik zadobio naklonost publike, stvorio zanimanje za temu o kojoj govori i vjerodostojnost da je on

kompetentan za izlaganje teme o kojoj govori. U središnjem dijelu trebamo *odgovoriti na pitanje postoje li elementi dobre argumentacije, a to su: jasnoća teze, raspored argumenata, korištenje primjera, podataka i citata, navođenje izvora podataka i citata, slikovitost potkrjepe te razumijevanje postojanja suprotnog stajališta* (Pletikos, 2008: 50). Na kraju govora trebamo procijeniti je li govornik imao sažetak i kakav je dojam ostavio na publiku (Pletikos, 2008).

Jezik i stil podrazumijevaju uporabu jezičnog standarda, gramatike i stilskih figura. *Kategorija koju za razliku od analize literarnog dijela teksta moramo dodati je primjerenost stilskih sredstava s obzirom na publiku, te govorne elemente teksta* (Pletikos, 2008: 50). *Govornost u tekstu se očituje prilagodbom dužine rečenice slušanju (kraće rečenice), oslovljavanje publike i fatičkim sredstvima (pratite li, razumijete li, kao što većina od vas zna i sl.) Škarić (2003) nazivom modalni izrazi sjedinjuje stereotipne jezične izraze svojstvene govornom izražavanju te ih kategorizira i opisuje s obzirom na ulogu koju imaju u govoru. Bilo koji jezični izraz koji se prečesto ponavlja u govoru postaje poštapalica* (Pletikos, 2008: 50).

Govorna obilježja su zvučni sloj govorne izvedbe, a on se sastoji od prozodijskih (lingvističkih) i paralingvističkih sredstava. Prosječan slušatelj neće primijetiti dobru govornu izvedbu jer će ona samo pomoći da se lakše prati govor. Tek ako je izvedba loša, onda se pažnja preusmjerava na nju. Govorna obilježja su *pripremljenost, govornost, izražajnost, glas, izgovor i tečnost* (Pletikos, 2008: 51).

Pripremljenost govora se ne može ocjenjivati *apsolutnom ljestvicom, jer su različiti načini pripreme i izvedbe primjereni različitim govornim vrstama*. Jedino se može vrednovati govornikova pripremljenost. Postoje četiri stupnja pripremljenosti govora: kada govornik čita napisani tekst, kada govornik govori tekst naučen napamet, kada govornik govori pripremljeni govor pomoću bilježaka ili bez njih (*ekstemporacija*) i *improvizacija* (Pletikos, 2008: 51).

Govornost je *kategorija u kojoj procjenjujemo zvuči li govor spontano i čuje li se da je usmjeren prema publici (na temelju stanka, primjerenog tempa, isticanja)* (Pletikos, 2008: 52).

Izražajnost je kategorija koja obuhvaća sva prozodijska sredstva, a u udžbenicima za nastavu hrvatskoga jezika ta se sredstva nazivaju vrednote govornoga jezika. Ne možemo analizirati pojedinačne vrednote, nego kakav ukupan dojam govornik ostavlja. Ako vrednote

nisu na dobar način korištene, onda se analizira zašto je to tako: *je li intonacija premonotona, je li tempo prespor ili prebrz, jesu li stanke logične i sl.* (Pletikos, 2008: 52).

Tečnost je *proizvodnja govora s lakoćom, bez oklijevanja, pogrešaka i ispravljanja* (Horga, 1994, prema Pletikos, 2008: 52). Sinonimi tečnosti su glatkoća i fluentnost. Njegovo se narušavanje lako čuje. Tečnost se može narušiti zastajkivanjem u govoru, ponavljanjem, ispravljanjem, ubacivanjem *zvučne nefonematizirane stanke (mmmm)* i poštapalicama (Pletikos, 2008: 52). Kada se radi o spontanom govoru, tada se i podrazumijeva kako će doći do zastoja u tečnosti (Pletikos, 2008). Govorenje je pravilno ako je govor tečan, ugodan, jasan i ako nema prostačkih riječi i stranih elemenata. Gesta prati glas i mora biti spontana i promišljena. Kratke pauze ne smiju ugroziti period kao cjelinu. Govornik koristi riječi, figure, vještinu raspoređivanja, inventivnu sposobnost, samopouzdanje, otmjeno i ugodno izlaganje (Kvintilijan, 1983, prema Marušić, 1990).

Analiza glasa prvotno podrazumijeva procjenu je li glas ugodan i je li govornik dovoljno glasan. Ako glas nije ugodan, onda se procjenjuje zašto nije ugodan, tj. koja odstupanja su prisutna (Pletikos, 2008).

Izgovor (dikcija, artikulacija) treba biti dovoljno jak da bez naprezanja čujemo svaku govornikovu riječ (Pletikos, 2008: 53). Takva je dikcija dostatna. Ako su jače, izgovorne mane ometaju govor, takve su mane mucanje ili dislalije. Sigmatizam (distorzije glasova c, z, s, č, ž, š) i rotacizam (distorzija glasa r) najviše se čuju. Kod izgovora se može primijetiti i dijalektalan izgovor, a to se može ustanoviti i na primjeru jednog suglasnika ili samoglasnika. *Osim ovih elemenata, slušatelj treba zabilježiti sve što primijeti da mu posebno smeta, primjerice, ako govornik pogrešno naglasi neke riječi, ako govornik ne izgovara nečije ime ili naziv i sl.* (Pletikos, 2008: 53).

Analiza neverbalnih znakova odnosi se na *elemente iz podjele neverbalne signalizacije* (Škarić, 2003: 180): *pogled, tijelo govora, mimika i gesta, pomoćni mediji te vrijeme. U govoru je jedan od najvažnijih neverbalnih znakova pogled, kako i koliko govornik gleda publiku da se publika pritom osjeća ugodno. Analizirajući govor govornika, bitno je da je njegov stav uspravan, siguran, i miran i njegova odjeća ne odvlače pažnju od sadržaja govora. Geste i mimika mogu pratiti, pojačavati i oslikavati govorni sadržaj* (Pletikos, 2008: 54). Govornik može kao potporu svom govoru pridodati uručak, videozapis, pisanje po ploči, pokazivanje predmeta i sl. (Pletikos, 2008).

3.3. Priprema i izlaganje javnog govora

Prema Škariću (2008: 69) umijeće pripreme i izlaganja govora pred publikom ima pet sastavnica. Prikupljanje – pronalaženje (lat. *inventio*) je prva i ujedno osnova umijeća izlaganja. Početna se misao mora razraditi, preispitati, podvrći sumnjama, zagledati joj u naličje, pronaći za nju argumente i ispitati protuargumente. U ovoj je točki svrha pronaći argumente najprikladnije za određeni sadržaj govora. Ova točka može zahtijevati mjesec mukotrpnog rada, ali isto tako može biti i brza, ovisno o okolnostima. Umijeće govornika je u uvjeravanju publike kako su zaključci nužni jer proizlaze iz njihovih vlastitih uvjerenja.

Raspoređivanje (lat. *dispositio*) je umijeće prikladnog organiziranja elemenata iz prve faze. Govornik treba doraditi svoje argumente i njihovu strukturu prije nego što prijeđe na fazu dotjerivanja stila te konačno na samu izvedbu. Svaki govor ima tri glavna dijela – uvod (lat. *exordium*), izlaganje (lat. *narratio* + *argumentatio*) i zaključak (lat. *peroratio*). Uvod može imati zadobivanje naklonosti, stvaranje zanimanja i upoznavanje sa sadržajem. Izlaganje se sastoji od kazivanja (raspoređivanje, izlaganje teme i tvrdnja) i dokazivanja (subjektivni i objektivni dokazi). Zaključak treba imati sažetak, poziv i efektan završetak.

Sastavljanje (lat. *elocutio*) slijedi raspoređivanje, sastavljanjem slažemo misli u tekst. Dva su načina kojima se sastavljaju misli u tekst – potpuna i djelomična tekstualizacija. Podrazumijeva čisto formalno dotjerivanje pojedinih rečenica (upotrebom retoričkih figura) kako govor ne bi bio samo informativan nego i lijep i svjež. Dvije su tehnike sastavljanja: pisanje i sastavljanje u pameti.

Zapamćivanje govora (lat. *memoria*) je ključna sposobnost govornika. Najbolje je zapamtiti djelomičan sastav ili djelomično potpun pa govoriti slobodno. Nije dobro govor čitati, pogotovo ako se čuje čitanje. Najčešće se govor nauči tako da se može dobro govoriti služeći se bilješkama.

Izricanje govora (lat. *pronuntio actio*) podrazumijeva korištenje najučinkovitijih verbalnih (dikcija) i neverbalnih govorničkih tehnika. Tu se cijela priprema govora skuplja u sadašnjost govora. Govornik zaboravlja kako je ikada išta pripremao i govori u sadašnjosti. Najbolje su antičke govornike krasile suzdržane kretnje tijela i odsutnost gestikulacije.

Govornik treba uvjeriti publiku u istinitost onoga što govori. Postoje tehničke i atehničke metode uvjeravanja. Atehničke su one koje postoje od prije (svjedoci, dokazi), a tehničke su metode one koje sam govornik stvara. Povjerenje se treba temeljiti na samom govoru, a ne na karakteru govornika, a kakav će dojam ostaviti govor može ovisiti i o slušateljevu

raspoloženju, tako da treba u obzir uzeti i publiku kojoj se govori (Slavić, 2011, prema Aristotel, 1987).

3.4. Uloga medija u držanju javnih govora

Sredstva javnog komuniciranja su nerazdvojan pratilac suvremenog života i njegova bitna stavka. Ona povezuju i zbližavaju ljude raznih političkih sustava, nacija i klasa, narode raznih država i kontinenata. Zahvaljujući njima svijet je postao veliko selo, a ljudi se imaju priliku upoznati. Također, utječu na politizaciju društva (Biškup, 1981).

Preduvjet promicanja i zaštite partikularnih i općih interesa građana (birača) je odgovarajuća informiranost o političkim događanjima i akterima u zemlji. Uloga medija u političkoj komunikaciji od izvanredne je važnosti za čitav demokratski proces. Masovna komunikacija, i u tisku i u elektroničkim medijima, prolazi sustave selekcije u izboru i određivanje težine događaja i njihovih aspekata. Stručnjaci o ulozi medija u suvremenom društvu raspravljaju s različitih stajališta (Balabanić i Mustapić, 2008).

Dio autora ističe kako publika bira medije koji odgovaraju njihovim stavovima i ukusima, odnosno da su obilježja i sadržaj medija određeni obilježjima i očekivanjima publike, dok drugi dio autora smatra kako društvene elite manipuliraju *zbunjenim stadom pasivnih promatranja*, odnosno publikom kao proizvodom medija. U takvom suvremenom medijskom okružju osobito je složeno djelovanje političkih aktera i njihova komunikacija s publikom. Prethodni činitelji znatno utječu na sadržaj retorike političkih aktera i političkih priloga u dnevnom tisku (Balabanić i Mustapić, 2008).

Edelman je (2003) razvio teoriju konstrukcije političkoga spektakla u kojoj središnje mjesto zauzima teza da politika kreira publiku koja je prati. Ona pak ovisi o novinarskom izvještavanju o političkim zbivanjima, odnosno interpretaciji publike koja to izvještavanje prati (Balabanić i Mustapić, 2008).

Mediji su nužni kod komunikacije koja se ostvaruje na udaljenosti. Oni su determinirani strukturom, npr. telefonom se prenosi samo zvuk, tj. samo akustički tekst, nema optičkog. Novinama imamo samo optički tekst, a televizija ne miriše. Medijima se uvijek gubi dio informacije (Knape, 2007). Budući da je televizija vizualni medij, ona utječe na ljudsko ponašanje, neprimjetno koristi konstruirani semiotički sustav znakovlja kako bi prezentirala poruke kojima je cilj doimati se stvarnim (Žitinski-Šoljić, 2001).

McNair (2003) drži kako je osnovna zadaća medija u suvremenim demokratskim društvima informiranje javnosti o tome što se događa, ali i postavljanjem određene agende, da urede i strukturiraju političku stvarnost koja bi u svom totalitetu većini pripadnika društva bila neshvatljiva. On granice političke komunikacije širi na cijeli politički diskurz i vizualna sredstva označivanja, koja također smatra oblikom političke komunikacije, odnosno političke retorike te prepoznaje tri osnovna elementa političke retorike: političke aktere, publiku i medije.

Politički akteri nastoje *umijećem uvjeravanja* (proizvodnjom pristanka) utjecati na stavove građana, odnosno publiku, a time i na njihovo glasanje prilikom izbora, a mediji se stalno prilagođuju novim tehnološkim i društvenim promjenama te očekivanjima publike. Ta je revolucija u umijeću uvjeravanja posljedica političkog napretka i razvoja tehnologije. McNair (2003: 207) zaključuje kako su u političkoj komunikaciji politički akteri i mediji postali ovisni jedni o drugima, a politika postala ne samo umijeće uvjeravanja, nego i predstava u kojoj su pitanja stila, prezentacije i marketinga podjednako važna, ako ne i važnija od samog sadržaja.

Internet je dostupan svima i to su politički savjetnici vrlo brzo spoznali. Informacije su tako dostupne onima koje zanimaju, tako i političari mogu biti bliži onima koji ih biraju, a isto vrijedi i za birače. Sve bitne informacije vezane za političare i kampanju koju vode su transparentne prema biračima. Internet je bio dominantan medij Obamine političke kampanje. Obamin popis adresa za kampanju početkom studenog 2008. sadržavao je 13 milijuna adresa (Tomić, 2012).

4. Politički govor

Politički je govor onaj u kojem se na nešto potiče ili se od nečega odgovara. Svrha je političkog govora ili korisnost ili štetnost jer onaj koji potiče, savjetuje boljitak, a onaj koji odgovara, odgovora od nečega. Pravda, nepravda, čast i sramota usput se dodaju ovom tipu govorništva (Aristotel, 1987). Prvo se treba uvidjeti koja to dobra ili zla na umu ima politički govornik. Aristotel retoriku svrstava između dijalektike i sofističkih dijaloga i navodi kako se retorika sastoji od analitičke znanosti i onog dijela političke znanosti koja se odnose na etiku (Aristotel, 1987).

Politički je govor jedan od triju osnovnih vrsta govora koji su dobiveni kriterijima auditorija, teme, funkcije, ambijenta i argumentacije. *U političkom se govoru najjasnije vide povod, smjer i namjera. Predmet mu je uvijek interes i dobro države i naroda. Uspjeh političkog govora je siguran ako je izražavanje odmjereno* (Marušić, 1990: 9). U političkom je govoru argument društveni probitak. U odnosu na stil, srednji je stil najpogodniji za politički govor (Škarić, 2008). Političko djelovanje je vrsta ljudskog djelovanja koja donosi evolutivne promjene čiji je cilj postizanje kvalitete življenja. U demokraciji ono podrazumijeva i obavezu da se nositelji vlasti obavijeste što o nekom pitanju misli zajednica i da s tim usklade svoj rad. U pravilu se političko djelovanje mora temeljiti na normama kao što su na primjer sloboda, politička kultura sudionika te čuvanje i zaštita ljudskog dostojanstva. Politički govor je jedan od načina političkog djelovanja (Benić, 2009). Politička retorika je temeljni instrument političkog komuniciranja (Tomić, 2012).

Cilj je političkog govora prihvaćanje ideja, interesa i namjere političkog govornika od strane slušatelja, a svrha je oblikovati socijalna, ideološka i politička stajališta ljudi i utjecati na njih. Vrste političkog govora su ekskluzivni, totalitarni i demokratski. Ekskluzivni politički govor upotrebljava se u krugu političkih djelatnika kao vrsta profesionalnog žargona i ne rabi se među ostalim članovima zajednice. Totalitarni politički govor pokazatelj je totalitarnosti politike u državnoj zajednici, nastoji se proširiti na sva društvena područja, a vladajuća politička skupina koja stvara nova jezična obilježja često ga pretvara u sredstvo vladanja. Demokratski politički govor je jezik dijaloga, tolerancije i osjetljivosti prema razlikama u stajalištima, a prihvatljiv je gotovo svim članovima političke zajednice. Politički govor, po svojim obilježjima, može biti emotivni, ekspresivni, iterativni, ekstenzivni i koherentni (Benić, 2009).

U emotivnom govoru upotrebljavaju se riječi s jakim emotivnim učinkom na slušatelja dok ekspresivni govor obiluje bogatstvom i raznolikošću vokabulara te dinamičnošću i raznolikošću rečenica. U iterativnom govoru ponavljaju se važne riječi ili rečenice kako bi se proširila ili provjerila prihvatljivost poruka kod slušatelja dok se kod ekstenzivnog govora smišljenom strategijom želi poništiti učinak nečeg što je prije rečeno te se dugim rečenicama ili sporednim temama slušatelja odvlači od osnovne teme. Koherentni govor s druge strane djeluje kao skladna cjelina, govornik uspješno usklađuje odnos prema slušatelju, temi ili vremenu (Benić, 2009).

Politički je govor postao neka vrsta „pod-govora“ s ambicijom da cjelovito osvoji ljudski govor (Inić, 1984: 30). Ciljevi političkog govora su mnogobrojni – učiniti stvarnost podnošljivom, razviti osjećaj prihvaćenosti društvenog poretka, ideologizirati najveći broj ljudi, zadovoljiti određene interese, održati relativnu nesigurnost građana (Inić, 1984). Pojava političkog govora u prostoru ograničene slobode izražavanja ima za cilj postizanje podržavanja postojećeg autoriteta vlasti kako bi se ljudi ponašali u skladu s očekivanim postupcima, mislili i govorili kroz oblike poželjnih značenja. Svaki je govor u politici ekspresivni vid izražavanja postojećeg kao najboljeg.

Politička retorika predstavlja svijet, pruža emocije, podsjeća na našu povijest, stvara osjećaj jedinstva i podržava djelovanje. Političko govorništvo nije primarno racionalno (Osborn, 1986, prema Tomić, 2012). Političko komuniciranje postoji otkad je vlasti i politike te je u osnovi svih funkcija političkog sustava, ono je razmjena različitih sadržaja u domeni političkih aktivnosti (Tomić, 2012). Način na koji govornik uspostavlja vezu s publikom, način na koji hvali publiku, izražava skromnost, izražava vjerodostojnost, način na koji ulazi u temu, priča, citira, postavlja retoričko pitanje, kreće izravno od središnje misli ili najavljuje prigodu držanja govora – sve su to obilježja političkog govora, kao i akustički aspekt govora koji je vrlo bitan jer govor sadrži ljudsku i našu osobnu sliku te su u njega ukodirane naša anatomija, senzualnost i temperament (Škarić, 1988).

Za uspjeh govora važni su elementi nagovora i uvjeravanja. Nagovor i uvjeravanje izričito su odvojeni pri čemu postoji nekoliko podjela. Chaignet, Hougardy i Kant opisali su distinkciju tih dvaju elemenata. Hougardy navodi razliku u slobodi duha kod slušatelja jer ako je netko uvjeren, ne mora značiti da će biti nagovoren. Chaignet kaže kada smo uvjereni, onda smo pobijedili sami sebe, a kada smo nagovoreni, onda smo uvijek nagovoreni od drugih. Kant uvjeravanje smatra univerzalnim, a nagovor je osoban i pojedinačan (Petrović, 1975).

Za nagovor i uvjeravanje potrebne su tri stavke: *logos, etos i patos* (Aristotel, 1987). Logosom se služimo kada želimo nešto argumentirano obrazložiti induktivnom logikom primjera i deduktivnom logikom zaključka (King i O'Conner, 2001). Etos je izazov za političare, za Künga (2007) etos nije prepreka, ali ni garancija za pobjedu na izborima, no visoki etos može biti odlučujući u utrci za pobjedu. Njime se iskazuje moralna strana u argumentaciji. No, s ganućem ili patosom stvar je zamršenija nego s ostalim sredstvima uvjeravanja. Krajnja je svrha političkoga govorništva ipak uvjeravanje slušatelja i njihovo pridobivanje za određeno rješenje pitanja ili odvrćanje od nečega (Barišić, 1994).

4.1. Ideologija i jezik političkog govora

U odnosu spram istine, politički jezik manifestira odstupanje i pribjegavanje poluistinama (Inić, 1984). Politički se jezik može okarakterizirati kao specijalni jezik ili žargon, a pritom bi on morao biti najmanje specijaliziran, zatvoren, ekskluzivan i sama bi politika trebala težiti ukidanju svog jezika kao specijalnog (Ivas, 1983). Politički jezik treba biti pokretač društva i potaknuti društveno djelovanje. Jezik je poticaj, sredstvo ili argumentacija za društveno djelovanje. Riječima se djeluje na razne načine, njima se može nagovarati, podsjećati, moliti, zapovijedati, hvaliti ili osuditi (Tomić, 2012).

Jezik političke komunikacije je sociolekt, kao što su jezici pedijatarata ili fizičara. Određen je područjem političkog djelovanja i političkim djelatnicima, on nije metajezik ili jezik tajnih političkih udruženja, već javni sociolekt. Primarna mu je funkcija persuazivna, njime govore političari međusobno, političari u obraćanju javnosti i svi sudionici političke javnosti. Razumljiv je, prepoznatljiv i prihvatljiv svim sudionicima političke javnosti. Jezična je politika dio globalne politike nekog društva i provodi se kroz političke institucije (Marušić, 1990). Politički je jezik sličan drugim upotrebama jezika, no on artikulira, potiče i oblikuje javnu raspravu o javnim resursima, vlasti i sankcijama (Tomić, 2012).

Politika svakog doba obiluje ideologijama. Funkcije ideologije su solidarnost, identitet, legitimacija i simbolička orijentacija (Fanuko, 2000). Kakav je odnos ideologije i govora, odnosno jezika? Ideologija i jezik sustavi su znanja i oni su inventari raspoloživih oblika i odnosa. Mišljenje i govor su procesi preoblikovanja, a struktura jezika i ideologije je aktivna kao stabilizator procesa. Mogućnost ideologiziranosti proizlazi iz čovjeku svojstvene projektivnosti, usredištenosti, dvojakosti i prirode njegove društvenosti. Značenje riječi *ideologija* više se puta mijenjalo od njegova nastanka. Isprva je imalo pozitivne konotacije, a

s Napoleonom poprima negativne te nakon toga do današnjih dana vrijednosno oscilira. Ideologijom se nastoje prikazati prirodnima društveni odnosi koje se zastupa. Sklonost ideologiziranju je dio čovjekove prirode, a iluzija prirodnosti govora dolazi od njegove društvene ukorijenjenosti (Ivas, 1988).

Glavni je problem političke komunikacije taj što ona podrazumijeva prenatraglašenu vezanost za kontekst. Za nju je kontekstualiziranost puno važnija od propozicionalne i intencionalne komponente komunikacije pa čak i od njene fatičke uloge. Nema komunikacije bez konteksta, ali je u političkom kontekstu problem što taj kontekst onemogućuje komuniciranje i s tim i argumentaciju čini gotovo nepotrebnom. Takva komunikacija rezultira time da nije važno što se kaže, ni s kojom namjerom, niti učinkom, nego je nužno da ima svoje opravdanje u izvanjezičnom kontekstu (Pupovac, 1990).

Javnost predstavlja prostor komunikacijske općenitosti nekog društva unutar kojeg se obavlja razmjena različitih informacija relevantnih za društvo i njene članove, vrši socijalizacija raspoloživih sadržaja komunikacije, formiraju se različiti tipovi općenitosti u pogledu znanja, djelovanja, interesa i vjerovanja (Pupovac, 1990). Miroslavljević (2010) govori o političkoj komunikaciji kao nerazdvojnoj komponenti od političkog mehanizma vlasti, tako da ona sama modelira političku vlast i dominaciju jedne klase nad drugom klasom. Definira je kao polugu vlasti koja je značajna instanca glomaznog mehanizma.

Sociolingvisti su došli do otkrića zlouporabe jezika. Jedan aspekt zlouporabe je ponavljanje istih riječi jer ponavljanjem dolazi do gubitka značenja. Tim ponavljanjem dolazi i do umaranja jezika. Kvarenje jezika usred političkog govora manifestira se dvama načinima – zlouporabom jezičnog iskaza i davanjem riječima prisiljavajućih određenja i značenja. Politički jezik demonstrira stanje da se jedno govori, a drugo radi. Kvarenje jezika u politici je nastalo uslijed varanja riječima. Tu nestaje odnosa između riječi i onoga što ona označava (Inić, 1984). Ljudsko je govorenje slika čovjeka, njegov nužan proizvod i po govoru se on nužno razlikuje od drugog sličnog pojedinca.

U govoru se uvijek prepoznaje čovjek – govornik, ljudsko je govorenje proizvod situacije, govornikova stajališta u nekoj situaciji. Prema tome, političari su predstavnici svojih ideologija i kao takvi, trebaju i u svojim govorima to odražavati. Moraju steći moć i zajednicu preobratiti, ako nije bila preobraćena (Vuletić, 2007).

U osnovi obrata svake ideologizirane zajednice je poremećenost. Iz procesa izvedena načela prekidaju dvosmjernu vezu s procesima, ostavljajući mogućnost upravljanja njima. Sustav postaje krut i iracionalan, a njime vođeni procesi se svode na manifestaciju sustavnosti. Opće

postaje vrijednije od pojedinačnog, bitak se postavlja nad egzistencijom. Pripadnost klasi postaje dovoljno mjerilo, a zakonodavstvo se temelji više na projektu, nego na poznavanju stvarnih procesa. Kako ideologija posreduje u artikulaciji potreba u konkretne želje, tako određuje i subjektovo izgovaranje – nameće mu *aktualne* teme i oblikuje mu govor također *aktualnim* jezikom. S jedne je strane ideološka propaganda, a s druge je strane prirodna ljudskost da predstavljeno shvati kao uzorno. Život upravljan strukturom postaje *življen odnos* (Ivas, 1988: 27).

Uspješni govornici mogu oblikovati političku javnost tako da svoje interese prikažu kao opće. Aktivni sudionici političke komunikacije međusobno komuniciraju, a pasivni sudionici imaju kontrolu jer na izborima mogu aktivne sudionike lišiti njihovih mjesta i sudjelovanja u političkoj sferi života (Gazdić-Alerić, 2009). U današnje vrijeme političkom retorikom dominiraju verbalne i neverbalne metode koje se zadržavaju u sjećanju publike. Ona funkcionira kao prezentacija, identifikacija, provedba, intenziviranje i ponovna tvrdnja (Tomić, 2012).

4.2. Kompozicija govora

Govor se sastoji od nekoliko dijelova – uvoda, glavnog ili središnjeg dijela i zaključka. U uvodu je jasna najava i uspostavlja se kontakt s publikom. U središnjem je dijelu prisutno kazivanje i dokazivanje. Treba se iskazati jasan i precizan cilj, a prijelazi iz jednog dijela u drugi trebaju biti prirodni i neprimjetni. U zaključku se donose posljednje misli. Također, postoji proširena struktura govora – uvod, naviještanje teme, izlaganje stvari, glavna misao, vodilja, dokazivanje, pobijanje ili opovrgavanje, poredbe, primjeri i zaključak (Gračanin, 1968, prema Marušić, 1990).

Uvodni dio govora je jako važan jer o početku govora ovisi hoće li se publika zainteresirati i hoće li poslušati govor. Cilj je zainteresirati slušatelje kako bi slušali govor do samoga kraja. Osnovne su funkcije uvoda – buđenje pozornosti publike, stvaranje naklonosti prema govorniku i pobuđivanje zanimanja za temu. Prema klasičnoj podjeli dvije su vrste početka govora (lat. *exordium*) – jedna koja se latinski naziva *proemium* ili *principium* (tj. uvod u užem smislu) i druga koja se naziva *insinuatio* i označava uvod u kojem se govornik koristi afektivnim sredstvima jer publika već ima vrlo negativan stav prema govorniku ili predmetu. Tri su osnovna cilja uvoda (*proemium*): *attentumparare*, *docilemparare* i

benevolumparare, tj. učiniti publiku pozornom, spremnom i dobronamjernom (Pletikos i Vlašić Duić, 2007).

Glavni dio govora *podrazumijeva kazivanje i dokazivanje; ovdje trebamo imati temeljnu ili središnju ideju oko koje se odvija obrazlaganje i koja ravna kompozicijom govora; obrada ideje treba biti u jasnom pravcu odnosno treba izražavati jasan i precizan cilj s obzirom na slušateljstvo i efekte koje govor kod njih treba izazvati* (Gračanin, 1968, prema Marušić, 1990: 15). Kazivanje ima tri dijela: raspoređivanje (*kao sadržaj izlaganja, a najbolje je da se gradivo dijeli na dva simetrična dijela*), izlaganje teme i tvrdnju (*iznošenje u kratkom i jasnom obliku govornikova gledišta*). Kazati je mnogo lakše nego dokazati, a dokazivanje je i važnije jer *dokazom tvrdnja dobiva na objektivnosti*. Dokazi se dijele na *objektivne i subjektivne*, dok se objektivni dijele na *direktne i izvedene*. *Direktni su dokazi materijal, utvrđene činjenice, provjereni podaci, brojevi te opće poznate i dokazane istine. Dokazi ili podupiru govornikovu tvrdnju, ili pobijaju suprotstavljene tvrdnje. Objektivni dokazi ne ostavljaju uvijek jak dojam na publiku. Publika više vjeruje subjektivnim dokazima premda oni zapravo i nisu dokazi. To su induktivni navodi, dokazi autoriteta, analogije, usporedbe, izreke i primjeri* (Škarić 2008: 71 – 72). Glavni dio ovisi o vrsti govora, strategiji, publici i situaciji (Kišiček, 2010). *Iako je u govorima vrlo nevidljiv prijelaz s uvodnoga dijela na središnji dio, prijelaz sa središnjega na zaključni dio mora biti vrlo jasan* (Pletikos, 2008: 50). Prijelazi iz odjeljka u odjeljak trebaju biti prirodni i nezamjetni te se odvijati bez vraćanja na već rečeno i bez preplitanja misli odjednom (Marušić, 1990: 15, prema Gračanin 1968).

Zaključak mora zadovoljiti neka univerzalna pravila neovisna o vrsti govora (Kišiček, 2010: 541). Ima dvije funkcije – logičku i psihološku; logika djeluje tako da se publiku podsjeti o čemu se govorilo, a psihološki se na publiku djeluje u smislu dovršenosti teme (Zannes i Goldhaber, 1983, prema Kišiček, 2010). Govor je dobro završiti retoričkim pitanjem, citatom, metaforom, pričom (Osborn, 1997, prema Kišiček, 2010). *Zaključak je posljednji juriš na misli i emocije slušalaca, on je letimičan pregled već rečenog u svrhu ponavljanja* (Gračanin, 1968, prema Marušić, 1990: 15). Tako i predsjednik Mesić, Josipović i Obama završavaju svoje inauguracijske govore po uobičajenom obrascu. Mesić završava svoj govor sažetkom, pozivom i pozdravom. Sažetak: *Dragi prijatelji, na ovom su se mjestu odigrali mnogi slavni i značajni, radosni i tragični događaji u povijesti naše zemlje*.

Nakon kratkog sažetka nalazi se poziv: *Očuvajmo nadu i optimizam da sada voljom, sposobnošću i radom te umijećem svih građana naše domovine otvorimo novi put za*

Hrvatsku. Hrvatsku kao demokratsku i uspješnu zemlju u desetljeću i stoljeću koje počinje. To je temelj i trajni motiv u obnašanju ove izuzetne i zahtjevne dužnosti. Krenimo zajedno na taj put i prionimo na tu zadaću bez odgađanja.

Efektanog završetka nema, nego govor završava zahvalom, odnosno, pozdravom: *Hvala Vam lijepo!*

Josipović govor završava sažetkom, pozivom, pozdravom i naposljetku, efektinim završetkom: Na kraju govora dva puta ponavlja glagolski pridjev radni – živjela: *Kao predsjednik Hrvatske, spreman sam biti na čelu promjena koje očekuju našu domovinu. Znam da ne mogu sam. Trebam Vladu, trebam Sabor, političke stranke, ali prije svega Vas – dragi građani ove lijepe zemlje. Pozivom: Zajedno ćemo ispisati novu stranicu naše povijesti. Krećemo na jedan novi put, put stabilnije, sigurnije i gospodarski razvijenije zemlje, na put demokratskog i kulturnog napretka i socijalnog blagostanja. Put koji nije brz, put koji nije lagan. Bit ćemo snaga koja mijenja izgled ove zemlje, ruši temelje nepravdi i stvara novu Hrvatsku. Bit će to napokon zemlja kakvu zaslužujemo, bit će to lijep, poželjan dom svih poštenih ljudi.*

Pozdravom: *Građani Republike Hrvatske, hvala Vam, i još jednom obećavam: Služit ću Vam, služiti ću našoj zemlji!*

Efektan završetak: *Živjela i živjela nam naša Hrvatska.*

Obama, za razliku od Josipovića i Mesića, ne spominje demokraciju, nego slobodu što je i u skladu s različitom povijesti država. Na kraju govora donosi sažetak, poziv na djelovanje, efektan završetak i pozdrav: *Ameriko, suočeni sa našim zajedničkim opasnostima, u ovoj zimi naše oskudice, sjetimo se ovih vječnih riječi.*

Poziv: *Nadom i krepošću još jednom prevladajmo ledene struje i otpimo sve oluje koje nas možda još očekuju. Poručimo djeci naše djece da u trenutku iskušenja nismo dozvolili da naše putovanje završi, da se nismo pokolebali i odustali; te smo, očiju prikovanih na daleki obzor i uz Božju milost pronosili vrijedan dar slobode kako bi ga predali budućim naraštajima.*

Pozdrav, odnosno, zahvala: *Hvala Vam.*

Efektan završetak: *Bog Vas blagoslovio i Bog blagoslovio Sjedinjene Američke Države.*

Govornik treba poznavati graditeljske vještine i umijeće građenja te razumjeti logiku i psihologiju (Gračanin, 1968, prema Marušić, 1990: 15).

4.3. Politički govori nekad i danas

Usporedbom antičkih i suvremenih autora Kišiček (2011) pokazuje kako se osobinama poput dobrote, časti i iskrenosti govornika u suvremenim priručnicima posvećuje manje pozornosti nego kod Aristotela, Cicerona i Kvintilijana. Iako autori 21. stoljeća spominju važnost *etosa*, više pažnje posvećuju strukturiranju govora, govornoj izvedbi i govorničkim figurama. Istraživanje je provedeno među studentima Filozofskog i Katoličkog bogoslovnog fakulteta. Njime se procjenjivalo jesu li osobine koje spominju suvremeni autori važnije od osobina koje su navodili antički autori. Istraživanje je pokazalo da su među studentima obaju fakulteta za dobroga govornika važnije osobine kao što su dobar izgovor, ugodan glas i primjerene gestikulacije od dobrote, iskrenosti, časti i ugleda u društvu. Rezultati su pokazali kako je najcjenjenija *osobina dobroga govornika i danas jednaka onoj antičkoga doba, a to je stručnost. Ciceron je govorio o tomu kako dobar govornik mora biti mudar, posjedovati široko znanje i visoku razinu opće kulture. Suvremeni autori govore o znanju i stručnosti kao važnom elementu etosa, a istraživanje stavova studenata pokazalo je da je to osobina koju smatraju najvažnijom za dobroga govornika. Može se zaključiti kako neke vrijednosti razvojem društva gube primat, a druge razvojem tehnologije i medija dolaze više do izražaja pa time i do većeg značaja, ali neke uvijek ostaju neophodne. Stručnost, kompetentnost i znanje i dalje su visoko cijenjene* (Kišiček, 2011: 130).

Barišić (1994) u svojoj analizi političkih govora Ante Starčevića navodi kako prema klasičnom aristotelovskom nacrtu retorike, tradicionalno su filozofsko razmatranje govorništva činila tri osnovna dijela. Na prvom su mjestu govornički izvori uvjeravanja iz kojih se izводе metode uvjeravanja. Žitinski-Šoljić (2001) navodi kako je uvjeravanje manipulacija ljudskim duhom jer pod utjecajem druge osobe izmanipulirani pojedinac nije svjestan uzroka promjene vlastita mišljenja. Onaj koji uvjerava, generira izmijenjeno stanje svijesti koje se proživljava potpuno svjesno.

Aristotelu (1987) se pripisuje razdioba metoda uvjeravanja s obzirom na tri izvora, polazeći od pretpostavke da su oni koji o nečemu prosuđuju u nešto uvjereni zato što su sami nešto slično doživjeli u vlastitom iskustvu, zato što polaze od osvjedočenja koje proistječe od određenih govornikovih čudorednih svojstava te napokon zato što su uvjereni da je djelo dokazano. Potom se kao drugi dio retorike pojavljuje problematika načina držanja govora (dikcija, stil, sastavljanje i izvođenje govora). Naposljetku se kao treći dio retorike obrađuje razredba ili raspored dijelova govora.

Ante Starčević smatra kako govornik ne treba nastojati slušatelja ganuti, ni naučiti i on navodi da se čovjek ne može naučiti ni ganuti, nego da mu može dati priliku ili povod kako bi se sam naučio i ganuo (Barišić, 1994). Nadalje, ističe kako se ne tvrdi da ganuće – *patos* u Aristotelovu značenju nije potrebno ili nije poželjno, nego kako Starčević ne želi na tome graditi svrhu svojega govora kako ne bi obmanom naveo slušatelje na kriv zaključak ili nepravednu odluku. Zato on kao govornik traži od slušatelja ravnopravnu poziciju strogih sudaca koji mogu zrelo rasuditi pretresanu stvar, a ne zanijeti se u afektu čuvstvima koja su nestalna i mogu se brzo promijeniti.

U razdiobi tehničkih metoda uvjeravanja koje se primjenjuju u govorništvu na tri osnovne koje se ostvaruju značajem *etos* govornika, raspoloženjem *patos* slušatelja te vrijednošću samoga govora *logos*, Aristotel (1987: 14) kaže: *Uvjerljivost se postiže raspoloženjem slušalaca kad im besjednikov govor pobudi osjećanja, jer čovjek ne donosi iste odluke u stanju zadovoljstva ili nezadovoljstva, ljubavi i mržnje.*

Krajnja je svrha političkoga govorništva ipak uvjeravanje slušatelja i njihovo pridobivanje za određeno rješenje pitanja ili odvrćanje od nečega. Takvi su efekti opsjena koja nije prihvatljiva za Starčevićev pojam govorništva (Barišić, 1994).

4.4. Inauguracijski politički govori

U ovom će se dijelu rada analizirati tri prigodna politička govora – tri inauguracijska govora. Dva su govora govori hrvatskih političara – prvi inauguracijski govor bivšeg predsjednika Stjepana Mesića održan 18. veljače 2000. godine i inauguracijski govor aktualnog predsjednika Ive Josipovića održan 18. veljače 2010. godine, a jedan je prvi inauguracijski govor aktualnog američkog predsjednika Baracka Obame održan 20. siječnja 2009. godine. Analizirat će se tekst govora i govorna izvedba po kriterijima procjenjivanja javnog govora prema Pletikos (2008). Transkript i snimka govora analizirat će se paralelno.

Tekst govora hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića dostupan je na <http://www.monitor.hr/clanci/inauguracijski-govor-stjepana-mesica-hrvatskoga-predsjednika/6083/>. Govorna izvedba Stjepana Mesića temeljit će se na snimci zvuka preuzetoj s HRT-ove internetske stranice <http://vijesti.hrt.hr/arhiv/2000/02/18/HRT0004.html>. Govor sadrži 1089 riječi i trajao je 6.5 minuta, a održan je na Markovu trgu.

U analizi govora Ive Josipovića korišten je tekst govora dostupan na <http://www.jutarnji.hr/inauguracijski-govor-predsjednika-ive-josipovica/571725/> i snimka govora dostupna na https://www.youtube.com/watch?v=Zz7-0dH_CO0&hd=1. Letica navodi kako je Josipovićev govor imao 17.198 slovnih znakova i da je pročitao u 22 minute) te mu tu duljinu govorne izvedbe uzima kao zamjerku jer smatra da je to previše za govore na otvorenom, pogotovo jer je vani bila niska temperatura. Za usporedbu navodi Obamin inauguracijski govor iz 2009. godine koji je bio za 26% , imao je 13.657 slovnih znakova.

U analizi teksta govora Baracka Obame koristit će se hrvatski prijevod dostupan na <http://politika.com/inauguracijski-govor-baracka-obame-hrvatski-prijevod> i original na engleskom jeziku dostupan na <http://manjgura.hr/mediji/obama-tako-mu-bog-pomogao-inauguracijski-govor-baracka-obame/> (u nekim će se primjerima koristiti hrvatski prijevod, a u nekima original, ovisno o svrsi, npr. kod određivanja figura i stanki koristit će se original jer se neka obilježja gube u prijevodu), a analiza snimke je dostupna na <https://www.youtube.com/watch?v=-1ljmtaibC4&hd=1>. Govor predsjednika Obame imao je 13657 slova i trajao je 18 minuta i 32 sekunde te je održan na stubištu američkog Kongresa u Washingtonu.

4.5. Usporedba triju inauguracijskih govora

U analizi političkih govora izabrana su tri inauguracijska govora – dva govora hrvatskih političara (Stjepana Mesića i Ive Josipovića) i jedan govor američkog političara Baracka Obame. Analizirat će se retorička, govorna i neverbalna obilježja.

4.5.1. Retorička obilježja

Od retoričkih obilježja analizirat će se tema, strategija, kompozicija, jezik i stil (standard, gramatika, retoričke figure) i upućenost publici. Predsjednici u inauguracijskom govorima govore o stanju u državi i naglašavaju zbog čega nije dobro postojeće stanje te kako ga treba promijeniti. Strategija kojom se predsjednici služe je pokušaj dobivanja odobravanja birača koji su ih odabrali. Mesić se poziva na svoju skromnost: *Obnašat ću svoju dužnost odgovorno i savjesno. Bit ću Predsjednik svih građana ove zemlje. Isto tako bit ću građanin predsjednik.* Josipović naglašava borbu za pravdu: *... a ključni izvor moje motivacije bila je pravda, moralna i pravna podloga za novo i bolje društvo. Ostvarili smo državu, ali su pravda i*

pravednost vrijednosti koje tek trebamo pronaći u njihovoj punini. Obama se poziva na poniznost: Stojim danas pred Vama ponizan zbog zadatka koji je pred nama...

Sva su tri govornika bila svjesna pred kakvom publikom govore pa su u skladu s tim pripremala govore, po pljesku publike se može zaključiti da su govori dobro prihvaćeni.

U uvodnom se dijelu pokušava pridobiti naklonost publike pa se predsjednik Mesić obraća prvo građanima Republike Hrvatske, zatim gostima i uzvanicima. Publiku koja ga sluša naziva prijateljima, a kada osoba sugovornika naziva prijateljem, na neki se način poistovjećuje s njim, razvija bliskost. Predsjednik Mesić oslovljava građane, goste, uzvanike iz zemlje i inozemstva te ih sve naziva prijateljima: *Građani Republike Hrvatske, cijenjeni gosti i uzvanici iz zemlje i inozemstva, dragi prijatelji!*

U odnosu na govor svog prethodnika, Ivo Josipović je imao puno dulji pozdrav, detaljnije je nabrojao dijelove publike kojoj se obraća: *Poštovani gospodine Mesiću, predsjedniče Republike Hrvatske, poštovani gospodine Bebiću, predsjedniče Hrvatskoga sabora, poštovana gospođo Kosor, predsjednice Vlade Republike Hrvatske... Cijenjeni uzvanici iz zemlje i inozemstva, Vaše Ekselencije – predstavnici prijateljskih država, dragi sugrađani, sugrađanke i svi građani Republike Hrvatske, dragi gosti i prijatelji, dame i gospodo! Pozdravljam sve naše građane i cijenjene goste iz Europe i svijeta, naše susjede.*

Barack Obama imao je dulji uvod u odnosu na Mesića, a kraći u odnosu na Josipovića i nije nabrojao dijelove publike, nego se samo obratio sunarodnjacima: *Dragi moji sunarodnjaci... Nakon kratkog oslovljavanja, prelazi na predstavljanje i stvaranje naklonosti: Stojim danas pred Vama ponizan zbog zadatka koji je pred nama, zahvalan na povjerenju kojeg ste mi ukazali te svjestan žrtava koje su podnijeli naši preci. Zahvaljujem predsjedniku Bushu što je služio našem narodu te na velikodušnosti i suradnji koju je iskazao tijekom razdoblja smjene vlasti.*

U središnjem dijelu govora, predsjednici koriste teme koje se tiču financijske situacije u državi, gospodarstva, prošlosti i budućnosti, a Josipović pravdu i pravednost spominje više puta: *... a mnogi su i poginuli, za slobodnu i pravednu Hrvatsku., ... a ključni izvor moje motivacije bila je pravda, moralna i pravna podloga za novo i bolje društvo., Jer temelj pravde uvijek smo mi sami, jer je svatko od nas taj koji svojim ponašanjem stvara ili negira pravednost., Hrabrost je ta koja pobjeđuje nepravdu, koja ostvaruje bolje, pravednije društvo..., Sve vjerske zajednice imaju pravo na slobodu izražavanja vjere i potrebnu državnu potporu za ispunjenje svojih vjerskih potreba sukladno ekonomskim mogućnostima zemlje i načelu pravednosti. U borbi za pravednost ja ću kao predsjednik Republike Hrvatske*

i kao njezin građanin biti prvi i nikada se neću umoriti. Ostvaruju svrhu političkog govora, potiču, odnosno savjetuju boljitak. Josipović spominje lošu kvalitetu života: Prošao sam cijelu Hrvatsku, posjetio stotine sela i gradova, susreo tisuće ljudi od kojih mnogi naporno rade – i ne mogu živjeti od svoga rada. Mnogi uopće nemaju zaposlenje. Mnogi su na rubu egzistencije.

Mesić potiče na napredak riječima: *Danas i ovdje na nama je izuzetna prilika i odgovornost stvoriti društvo koje pruža šansu sposobnima i otvara perspektivu mladima.*

Obama Amerikance ohrabruje na suočavanje sa izazovima: *Today I say to you that the challenges we face are real. They are serious and they are many. They will not be met easily or in short span of time. But know this, America: They will be met.*

Ivas (1988: 194) navodi da su u političkim govorima česte zapovijedi, zabrane i izrazi isključivosti. Ističe primjere kao što su „mi moramo“ i „mi ne smijemo“, kojima govornici jasno izražavaju svoje vrijednosne stavove i često njima ne samo savjetuju, nego i izričito zapovijedaju ili zabranjuju, tako i govore ovih troje političara krase izrazi zapovijedi, kod Josipovića: *Moramo te resurse upotrijebiti..., Moramo se suočiti s činjenicom..., Hrvatska mora biti dom..., Nositelji državne vlasti svoju dužnost moraju obnašati sukladno..., demokratski procesi moraju se nastaviti*, kod Obame: *...moramo ustati, otresti sa sebe prašinu i započeti s obnovom Amerike., Ono se mora zaraditi, ...morat ćemo ga pametno trošiti..., a Amerika će morati..., ...mi smo Vam spremni pružiti ruku...*

Izričito se zabranjuje izrazom mi ne smijemo i varijacijama (Ivas, 1988: 195), npr. kod Josipovića: *Neću posustati u beskompromisnom obračunu s korupcijom..., Ne smijemo se bojati, ne smijemo šutjeti, ne smijemo okretati glavu.*

Od izraza isključivosti česti su samo, jedino, svi, nitko i dr. (Ivas, 1988: 195), npr. kod Mesića: *Svi želimo da Hrvatska postane istinsko demokratsko društvo.*

Samo takvom politikom i samo takvim ostvarenjima postaje se aktivan partner...
Josipović: *Svaki građanin ima pravo na zdravlje i primjerenu zdravstvenu zaštitu te mirovinski sustav koji omogućava pristojan život ljudima koji su završili svoj radni vijek.*

U svrhu što bolje argumentacije sva se trojica političara služe toposima. *Toposi ili tzv. opća mjesta jesu sudovi koje većina smatra ispravnima* (Škarić, 2011: 25). Toposi koje nalazimo kod Mesića: *Svijet se danas povezuje i prožima.*

Svemu tome predsjednik Republike Hrvatske mora dati potporu punim autoritetom svoje funkcije i svojeg osobnog angažmana.

Ostvariti ravnomjerni razvitak svih tradicionalnih hrvatskih regija: od kontinenta do obale, mora i otoka. Hrvatska je bogata u svojoj raznolikosti..

Kao predsjednik države djelovat ću u skladu s ustavnim ovlaštenjima protiv socijalne nepravde, kriminala i korupcije te svakog oblika zlouporabe vlasti.

Politika bez morala i poštovanja etičkih vrijednosti gubi svaki ljudski smisao.

Josipović: Pravednost koja ne čini iznimke i domoljublje koje ne počiva na osobnom interesu, koje ne ostaje samo na riječima, nego domoljublje koje se potvrđuje djelima i ogleda u rezultatima.

Hrvatska mora biti dom demokracije i ljudskih prava.

Jačanje pravne države i institucija s jedne, ali i uključivanje što većeg broja građana u demokratske procese odlučivanja i nadzor vlasti, važne su smjernice razvoja naše demokracije. Jednako važna su i ljudska prava, ne samo temeljna, nego i prava viših generacija, poput prava na zdravlje, prava na obrazovanje i prava na rad.

Svaka diskriminacija, nacionalna, vjerska, spolna, prema seksualnoj orijentaciji, socijalnom ili regionalnom podrijetlu, ili iz bilo koje druge osnove, nedopustiva je... Imamo zemlju čija su prirodna bogatstva, poštenje i marljivost ljudi dovoljni da svi njezini građani mogu dobro živjeti. Moramo te resurse upotrijebiti na pravi način da stvorimo društvo koje počiva na radu, znanju i kreativnosti.

Poštene plaće za pošten rad, pristojne mirovine za doprinos koji su starije generacije dale našem društvu, sastavni su dio pravednosti za koju se zalažem.

Svaki građanin ima pravo na zdravlje i primjerenu zdravstvenu zaštitu te mirovinski sustav koji omogućava pristojan život ljudima koji su završili svoj radni vijek.

Mladi su ljudi naše najveće bogatstvo.

Hrvatska se mora maksimalno koristiti mehanizmima koje za uspostavu političkih i gospodarskih kontakata nudi ta organizacija.

Prihvatanje različitosti, političke, vjerske, kulturne, gospodarske, temelj je međusobnog razumijevanja i izgradnje dobrih odnosa.

Velika je odgovornost svih nas u ostvarivanju takve države i društva (države bez korupcije i kriminala).

Svaki dan svoga mandata vodit ću se ovom istinom: Vaša dobrobit - moja je dužnost i cilj moga djelovanja!

Nova, postmoderna država, morat će prihvatiti klimatske promjene, stroge ekološke standarde, ostvariti globalnu informatiziranost, spoznati novo poimanje ljudskih prava te

znanost, obrazovanje i kulturu afirmirati kao poluge napretka i očuvanja vlastitog identiteta u globalnom i multikulturnom društvu.

Obamini toposi: ...obećanja da su svi jednaki, svi slobodni i da svi imaju pravo tragati za svojom srećom

U ponovnom potvrđivanju dostojanstva naše zemlje prihvaćamo da ono nije predodređeno. Ono se mora zaraditi.

Jer svijet se promijenio, a mi se moramo mijenjati zajedno s njim.

No temeljne vrijednosti o kojima naš uspjeh ovisi - čestitost i težak rad, hrabrost i poštenje, tolerancija i znatiželja, odanost i domoljublje – stare su. I istinite.

Josipović i Obama citiraju autoritete, Josipović citira Jeana Monneta, začetnika ideje europejstva: *Mi ne ujedinjujemo države, mi u prvom redu zbližavamo ljude*, dok Obama citirajući Abrahama Lincolna, začetnika američke nacije efektno privodi svoj govor kraju: *Neka je na znanje budućem svijetu...da su, u dubini zime, kad ništa osim nade i kreposti nije moglo preživjeti...grad i zemlja, suočeni sa zajedničkom prijetnjom, krenuli naprijed i suprotstavili joj se.*

S obzirom na ciljeve političkog govora koji su učinili stvarnost podnošljivom i razviti osjećaj prihvaćenosti (Škarić, 2011), sva trojica predsjednika zaključuju kako sadašnjost nije dobra i da u budućnosti treba biti puno bolje i u skladu s tim odlučuju se analizirati uzorke koji su doveli do sadašnjeg stanja, odnosno, pozivaju se na slavnu prošlost. Mesić spominje Domovinski rat: *Posebno ću se zalagati za dostojan život svih branitelja i članova njihovih obitelji, istinskih junaka i stožera našeg Domovinskog rata. Događaje koji je stvorio temelje za samostalnu i suverenu Hrvatsku. Učinit ću sve da bih potpomogao i konačni povratak prognanika svojim kućama*, dok Josipović i Obama detaljnije analiziraju te probleme. Josipović seže dalje u prošlost, prisjeća se Drugog svjetskog rata, spominje Domovinski rat, a i korupciju i kriminal onih koji su bili na vlasti prije njega: *Korupcija i organizirani kriminal, posebno onaj gospodarski, drugi je važan razlog krize u kojoj se nalazimo.*

Obama se prisjeća svega što je Amerika u prošlosti prošla; prisjeća se fašizma i komunizma: *Sjetite se da su se prijašnje generacije suočile s fašizmom i komunizmom ne samo projektilima i tenkovima, već čvrstim savezima i trajnim uvjerenjima. Prisjeća se borbe za slobodu: Oni nam žele nešto poručiti baš kao i pali junaci u Arlingtonu koji nam šapuću već stoljećima. Spominje i rasizam: Ovo je značenje naše slobode i naše vjere, razlog zbog kojeg se muškarci, žene i djeca svih rasi i vjeroispovijesti mogu pridružiti ovoj proslavi i razlog zbog kojeg pred vama danas najsvetiju prisegu polaže čovjek čiji otac prije 60 godina*

nije mogao biti poslužen u mjesnom restoranu. Naposljetku se sjeća i prvih američkih patriota i Abrahama Lincolna koji su zaslužni za nastanak SAD-a kojeg danas znamo: U godini rođenja Amerike, tijekom najhladnijeg mjeseca, mala skupina patriota se natiskala nad gotovo ugaslim logorskim vatrama na obali ledene rijeke. Naš glavni grad bio je napušten. Neprijatelj je napredovao. Snijeg je bio umrljan krvlju. U trenucima kada je konačan ishod naše revolucije bio najupitniji, otac naše domovine je naredio da se narodu pročitaju ove riječi...

U svojim govorima sva se tri predsjednika služe standardnim govorom.

Retoričke figure u govorima imaju sva tri predsjednika. Vrlo česte su metafore. Škarić (1988: 145) navodi da je *metafora najživlji trop*. *Metafora je usporedba u kojoj je ono što se uspoređuje neizrečeno, ali jasno pretpostavljeno* (Škarić 1988: 145). Ivas (1988: 206) navodi da *sistemske metafore rijetko svoj smisao igraju same i da obično u sintagmi ima više metafora koje su posljedak jednog pogleda na stvarnost i koje evociraju jednu oblast ljudske djelatnosti (kazalište, promet, građevinarstvo, medicinu, vojsku)*. U svim se važnijim *metaforičkim konstelacijama političkog govora prepoznaje težnja naglašavanja reda, sređivanja* (Ivas, 1988: 209) Tako Mesić koristi metafore, npr. *...ali isto tako i naraštaj koji dolazi i to neopterećen povijesnim i ratnim hipotekama*.

Politika bez morala i etičkih vrijednosti gubi svaki ljudski smisao. Postaje teret na leđima nacije i hipoteka u odnosima sa svijetom.

U Hrvatskoj novog, poslijeizbornog doba nema više prostora i ne smije biti okolnosti za „grijev struktura“.

Stoga, u tom globaliziranom svijetu, svojom pameti i radinošću, sposobnošću i upornošću naših građana, odgovornošću i učinkovitošću državnih institucija moramo otvarati prozor za vlastitu kreaciju i afirmaciju.

Josipoviće metafore su: *Domovinski rat i hrvatski antifašizam, oživotvoren u partizanskoj borbi iz Drugog svjetskog rata, dva su stupa hrvatske državnosti...*

Hrvatska mora biti dom demokracije i ljudskih prava...

...kao što je hrvatska dijaspora most koji Hrvatsku spaja s drugim zemljama...

Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti...

Ulaganje u njihovo obrazovanje najbolja je investicija.

...borba protiv korupcije...

Ali vidim da danas praktično svi težimo biti na tome putu. Vidim spremnost da se krene tim putem...

U XXI. stoljeću ujedinit ćemo se u borbi protiv korupcije i kriminala, tog karcinoma zdravog, pravednog i naprednog društva.

Obama se, također, koristi metaforama: Riječi su izgovarane tijekom rastućih plima blagostanja i tihih voda mira. No ponekad se prisega izgovarala usred nakupljenih oblaka i oluja.

Naše putovanje nije ispunjeno prečacima i nikada se nismo zadovoljavali malim stvarima.

...bilo je to putovanje onih koji su spremni na rizik.

Mi danas nastavljamo to isto putovanje.

Muslimanskom svijetu poručujemo da tražimo novi put prema naprijed...

Svjetskim vođama koji siju sjeme sukoba ili krivnju za svoje probleme svaljuju...

Ovo je izvor našeg samopouzdanja...

Poručimo djeci naše djece da u trenutku iskušenja nismo dozvolili da naše putovanje završi...

...pronosili vrijedan dar slobode kako bi ga predali budućim naraštajima...

Metaforama u političkim govorima govornici postižu naklonost i simpatije publike. Koristeći metafore čine svoj govor uvjerljivijim.

*Personifikacije su vrlo česte su govorima triju predsjednika. Prema Škariću (1988: 145) personifikacija je formalno gledano vrsta metafore, ali takva kojom se neljudskim bićima, stvarima ili apstrakcijama, pridaju ljudske osobine i aktivnosti. Mesićeve personifikacije su: *Hrvatskoj je, nakon parlamentarnih izbora pružena i ruka dobrodošlice u krug institucija demokratskih država Europe i svijeta., U obnašanju svoje dužnosti želim razvijati suradnju sa onima koji u Hrvatskoj vide svog partnera i prijatelja.**

No, istovremeno pruža sigurnost svima koji su svoj život i radni vijek ugradili u svoju domovinu Hrvatsku.

...samo takvim ostvarenjima postaje se aktivan partner i pouzdan član velike europske i euroatlantske obitelji.

Pozivamo sve njene generacije da još jednom pronađu motiv i vjeru za suradnju s maticom zemljom.

...pozdravili rezultate izbora kao demokratsku prekretnicu u Hrvatskoj...

Josipovićeve personifikacije: Služit ću Hrvatskoj...

...pod čijim je vodstvom Hrvatska izborila svoju neovisnost

Snaga, odgovornost i odlučnost često su ostajale skrivene. Danas ih ponovno pronalazimo...

Došlo je vrijeme da se Hrvatska preispita i odlučno promijeni ono što je pogrešno...

Hrabrost je ta koja pobjeđuje nepravdu...

Hrvatsku je danas okovala gospodarska kriza. Moramo se suočiti s činjenicom da smo je kasno prepoznali i tako dopustili da se razmaše do razine koja ugrožava temeljne vrijednosti hrvatskoga društva. Svoje korijene ona dijelom ima u svjetskoj krizi...

...koje su dovele do urušavanja gospodarskih resursa..

...nedostatak odgovarajuće gospodarske politike koja nije uvijek prepoznala kako valja više proizvoditi i izvoziti..dovelo je do žalosne činjenice kako Hrvatska danas proizvodi manje nego što je proizvodila prije rata.

Hrvatska se mora maksimalno koristiti mehanizmima koje za uspostavu političkih i gospodarskih kontakata nudi ta organizacija.

...spreman sam svojim primjerom i radom potaknuti institucije...

...vidim novu snagu koja rađa, novu spremnost da se iznjedre reforme koje će Hrvatsku učiniti boljom i pravednijom.

...prljavi novac kupuje hrvatsku imovinu i osvaja gospodarske resurse...

Neću posustati u beskompromisnom obračunu s korupcijom, gdje god se pojavi.

Moderna država stasala sve do kraja prošlog stoljeća u zapadnim demokracijama, koja danas uglavnom dobro zadovoljava potrebe svojih građana...

Nova, postmoderna država, morat će prihvatiti klimatske promjene...

Krećemo na jedan novi put... Bit ćemo snaga koja mijenja izgled ove zemlje, ruši temelje nepravdi i stvara novu Hrvatsku.

Živjela i živjela nam naša Hrvatska.

Obamine personifikacije: U takvim je trenucima Amerika kročila dalje...

Naša je država u ratu s dalekosežnim mrežom mržnje...

Naša je ekonomija izuzetno oslabljena...

...naše je školstvo razočaralo mnoge...

...a svaki novi dan nosi nove dokaze ...

...rastući strah da je pad Amerike neizbježan...

No Ameriko znaj, prevladat ćemo ih.

Danas smo ovdje kako bismo stali na kraj sitnim prepucavanjima i lažnim obećanjima, uzajamnim optužbama i ispraznim dogmama koje su predugo gušile našu politiku.

U ponovno potvrđivanju dostojanstva naše zemlje prihvaćamo da ono nije predodređeno.

No vrijeme cupkanja u mjestu, zaštite uskih interesa i odgađanja donošenja teških odluka zasigurno je prošlo.

...ne samo kako bismo stvorili nova radna mjesta, već kako bismo postavili nove temelje za rast.

Vratit ćemo znanost na mjesto koje zaslužuje i gospodariti tehnologijom...

...koji dovode u pitanje opseg naših ambicija, koji smatraju da naš sustav ne može podnijeti prevelik broj velikih planova.

Danas se ne pitamo je li naša vlada prevelika ili premala, već je li učinkovita...

Ne pitamo se danas ni je li tržište sila u službi dobra ili zla. Njegova moć stvaranja bogatstva i širenja slobode nema premca, no ova je kriza podsjetila na to da se tržište bez nadzora vrlo brzo može oteti kontroli te da niti jedna zemlja ne može napredovati ako pogoduje isključivo bogatima. Uspjeh naše ekonomije...

...znajte da je Amerika prijatelj svih naroda...

...da je naš duh nesalomljiv...

...oblikovali su nas jezici i kulture...

...i upravo zato što smo okusili gorak okus građanskog rata i segregacije te smo iz tog mračnog razdoblja izašli jači i složniji, vjerujemo da će stare mržnje jednog dana nestati, plemenske granice izbrisati i da će, kako svijet bude postajao sve manji, naša zajednička humanost izaći na vidjelo, a Amerika će morati preuzeti svoju ulogu u novoj eri mira.

...svaljuju na Zapad...

...kako bi se okrijepili iscrpljeni i nahranili gladni umovi.

A onim zemljama koje, poput naše, žive u relativnom blagostanju...

Jer koliko god Vlada može i mora učiniti, u konačnici se ova zemlja najviše oslanja na vjeru...

U godini rođenja Amerike...

Ameriko, suočeni sa našim zajedničkim opasnostima...

Personifikacijama u svojim govorima, predsjednici, postižu, kao i metaforama, uvjerljivost jer tako na subjektivan način donose opis stanja u kojem se država nalazi i tako publika može suosjećati s govornikom.

U govorima pronalazimo i gradacije, npr. kod predsjednika Mesića: *Od Hrvatskog proljeća do hrvatske samostalnosti, od prvih demokratskih izbora do današnjeg dana.*

Josipović i Obama koriste ponavljanja i gradacije kojima doprinose uvjerljivosti onoga o čemu govore, davanje osjećaja sigurnosti, ostvarenja onoga o čemu se govori, u nekim rečenicama odvojeno, a u nekima zajedno. Predsjednik Josipović naglašava kako se promjene neće dogoditi brzo i kako ih neće biti lako postići. U tu svrhu se koristi ponavljanjem imenice put koja se često koristi u metaforičke i poetičke svrhe, npr. put života, put smrti, vječni put itd. Također gradacijom daje sigurnost u ostvarenje tog cilja: *Krećemo na jedan novi put, put stabilnije, sigurnije i gospodarski razvijenije zemlje, na put demokratskog i kulturnog napretka i socijalnog blagostanja. Put koji nije brz, put koji nije lagan.*

Zato, ne smijemo se bojati, ne smijemo šutjeti i ne smijemo okretati glavu!

Obama: *On this day, we gather because we have chosen hope over fear, unity of purpose over conflict and discord. On this day, we come to proclaim an end to the pretty grievances and false promises, the recriminations and worn-out dogmas, that for far too long have strangled our politics.*

For us, they packed up their few worldly possessions and traveled across oceans in search of a new life. For us, they toiled in sweatshops and settled the West; endured the lash of the whip and plowed the hard earth. For us, they fought and died, in places in concord and Gettysburg; Normandy and Khe Sahn.

This is the price and promise of citizenship. This is the source of our confidence – the knowledge that God calls on us to shape an uncertain destiny. This is the meaning of our liberty...

Obama se prisjeća rasizma, fašizma i kriminala i korupcije. Sva su trojica predsjednika nabrojali ono što se mora promijeniti, ali nisu iznijela ni jedan prijedlog kojim bi se započelo mijenjanje sadašnjeg stanja.

Škarić (2011: 15) navodi kako je glavna retorička argumentacijska strategija ona argumentacijska, ali je argumentacija dobrodošla i u persuazivnoj, interpretacijskoj i instruktivnoj strategiji te u strategiji rješavanja problema; na paradoksalan način i u zabavljačkoj strategiji kao i u eristici. Tako i predsjednici u persuazivnu svrhu koriste argumentacijsku strategiju.

U govorima pronalazimo i pogreške u argumentaciji. *Lažni argumenti su figure čije konture odstupaju od oblika ispravnih argumenata* (Škarić, 2011: 85). *Ad hominem* su smicalice koje se sastoje od iznalaženja kakve nedosljednosti suparnika, a njih pronalazimo kod Josipovića i Obame. Josipović napada organizirani kriminal govoreći: *Korupcija i organizirani kriminal, posebno onaj gospodarski, drugi je važan razlog krize u kojoj se nalazimo. Usto, nedostatak odgovarajuće gospodarske politike koja nije uvijek prepoznala kako valja više proizvoditi i izvoziti, kako treba prepoznati svoje komparativne prednosti, ravnomjerno poticati turizam, poljoprivredu i industriju, malo poduzetništvo i obrt, dovelo je do žalosne činjenice da Hrvatska danas proizvodi manje nego što je proizvodila prije rata.*

Krivi kolektiv zbog dugog čekanja na ulazak u Uniju: *Zbog rata, ali i zbog naše donedavne nespremnosti za važne reforme, kao što je odlučnija borba protiv korupcije, taj je put potrajao dulje od očekivanog, a kod Obame: Naša je ekonomija izuzetno oslabljena, kako zbog pohlepe i neodgovornosti nekih pojedinca, tako i zbog našeg kolektivnog propusta da donesemo teške odluke i pripremimo zemlju za novo doba.*

Svi oni imaju vrlo kratko pamćenje jer zaboravljaju što je ova zemlja već napravila i što sve slobodni muškarci i žene mogu postići kada svoje stvaralačke sposobnosti udruže za zajednički cilj uz neophodnu dozu odvažnosti.

Ad populum se sastoji od uzimanja stereotipa za dokaze (Škarić, 2011: 95), a njih koriste Mesić i Josipović. Mesić se koristi *ad populumom* kako bi pohvalio Hrvatsku: *Hrvatska je oduvijek bila zemlja ljepote i šansi, ali i baš zato, raskrižje različitih interesa.*

Josipović: *Riječ je o tome da svatko od nas počne mijenjati sebe. Jer temelj pravde uvijek smo mi sami, jer je svatko od nas taj koji svojim ponašanjem stvara ili negira pravednost.*

Ulaganje u njihovo obrazovanje najbolja je investicija.

Već je mnogo puta dokazano i strateško partnerstvo sa Sjedinjenim Američkim Državama, ne samo kroz NATO, već i u bilateralnim odnosima, što nam je također osobito važno.

Ad baculum su smicalice kojima se prijeti kaznom (Škarić, 2011: 95), a njih pronalazimo kod Josipovića i Obame. Josipović: *Nije nam svejedno i nećemo više nijemo i nemoćno stajati dok prljavi novac kupuje hrvatsku imovinu i osvaja gospodarske resurse, omogućava lažne diplome, privilegije i nezasluženo bogatstvo.*

Obama: *Nećemo se ispričavati zbog svog načina života niti ćemo popuštati u obrani istog, a onima koji žele postići svoje ciljeve sijući teror i ubijajući nedužne poručujemo da je*

naš duh nesalomljiv i jači no ikad; ne možete ga nadživjeti i mi ćemo vas poraziti. Svjetskim vođama koji siju sjeme sukoba ili krivnju za svoje probleme svaljuju na Zapad poručujem: znajte da će Vas vaši narodi suditi po tome što možete izgraditi, a ne po tome što ste uništili. Svi vi koji se služite korupcijom, silom i ušutkavanjem neistomišljenika kako bi se održali na vlasti, znajte da ste na krivoj strani povijesti; no mi smo Vam spremni pružiti ruku ukoliko ste voljni popustiti stisak svoje pesnice.

Petitio principii je cirkularan silogizam ili entimem (Škarić, 2011: 85), a Josipović je koristi govoreći o ekologiji: *Ekologija i održivi razvoj nužan su dio razvojne filozofije razvoja hrvatskog društva.*

Čini pogrešku *petitio principii* jer ne objašnjava zašto je pogrešno birati između sigurnosti i ideala: *Kad je u pitanju naša obrana, odbijamo birati između naše sigurnosti i naših ideala jer je to pogrešno.*

Čini pogrešku *prenagle generalizacije* u argumentaciji koja nastaje *na temelju nepouzdanog uzorka slučajeva* (Škarić, 2011: 86) jer spominje statističke podatke, ali ne spominje koji su, tko ih je proveo, tj. ne spominje izvore: *To su pokazatelji krize prema statističkim podacima.*

4.5.2. Govorna obilježja

Od govornih obilježja analizirat će se pripremljenost, govornost (stanke, spontanost), glas, izgovor (dikcija, pogrešni naglasci) i tečnost.

Pripremljenost govora, s obzirom na priliku o kojoj se odvija i da je govor unaprijed pripremljen, trebala bi biti zadovoljavajuća. Josipović je svoj govor čitao, povremeno pogledavajući prema publici, a Obama je čitav govor izgovarao gledajući u publiku.

S obzirom na duljinu govora, Obama i Josipović nemaju puno pogrešaka u izgovoru, odnosno odstupanja od tečnosti, dok Mesić, unatoč svome relativno kratkom govoru, također ima nekoliko odstupanja od tečnosti. Najčešća odstupanja su ispravljanja nakon krivo

izgovorenih riječi. Mesićeva odstupanja su: *Koristim ovu prigodu [pridru] [pridruiti] se*

pozivu...

Stoga ću se zalagati za [de], [detsentralizatsiju] države...

Sa svima koji već danas mogu ili će u skoroj budućnosti [mot²] [mot²i] sudjelovati...

[Snagu], [snagom] našeg naroda

Krenimo zajedno na taj put i prionimo na tu zadaću [bed²] [bez] odgađanja

Josipovićeve pogreške su: Izgovarajući rečenicu *Želim biti predsjednik svih hrvatskih građana, ali i beskompromisno afirmirati vrijednosti demokratskoga društva, pravednost i društvenu solidarnost* riječ [beskompromisno] prvo izgovori [bestupi] i onda se ispravi i izgovori [beskompromisno]

Izgovarajući rečenicu *Hrvatska je zemlja vjerskih sloboda* gubi fluentnost jer prije [zem²a] počne izgovarati [v] pa se ispravi i izgovori [zem²a].

Dugoročne negativne posljedice nepravedne, a dijelom i kriminalne pretvorbe i privatizacije, koje su dovele do urušavanja gospodarskih resursa i [gupa] [gubitka] radnih mjesta, valja istaknuti kao bitne generatore krize, ove gospodarske, ali i moralne. Uspješno njegovanje i afirmacija vlastite kulture podrazumijeva i otvorenost prema drugim (on izgovori [drugom]) kulturama, poštovanje kulturne raznolikosti i kulturnu suradnju s drugim državama.

Globalno ([mirotrorstŹo]) mirotvorstvo i želja da se uspostave prijateljske, političke,

gospodarske i kulturne veze širom svijeta, također su odrednica politike koju zagovaram.

Moderna država stasala sve do kraja prošlog stoljeća u zapadnim demokracijama, koja danas uglavnom dobro ([zapo]) zadovoljava potrebe svojih građana, već sutra neće biti dovoljna.

Obamina odstupanja od tečnosti: *They will not ([m]) be met easily or in a short span of time.*

Sva trojica imaju ugodan glas i govore dovoljno glasno. Dikcija je dostatna i nemaju govorne mane.

Stanke u govoru su obilježile govore triju predsjednika. Imajući na umu da se *govornik koji vlada situacijom ne boji stanki* (Ivas, 1988: 166), analizirat će se stanke. *Stanke su odsječci govornog vremena bez teksta. Razlikuju se od šutnje kojoj vrijeme nije govorno. Govorne stanke imaju različite uloge, a s obzirom na uloge dijele se na: stanke razgraničenja, stanke isticanja, leksičke stanke, stanke procesiranja i stanke prekida govora.* Stanke razgraničenja su sintaktičko-logičke (*podupiru sintaktičku i logičku organizaciju iskaza, tj. razgraničuju intonacijske jedinice unutar rečenice, razgraničuju rečenice unutar odlomka i odlomke unutar diskurza*) i ritmičke stanke (*razgraničuju govorne blokove, kao i veće ritmičke cjeline od blokova, koji se oblikuju upravo zato da budu ritmičke jedinice*). Stanke isticanja mogu biti ispred ili iza riječi, *češće ispred, nego iza*. Kada su ispred riječi, pojačava se učinak iščekivanjem, a kada su iza riječi stanke *omogućuje da se ta riječ obavijesno što bolje primi*. Leksičke stanke *stoje umjesto neke riječi i imaju značenje te neizgovorene riječi* (npr. „Šuti//smetaš.“ umjesto „Šuti jer smetaš.“). Stanke procesiranja mogu biti fatičke (npr. „Shvaćaš?“), stanke zastoja komunikacijskog lanca (npr. *pri diktiranju zbog sporosti pisanja*) i stanke oklijevanja (mogu biti *znak govornikove nespremnosti ili zbrke*). Stanke prekida govora *uzrokovane su negovornim razlozima (kašljanje, kihanje, gutanje, udisanje, paljenje cigarete...)* (Škarić, 1991: 295 – 297). Kraće stanke obilježit ću jednom vertikalnom crtom (|), a dulje stanke dvjema vertikalnim crtama (||). Velika je razlika u stankama koje rade predsjednici u svojim govorima. Kod predsjednika Mesića kratke stanke traju manje od sekunde, a dulje stanke sekundu, a samo ponekad sekundu i 30 stotinki. Kratke stanke predsjednika Josipovića traju manje od sekunde (kao kod predsjednika Mesića), a dulje

stanke sekundu do dvije. Obamine kratke stanke traju od sekundu do sekundu i 30 stotinki, a dulje stanke od četiri do šest sekundi. Sukladno tome, velika je razlika u stankama koje rade predsjednici u svojim govorima. U radu će se donijeti primjeri nekih dijelova govora koji potkrjepljuju to da su npr. govor Baracka Obame obilježile duge stanke, dok je za razliku od njega Ivo Josipović svoj govor čitao tako da je tek na nekoliko mjesta napravio duge stanke. Mesićev je govor obilježen kraćim logičko-sintaktičkim stankama koje je činio na mjestima na kojima one ne bi trebale doći (npr. ...predsjednikom Sabora | i Vlade...). Stanke su analizirane subjektivnim slušanjem govora.

Predsjednik Mesić upućuje pohvalu publici i predstavlja svoju skromnost: *Obraćam Vam se s osjećajem duboke počasti | i odgovornosti spram visoke dužnosti | kojoj sam upravo prisegao. Povjerenje građana | Hrvatske obvezuje. | Njima dugujem ovu čast. | Zajedno s vama, dragi sunarodnjaci, | uložiti ću sve svoje sposobnosti, | svoju snagu i um | da u tom zajedničkom poslu učinimo Hrvatsku boljom i drugačijom. |*

Dugim stankama isticanja naglašava odgovornost i savjesnost i govori kako će biti predsjednik svih građana i nakon te rečenice pravi dulju stanku: *Obnašat ću svoju dužnost odgovorno || i savjesno ||. Bit ću Predsjednik svih građana ove zemlje. || Isto tako | bit ću građanin Predsjednik. |*

Čini dulju stanku isticanja nakon pridjeva *jednak* i time postiže zanimanje za ostatak rečenice: *Pred zakonom svatko mora biti jednak || bez obzira na dob i spol, | nacionalnost, vjeru i političko uvjerenje. | Svaki naš građanin ima pravo na život u dostojanstvu | i na perspektivu bolje budućnosti. | Politika nije samo niti poglavito puki zanat i tehnologija. |* Koristi se kraćim stankama isticanja na mjestima gdje ne bi trebale doći: *Učinit ćemo sve što je do nas | da ova zemljopisna i politička regija u cjelini postane stabilna | i sigurna, | demokratska i prosperitetna. | Poštovat ćemo | preuzete međunarodne obveze. | No, isto tako spremni smo zajedno s drugim mislećim snagama | današnjega globalnog društva | tražiti najbolje odgovore na složene i ne lake izazove suvremenog svijeta. |*

Predsjednik Josipović u govoru nema velik broj duljih stanki. Ima ih nekoliko, npr. pravi stanku isticanja zbog riječi koja slijedi nakon glagola *borili* dulju stanku nakon njegova izgovora, nego što je učinio nakon izgovora drugih misli kako bi ga izdvojio i učinio misao izražajnijom: *U ovom svečanom trenutku, prije svega, | sjećam se svih časnih ljudi koji su se borili, || a mnogi i poginuli, za slobodnu i pravednu Hrvatsku. | Njima dugujemo našu vječnu zahvalnost. |*

Nakon što izgovori kako je hrabrost ta koja pobjeđuje nepravdu dolazi dulja stanka, stanka prekida, uzrokovana pljeskom publike, tako da predsjednik u nastavku ponavlja tu konstataciju na koju se nadovezuje drugim mislima: *Hrabrost je ta koja pobjeđuje nepravdu.* || *Hrabrost je ta koja pobjeđuje nepravdu, koja ostvaruje bolje, pravednije društvo, društvo u kojem svaki građanin ima jednaka prava* | *i jednaku šansu da se školuje,* | *zaposli,* | *zarađuje toliko da od toga njegova ili njezina cijela obitelj* | *može pristojno živjeti,* | *pravo da ima državu koja poštuje i štiti ljudska i druga prava svih građana.* | *U borbi za pravednost ja ću kao predsjednik Republike Hrvatske i kao njezin građanin* | *biti prvi i nikada se neću umoriti.* | *To vam obećajem.* ||

U nabrojanju čini kraće stanke isticanja jer tako pravi distinkciju: *Otkrivanje sudbine nestalih osoba,* | *inzistiranje na odgovornosti za ratne zločine,* | *povrat otetog kulturnog blaga,* | *izgradnja porušenih objekata,* | *povrat izbjeglica i jamstvo njihove sigurnosti te povrat imovine,* | *rješavanje svih drugih otvorenih pitanja,* | *najvažnije su zadaće političara u svim zemljama regije.* |

Kraćim stankama isticanja donosi dijelove koje želi istaknuti, npr. kada kaže kako nešto obećaje: *U XXI. stoljeću* | *ujedinit ćemo se u borbi protiv korupcije i kriminala,* | *tog karcinoma zdravog i pravednog i naprednog društva. Nije nam svejedno i nećemo više nijemo i nemoćno stajati* | *dok prljavi novac kupuje hrvatsku imovinu* | *i osvaja gospodarske resurse,* | *omogućava lažne diplome,* | *privilegije i nezaslužno bogatstvo.* | *Kao predsjednik Republike obećajem* | *da nikada neću odustati u borbi za pravedno društvo.* | *Neću posustati u beskompromisnom obračunu s korupcijom, gdje god da se pojavi.* | *Svaki dan svoga mandata* | *vodit ću se ovom istinom:* | *Vaša dobrobit - moja je dužnost i cilj moga djelovanja!* |

Govor završava rečenicama u kojima čini više kraćih stanki: *Bit će to napokon zemlja kakvu zaslužujemo, bit će to lijep,* | *poželjan dom svih poštenih ljudi.* | *Građani Republike Hrvatske,* | *hvala Vam,* | *i još jednom obećajem:* | „*Služit ću Vam,* | *služit ću našoj zemlji!*“ *Živjela* | *i živjela nam* | *naša Hrvatska!* ||

Obamin su govor obilježile duge stanke kojima je isticao bitne dijelove i tako održavao pažnju publike. Na samome početku čini dugu stanku: *My fellow citizens* ||, *I stand here today* || *humbled* | *by the task before us* ||, *grateful* | *for the trust you have bestowed* ||, *mindful* | *of the sacrifices borne* | *by our ancestors.* || *I thank President Bush* | *for the service to our nation,* || *as well as the generosity and cooperation he has shown* | *throughout this transition.* ||

Želeći naglasiti važnost sadašnjosti čini dulje stanke: *Today I say to you that the challenges we face are real. | They are serious | and they are many. | They will not | be met easily | or in a short span of time. | But know this, America: | They will be met. || On this day, || we gather because we have chosen hope | over fear, | unity of purpose | over conflict and discord. || On this day, || we come to proclaim an end | to the petty grievances and false promises, | the recriminations and worn-out dogmas, | that for far too long have strangled our politics. ||*

Duljim stankama ističe žrtvu predaka i mjesta na kojima su se preci borili: *For us, || they packed up their few worldly possessions | and traveled across oceans | in search of a new life. || For us, || they toiled | in sweatshops | and settled the West; | endured | the lash of the whip | and plowed | the hard earth. || For us, || they fought and died, | in places like Concord | and Gettysburg; | Normandy | and Khe Sahn. || Time | and again, these men and women struggled and sacrificed | and worked | till their hands were raw | so that we might live a better life. | They saw America as bigger | than the sum of our individual ambitions; | greater | than all the differences of birth | or wealth | or faction. || This is the journey we continue today. |*

Poziva se na slavnu prošlost i povelju ljudskih prava koju su uspostavili očevi američke države i toposom podsjeća kako su svi građani Amerike jednaki, bez obzira odakle dolaze. Nakon ovih misli slijedi stanka koju prati gromoglasan pljesak: *Our Founding Fathers, || Our Founding Fathers, faced with perils | that we can scarcely imagine, | drafted a charter to assure the rule of law and the rights of man, | a charter expanded | by the blood of generations. | Those ideals still light the world, | and we will not give them up for expedience's sake. || And so || to all other peoples | and governments who are watching today, from the grandest capitals to the small village | where my father was born: | Known that America is a friend of each nation and every man, woman and child | who seeks a future of peace and dignity, | and that we are ready to lead once more. ||*

Izmjenjivanjem dugih i kratkih stanki pred kraj govora izriče Lincolнове riječi: *So let us mark this day | with remembrance, || of who we are and how far we have traveled. || In the year of America's birth, || in the coldest of months, | a small band of patriots huddled by | dying campfires | on the shores of an icy river. | The capital was abandoned. | The enemy was advancing. | The snow | was stained with blood. || At a moment when the outcome of our revolution | was most in doubt, | the father of our nation ordered these words be read to the people: || "Let it be told to the future world | ... that in the depth | of winter, | when nothing but*

hope | and virtue could survive | ... that the city and the country, alarmed at one common danger, | came forth to meet [it]. || "America. || In the face of our common dangers |, in this winter of our hardship, | let us remember these timeless words. | With hope and virtue, | let us brave once more the icy currents, | and endure what storms may come. | Let it be said by our children's children that when we were tested, we refused to let this journey end |, that we did not turn back, nor did we falter; | and with eyes fixed on the horizon | and God's grace upon us, | we carried forth that great gift of freedom and delivered it safely | to future generations. | Thank you. | God bless you. || And God bless the United States of America. ||

Uzevši u obzir da sva tri govora sadrže stilske figure i upečatljive izraze, sva su tri govora govori visokog stila, kako i priliči svečanim govorima. No, jedino je Obama svoj govor držao u maniri svečanog govora; imao je više energije i entuzijazma, sigurnosti te više hrabrosti u činjenju stanki.

4.5.3. Neverbalni znakovi

Riječi, glasovi i ponašanja uvijek prenose značenje. Ono što se govori nadopunjuje se izrazima lica, gestama, tonom glasa itd. Značenje što ga slušatelj prima ovisi o značenju koje on pridaje neverbalnim i verbalnim znakovima. Značenje je verbalnog ponašanja složeno zbog razvitka znanosti i novog znanja koje se više ne izražava kategorijama vizualne spoznaje i zato što se čovjek bori protiv pritiska toga kako čovjek mora biti što sličniji stroju (Žitinski-Šoljić, 2001). Neverbalni znakovi će se analizirati samo kod Josipovića i Obame jer za Mesićev govor nije bilo moguće pronaći audiovizualan zapis.

Stav, odjeća i pogled prema publici predsjednika Obame prate njegov govor. Njegova je odjeća primjerena prigodi i ne odvlači pozornost. Obama tijekom cijelog govora zadržava ozbiljnost. Tijelo i glava mu se pomiču u istom smjeru, tj. mijenja položaj gledanja publike. Kada objašnjava i nabraja, pokazuje skupljenim šakama, npr. *For us, they packed up their few worldly possessions and traveled across oceans in search of a new life. For us, they toiled in sweatshops and settled the West; endured the lash of the whip and plowed the hard earth.* Izgovarajući pridjeve *bigger* i *greater* pokazuje objema rukama otvorenih dlanova od unutra prema van. Prijeteći prstima govori ono što se mora učiniti kako bi napredovala Amerika: *Starting today, we must pick ourselves up, dust ourselves off, and begin again the work of remaking America.*

Rukama zapovjedno pokazuje i ono što govori se u potpunosti slaže s gestama i mimikom. Ozbiljnost zadržava tijekom cijelog govora. Na kraju govora podiže prvo jednu pa drugu ruku pozdravljajući narod, tako da se i po gestama vidi da je kraj govora.

Tijekom govora Josipović stoji uspravno i mirno držeći tekst govora u rukama. S obzirom na to da je on svoj govor čitao, gledao je u tekst, ali je pogled u publiku bio čest. Sukladno tomu, glavu je često spuštao i podizao, ali isto tako i pogledavao publiku pomičući glavu lijevo i desno. Josipović tijekom govora zadržava ozbiljan stav (osim u slučajevima kada ga prekine pljesak, npr. kada izgovori: *Hrabrost je ta koja pobjeđuje nepravdu*, tada namjesti glavu uspravno i nasmiješi se publici. Na kraju govora, za razliku od Obame, Josipović stane uspravno i nasmiješi se publici i ne pozdravlja ih podizanjem ruku.

5. Metodički pristup političkim govorima u nastavi

Ovdje će se iznijeti obrada političkih govora u dva školska sata kako bi se stekao detaljniji uvid u teorijski dio i kako bi se što detaljnije kritički vrednovali govori dani na analizu. Kako se drugi sat nadovezuje na prvi sat, tako je na povezan način opisan metodički pristup u nastavi. Zašto obrađivati političke govore? U nastavi hrvatskog jezika je prisutna obrada poznatih govora i poznatih tekstova (većinom književnih), bilo bi dobro u analizu uvrstiti i neke tekstove koji nisu dio korpusa koji se već godinama analizira (Nemeth-Jajić, 2013).

Teorija i praksa su povezane. Kvintilijan (1985) kaže da ako bismo htjeli potpuno izdvojiti jedno od drugoga, onda će prirodna nadarenost bez teorije biti vrijedna, međutim, samo teorijska nastava bez praktičnoga rada kod osobe koja nije prirodno nadarena, neće vrijediti. Ujedine li se one u jednakim omjerima, kod prosječnih govornika veću važnost treba pridavati prirodnom talentu, dok savršeni govornici duguju više teorijskoj nastavi nego prirodnom talentu. *Netalentiranom učeniku ovo će djelo toliko koristiti, koliko knjiga o zemljoradnji neplodnom zemljištu* (Kvintilijan, 1985: 44).

Čitanje neknjiževnih tekstova pridonosi ostvarivanju temeljnoga cilja, svrhe i zadaća nastave hrvatskoga jezika i retorike, razvijanju kulture čitanja, uvažavanju različitih tipova čitatelja, povezivanju nastave sa životnim potrebama. Ono također pogoduje razvoju svih jezičnih djelatnosti i pospješuje ih pa je i to razlog zašto ih je nužno uključivati u nastavu. Poznatu Jonkeovu krilaticu *piši onako kako dobri pisci pišu* danas bismo, u skladu s učenjem funkcionalne stilistike i sa zahtjevima nastave hrvatskoga jezika, mogli parafrazirati *piši onako kako se u pojedinom funkcionalnom stilu piše*, što podrazumijeva stvaralačko čitanje različitih vrsta tekstova različitih funkcionalnih stilova, podstilova i međustilova (Nemeth-Jajić, 2013).

Analiza političkih govora se uklapa u nastavni program retorike i čini zaokruženu cjelinu u obradi teorijske podloge govorničkih vrsta. Tako će se u nastavnoj jedinici predstaviti povijesni pregled govorništva i pisanoga izražavanja te će se uključiti interdisciplinarni pristup retorici, odnosno suodnos s lingvistikom, logikom, etikom, psihologijom, povijesti, teologijom, sociologijom, politikom i gospodarstvom te engleskim jezikom. Politički govori su gotovo svakodnevno prisutni u medijima pa su tako svima dostupni i svi su imali priliku susresti se s njima. Pokazat će se kako se na zanimljiv način isprepleću hrvatski jezik i književnost te retorika s ostalim znanostima. Prenijet će se važnost međupredmetne povezanosti i toga kako se ni jedna znanstvena grana ne može proučavati ni učiti zasebno te kako je ljepota u zajedničkom proučavanju i učenju. Učenicima će se pokazati kako je lakše povezivati predmete i kako lakše doći do konačnog cilja, a on je uspješno savladavanje gradiva.

Ovim će se dijelom rada pokazati primjeri za izvođenje pojedinih dijelova nastavnog sata.

5.1. Ciljevi obrade političkih govora u nastavi

Razvoju govornoga izražavanja prethodi razvoj kritičkoga slušanja govora. Primjenjujući kriterije procjene javnih govora, slušatelj uči i osvještava razliku javnog i privatnoga govora, odgovornost koju nosi javni govor i količinu pripreme potrebnu za dobar govor. Tri skupine obilježja u koje su podijeljeni elementi vrednovanja (retorička obilježja, govorna obilježja i neverbalni znakovi) pokušaj su da se na logičan način povežu i analiziraju najvažniji elementi retoričkoga govora. Govorne se metode povezuju s metodama slušanja (Rosandić, 2013).

Rosandić (2013) donosi kako se jezično-komunikacijsko područje utemeljuje na teoriji korelacije i integracije, teoriji međupredmetnih veza. Utvrđene su i vrste korelacija: međupredmetna korelacija (povezivanje srodnih nastavnih predmeta u nove didaktičke sustave), tematska korelacija (povezivanje različitih tematskih cjelina), sinkronijska/asinkronijska, strukturna, stvaralačka korelacija itd. Zajednički je cilj jezično-komunikacijskih predmeta stjecanje jezične komunikacijske kompetencije. Budući da termin jezične komunikacijske kompetencije ima obilježja termina indikatora, tako on zahtijeva detaljnije objašnjenje. Jezična se komunikacijska kompetencija utemeljuje na znanju o jeziku, ona pretpostavlja jezikoslovnu odrednicu za govorenje, slušanje, čitanje, pisanje i prevođenje. Uz taj se pojam povezuju fonetska, gramatička, leksička i stilistička spremnost.

Uzevši u obzir termin jezične komunikacijske kompetencije i ciljeve koje taj termin zahtijeva, donijet će se politički govor na nastavi hrvatskog jezika i retorike u srednjoškolskom obrazovanju. Jezična se kompetencija nadograđuje iz godine u godinu i na njoj se treba mukotrpno raditi. Kako se donosi da je prvi cilj stjecanje znanja i razvijanje vještina i sposobnosti usmenoga, pisanoga i vizualnog komuniciranja, tako će i obrada političkih govora to ostvariti jer će učenici moći usmeno, pisano (bilježenjem svojih zapažanja na uručcima) i vizualno (gledanjem isječaka) izraziti. Ovom se nastavnom jedinicom omogućuje ispunjavanje i drugog cilja koji je primjena (uporaba) jezičnog znanja u prijamnim (slušanje i čitanje) i proizvodnim (govorenje i pisanje) jezičnim djelatnostima jer će učenici rabiti slušanje, čitanje, govorenje i pisanje kako bi lakše usvojili nastavnu jedinicu.

Učenicima će se omogućiti slušanje isječaka govora, slušanje ostalih učenika dok čitaju dijelove govora s uručaka i onda će moći sami izreći vlastita razmišljanja o nastavnoj temi te zapisati zapažanja. Ukazat će im se na jedan od objektivnih uvjeta za uspjeh javnog govora, a on podrazumijeva dobra glasovna svojstva govornika (Popović, 1987). Analizom govora i govornika ostvarit će se i treći cilj koji obuhvaća teoriju i praksu jezičnog izražavanja. Četvrti i peti cilj (leksički razvoj i gramatičko znanje) obradom političkih govora će se dodatno utvrditi.

Kako je u novije vrijeme sve popularniji komunikacijsko-funkcionalni pristup usvajanju hrvatskog jezika koji, između ostaloga, uključuje razvoj komunikacijske kompetencije kod učenika te osposobljavanje za praktičnu jezičnu uporabu u svakodnevnim situacijama (Bubaš, 2008, prema Pavličević-Franić, 2005), taj će pristup biti uključen u ovaj nastavni sat. Imajući tu misao na umu, učenike će se na praktičan način na nastavi hrvatskog jezika i na nastavi retorike, suočiti s političkim govorima. Učenici će dobiti priliku pokazati svoje znanje o komunikacijskim vještinama i primijeniti ga na konkretnim primjerima političkih govora.

Sljedeći cilj obrade političkih govora u nastavi je poticanje učenika za bavljenje javnim govorom u svrhu povećanja njihova samopouzdanja. Učenike će se potaknuti na to kako trebaju misliti na cilj koji se želi postići govorom/predavanjem. Tako učenici promišljaju kako se za držanje govora u javnosti treba sustavno pripremati, pripremati se u duhu (vjeri) kako će održani govor biti uspješan, kako će kod publike pobuditi zanimanje i kako će ga pomno slušati. Učenici imaju priliku zamisliti sebe kao uspješna govornika (predavača). Vještina je komuniciranja, vještog govorenja potrebna svim ljudima. Učenici razvijanjem te spoznaje dobivaju i samopouzdanje, a razvijanjem samopouzdanja se popravlja i javni nastup.

Učenike treba potaknuti na pozitivan stav o sebi, nastava mora biti prilagođena učenicima (Težak, 1996), također je važno za profesora koji mora poticati svoje učenike i njihovo samopouzdanje od najranijeg doba, a najvažnije je to poticanje u doba adolescencije i ubrzanog razvoja ličnosti. Uz roditelje, nastavnik je bitna osoba koja u učenikovu životu igra ključnu ulogu u odabiru zanimanja. Nastavnik mora biti prijatelj, stručnjak i stvaralac (Težak, 1996). Pri podučavanju bi se trebale uzeti u obzir i zemljopisne okolnosti, povijesno-političke okolnosti, društveno-gospodarske i kulturološke okolnosti jer razlike doprinose različitom pristupu podučavanju. Nastavnik treba biti i uzor učenicima (Težak, 1996). Ta spoznaja bi trebala potaknuti svakoga nastavnika na što više truda oko pripreme nastavnoga sata jer poticanje učenika za odabir nekog zanimanja i poticanje učeničkog samopouzdanja je jako važno.

Učenike će obrada političkih govora potaknuti na to da što god pripremali i raditi trebaju misliti na cilj koji žele postići, tj. kako trebaju zamisliti što će za njih značiti samopouzdanje i uspješnost ostvarena cilja. Ako se učenici u budućnosti žele baviti bilo kakvim javnim poslom, morat će negdje držati govor, a ako mogu zamisliti sebe kao političara koji drži javni govor pred cijelom državom, onda oni mogu održati govor pred bilo kime. Potrebno je samo zamisliti sebe pred slušateljstvom i to uvijek kako govore uspješno i kako su zadovoljni,

mogu zamišljati lica ljudi koji ih slušaju, nastojati osjetiti ili barem osmisлити kako ih slušaju sa zadovoljstvom i zamisliti pljesak nakon govora.

Trebaju uvjeriti sebe kako mogu biti uspješni i bit će uspješni, pozitivno misliti o svojim izgledima za uspjeh (zatajiti dvojbe, sumnje), trebaju si reći kako donose odluku i dobro će govoriti, to trebaju ponavljati u sebi. Profesori moraju hrabriti onoga koji nije siguran u sebe, moraju biti svjesni kako nitko ne zna sve pa tako niti profesori sami (*Ja nisam čovjek koji zna sve na svijetu* ili *Naučit ću*). Uvijek treba odbaciti osjećaj sumnje i dvojbe u sebe, vjerovati u svoje mogućnosti, moraju iza sebe zatvoriti vrata i tako isključiti svaku mogućnost bijega, moraju biti glasni, potrebno je vježbati i dobro se pripremiti. Autosugestije su poželjne. Ponekad je poželjna i doza humora. Pozitivna je trema u redu jer treba imati poštovanje prema onima pred kojima se govor drži (Težak, 1996).

Govor se ne treba učiti napamet. Učenicima se treba objasniti kako trebaju uz sebe uvijek imati podsjetnicu i kako trebaju naučiti dijelove govora napamet, a one dijelove koje ne znaju, mogu potražiti na podsjetnici. Ako se dio govora zaboravi, ne treba paničariti, treba učenicima objasniti kako publika ne zna kako njihov govor izgleda i kako je improvizacija uvijek dobro došla. U govoru se treba biti što prirodniji i pokušati biti što manje ukočen i više svoj (Škarić, 2008).

Učenike treba upozoriti na obraćanje pažnje na pravilno disanje. Ono je u izravnoj vezi s govorom i može biti presudno za dobar izgovor. Svrha je dubokog disanja opustiti i učiniti spremnom dišnu muskulaturu te postići da se ne diše samo gornjim dijelovima pluća (Varošaneć-Škarić, 2010). Treba ih se osvijestiti kako glasan i ubrzani govor izaziva brzo disanje. Disanje, kao i izgovor treba vježbati. Na primjerima političkih govora se jasno može pokazati koliko disanje utječe na držanje govora. Kritičkim vrednovanjem govorne izvedbe potiče se učenike na poboljšanje i trud oko vlastita načina disanja. Disanje treba vježbati kako bi izdisaj postao duži i jači i tako potpomogao dobro postavljen glas. Treba paziti i na udisajna mjesta unutar govora, udisaji trebaju biti brzi i neprimjetni, a najpoželjnije je udisati na mjestima prirodnih prekida, tj. mjestima razgraničenja (Varošaneć-Škarić, 2010).

Profesor mora pripaziti na učeničke glasove i po potrebi pomoći ako učenik ima poteškoće s glasom i izgovorom. Također, treba pokazati na koji način učenici mogu prepoznati svoje probleme s glasom i probleme drugih osoba. Glas treba kontrolirati i usklađivati s potrebama, u odnosu na auditorij i mjesto gdje držimo govor, nisu prikladni ni vrlo tihi, niti vrlo glasni glasovi. Kada se drži govor, mora se govoriti malo glasnije nego u svakodnevnoj komunikaciji. Javni se prostor proteže od 3,5 metara, gdje počinje bliži javni prostor, a

udaljenost od 8 metara znači dalji javni prostor (Varošaneć-Škarić, 2010). Na daljoj se udaljenosti i odvijaju politički govori čijom će se obradom u nastavi, učenike na realnim primjerima upozoravati na dobre i loše strane konkretnog govornika. Također se njih može potaknuti na kritičko vrednovanje glasovih mogućnosti određenog političkog govornika, kao i na kritičko vrednovanje glasovih mogućnosti prijatelja iz razreda.

Također osim podučavanja učenika aktivnomu govoru, učenike se treba podučiti na koji način slušati druge dok govore. Pažljivo slušanje valja moći, umjeti i htjeti. Ima onih koji ne mogu čuti govor, ali mogu govoriti i obrnuto. Isto tako, ima talentiranih slušača koji pažljivo slušaju i onih manje talentiranih (Škarić, 2008). Budući da se kao izvor slušanja u nastavi mogu koristiti različiti izvori npr. učiteljevo govorenje ili čitanje, učenikovo govorenje ili čitanje, govorenje ili čitanje na radiju, govorenje ili čitanje na filmu ili televiziji, govorenje ili čitanje snimljeno na CD-u ili snimljena snimka puštena u nekom programu preko stolnog ili prijenosnog računala, govorenje ili čitanje preneseno putem školskog razglasa, tako će se na više načina obradom nastavne jedinice političkih govora u nastavi to i pokazati. U tu će se svrhu čitati transkribirani inauguracijski govori. Učenici će se moći javiti ako žele čitati, a oni koji ne čitaju, imat će zadatak pažljivo slušati pročitane govore. Također, bit će puštene snimke dvaju/triju govora pa će se tako učenici susresti sa slušanjem snimke govora i na taj će način moći i usporediti razlike u interpretaciji i razlike u doživljaju.

Prema Škariću (2008) tri su temeljna postupka pozornog slušanja govora, a to su imaginativno, logičko i anticipacijsko slušanje. Imaginativno slušanje je stvaranje predodžbi, posebice slikovitih, u svijesti slušatelja, tj. prisiljavanje sebe na stvaranje slika o onome što se sluša. Učenike treba vježbati tako da svaku izgovorenu rečenicu zamisle kao u stripu, razmišljajući vizualizirajući, na kraju sa stvori više slika, a posljednja neka bude zaključak.

Imaginativno se slušanje teško ostvaruje kod apstraktnih predmeta. Slušanje na ovaj način postaje i kritičko slušanje. U ovom bi se slučaju to moglo ostvariti kada bi se pustio samo zvuk govora i onda bi učenici mogli zamisliti onoga koji govori, tj. u svojoj bi svijesti povezali sliku s osobom. Tako se može pustiti zvučna snimka inauguracijskog govora Stjepana Mesića.

Škarić (2008) kao drugi postupak navodi logičko slušanje koje je nastojanje slušatelja za logičkim povezivanjem onoga što govornik govori, pronalaženjem određene veze između izgovorenih rečenica i uspostavljanjem reda među njima. U ovoj nastavnoj jedinici najbitnije je logičko slušanje jer će učenici moći spoznati kako postoji neki plan. Imat će priliku razdvojiti uvod od središnjeg i završnog dijela, moći će istaknuti određene ključne misli,

glavne argumente, nedosljednosti, zbrkanosti, tj. sve što je u određenom trenutku važno za analizu određenog govora. Dobri slušači prepoznaju red izlaganja, odnosno imaju logičku kontrolu koja im služi kao samokontrola kako bi uvidjeli jesu li dobro slušali.

Posljednje je navedeno anticipacijsko slušanje (Škarić, 2008: 48) koje je vrlo aktivno te objedinjuje imaginativno i logičko slušanje. Ono je slušanje unaprijed i naslućivanje onoga što će govornik sljedeće reći, kako će oblikovati rečenicu, a iz uvodnih riječi naslućivanje i glavne ili glavnih tvrdnji. Budući da ne možemo sve predvidjeti, a to je dobro jer onda slušač i dalje ostaje zainteresiran, pretpostavlja zanimanje i vrlo aktivno slušanje. Ono smanjuje govorni šum i važno ga je uvježbati. Nastavna jedinica obrade političkih govora je dobra podloga učenju anticipacijskog slušanja koja bi se samostalnim učeničkim radom izvan nastave mogla učvrstiti. Učenike se slušanjem predloženim inauguracijskim govorima nastoji potaknuti na usavršavanje anticipacijskog slušanja. Škarić (2008) ističe kako poznavanje retorike pomaže slušanju i obratno te da su najbolji govornici i najbolji slušači.

Slušanje je blisko govoru i dio je govorničkog umijeća, slušanjem se pripremamo za govor i ono je pasivni način učenja te štednja vremena. Oni koji pažljivo slušaju pomažu govorniku. Većina ljudi bolje uči čitajući, nego slušajući i baš zbog toga treba raditi na vlastitoj sposobnosti slušanja. Vježbe slušanja treba organizirati radi osposobljavanja za usredotočenost na usmeno izlaganje, privikavanja na kontinuirano praćenje usmenog izlaganja, razumijevanje sadržaja usmenog izlaganja, razlikovanja bitnog i nebitnog, općeg i posebnog, središnjeg i rubnog u usmenom izlaganju, zapažanja jezičnih obilježja usmenog izlaganja (artikulacija glasova, naglašavanje riječi, rečenična melodija, stil i dr.), zapamćivanja sadržaja usmenog izlaganja i ponavljanja te oponašanja bilo sadržajnih, bilo izgovornih sastavnica usmenog izlaganja. U školi bi učenik trebao slušati književni govor (Težak, 1985, Škarić, 2008).

5.2. Načela u obradi političkih govora u nastavi

U nastojanju ispunjavanja ciljeva ove nastavne jedinice, vodit će se briga o načelima nastave izražavanja, a ona su načelo općeobrazovanosti i stručne usmjerenosti, organizacijsko načelo, načelo praktičnosti, načelo jezičnoga standarda, načelo stilske i tekstovne raznovrsnosti, načelo sadržajne kompetencije, načelo životnosti, načelo zavičajnosti, načelo međuzavisnosti govornih i pismenih vježbi, načelo prosudbe i načelo demokratičnosti (Težak, 1985).

Težak u knjizi *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika I* (1996) proširuje načela dodajući još deset načela, a nekima mijenja naziv. Naveo je načelo općenaobrazbe i stručne usmjerenosti, načelo znanstvenosti, načelo odgojnosti, načelo stvaralaštva, načelo književnog jezika, načelo zavičajnosti, načelo međuovisnosti nastavnih područja, načelo razlikovanja i povezivanja jezičnih razina, načelo obavijesne i estetske funkcionalnosti, načelo teksta, načelo sadržajne, tekstovne i stilske raznovrsnosti, načelo sadržajne kompetencije, načelo prosudbe, načelo demokratičnosti, načelo sustavnosti i nesustavnosti, načelo ekonomičnosti i selektivnosti, načelo indukcije i dedukcije, načelo primjerenosti i akceleracije, načelo analize i sinteze, načelo zornosti i načelo zanimljivosti.

Načelo općeobrazovanosti i stručne usmjerenosti će se poštivati tako što će nastavnik gimnazijalce što bolje uputiti u politički govor i možda ih potaknuti da jednom u životu postanu retoričari. U potpunosti će se ispuniti organizacijsko načelo jer će se na ovaj način nastavne sate hrvatskog jezika, odnosno retorike interdisciplinarno povezati s ostalim srodnim i manje srodnim granama, kao što su politika, etika, filozofija, logika, psihologija. Politički se govor uklapa u načelo praktičnosti jer je ova nastavna jedinica usmjerena i na unapređenje jezične prakse učenika. Načelo jezičnog standarda se poštuje, štoviše, kritički se gleda na standardno izražavanje govornika u analiziranim govorima.

Jedan je od razloga za uvođenjem ove teme u nastavu hrvatskog jezika i nastavu retorike načelo stilske i tekstovne raznovrsnosti jer se tako učenike uvodi u svijet govorništva i upućuje ih se kako analizirati neki korpus za koji nije ustaljena i propisana striktna analiza, tj. kako analizirati neki govor novijeg datuma, koji još nije ušao u antologiju. Učenici trećeg razreda gimnazije su kompetentni za učenje teorije političkih govora i analizu istih te će se tako ispuniti i načelo sadržajne kompetencije. Političko bi govorništvo moglo na vrlo zanimljiv način potaknuti načelo životnosti jer je gradivo pogodno za povezivanje s aktualnostima u svijetu, s učenicima samima, situacijama koje su njima bitne te bi nastavnik mogao svojim predavanjem potaknuti učenike i na diskusiju.

Načelo zavičajnosti se neće zanemariti ako nastavnik potakne učenike na razmišljanje o lokalnoj političkoj sceni i na koji način ona utječe na njihove živote. Povezivanjem tekstualnih sadržaja, tj. transkripta govora i usporedbom transkripta i govorne izvedbe donesene na snimkama ostvaruje se načelo međuzavisnosti govornih i pismenih vježbi. Načelo prosudbe će se ostvariti tako što će u diskusiji o govorima i izvedbama učenici moći međusobno komentirati svoje i stavove svojih razrednih kolega, a nastavnik će također moći

reći svoje stavove i pomoći učenicima da dođu do pravih zaključaka. Raspoloživo vrijeme će se pokušati organizirati u korist sviju i tako će načelo demokratičnosti biti zadovoljeno.

Načelo zanimljivosti će doći do izražaja kada se političko govorništvo učini zanimljivim tako što analizirani govori su dio prošlosti, ali opet ne tako davne jer su Ivo Josipović i Barack Obama i dalje predsjednici Hrvatske, odnosno SAD-a. Na zanimljiv će se način aktualizirati politički problemi. Analiziranjem jezika svakog govora će se upotrijebiti načelo odgojnosti i razvijanje ljubavi prema svome i tuđem jeziku, Težak (1996: 95) navodi kako prihvaća tvrdnju L. Reinersa da je jezični odgoj – *odgoj duha i karaktera*.

Načelo znanstvenosti se temelji na znanstvenim postignućima hrvatskog jezika, retorike i ostalih znanstvenih disciplina važnih za ovu nastavnu jedinicu. Ono će se iskazati i u teorijskom i u praktičnom dijelu. Učenikov će zadatak biti potpuna pozornost i iskazivanje kritičkog mišljenja, a domaćom će zadaćom ispuniti načelo stvaralaštva jer će napisati i naučiti vlastiti govor. Načelo međuovisnosti nastavnih područja će se ostvariti jer se obradom ove nastavne jedinice koriste različita područja hrvatskog jezika i isto se tako koristi raznim aspektima retorike.

Detaljnijom analizom inauguracijskih govora će se ispuniti načelo analize i sinteze, a načelo zornosti će se ostvariti jer Težak (1996) navodi kako je nastava zorna onda kada se proces stjecanja znanja odvija na promatranju konkretnih predmeta, eksperimenata, slika, odnosno, zornim se smatra učenje na samim predmetima. Načelo će se ostvariti tako što će se osim teorijski, politički govor obrađivati na konkretnim primjerima. Ekonomičnost upućuje nastavnika za traganjem procesa i metodičkim postupcima koji bi učenicima omogućili da što u kraćem vremenu što točnije spoznaju određene jezične sadržaje, tako da se i ovo načelo ostvaruje.

Obavijesna i estetska funkcionalnost će doći do izražaja u analizi teksta inauguracijskih govora jer će se analizirati više aspekata. Tekstovni će predložak biti jedan od materijala kojim će se učenici koristiti u savladavanju nastavne jedinice pa će i ovo načelo biti ispunjeno. Osim teksta, učenici će imati priliku poslušati i pogledati snimke govora i bit će upućeni na stranice gdje mogu naći cjelovite govore.

5.3. Sustavi u metodičkom pristupu obrade političkih govora

Za izvođenje nastave postoji nekoliko sustava kojima se to postiže. *Svi se ti sustavi ne moraju isključivo i dosljedno primjenjivati. Mogu se ispreplitati, izmjenjivati pa i kombinirati*

(Težak, 1996: 120). Tako će se u obradi političkih govora kombinirati integracijsko-korelacijski kojim se provodi ideja *o sjedinjavanju i povezivanju nastavnih sadržaja pojedinih predmeta* (Težak, 1996: 111), problemsko-stvaralačkog koji se *temelji na načelu stvaralaštva te učenik u jezičnoj nastavi treba da nastupi u ulozi istraživača pred kojeg se postavlja određeni jezični problem (dilema, pitanje, poteškoća)* (Težak, 1996: 115) i komunikacijskog sustava koji se temelji na *teoriji jezične komunikacije* (Rosandić, 2013: 121).

5.4. Ustrojstvena shema nastavnog sata

Nastavna jedinica obuhvaća proces kojim se stječu programom predviđene spoznaje o određenoj jezičnoj činjenici ili određeni stupanj sposobnosti uporabe neke jezične činjenice (Težak, 1996: 227). U osmišljavanju organizacije ove nastavne jedinice, koristit će se didaktičko-integracijski ustrojstveni model i problemsko-stvaralački. Didaktičko-integracijski model ima deset faza (Težak, 1996). Budući da je ova nastavna jedinica zamišljena za obradu u dvama školskim satima, ovih će se deset faza tako i rasporediti. Nulta faza prethodi svakoj nastavnoj jedinici, ona je planiranje i priprava. Prva je faza nuđenje sadržaja, odnosno priprava medija i metoda, buđenje interesa za sadržaj i globalno predstavljanje sadržajnih sastavnica. U drugoj se fazi objašnjavaju sadržajne sastavnice uz pripravu medija i sadržaja, buđenje interesa za sadržajne sastavnice i predstavljanje sadržajnih sastavnica, a to se ostvaruje uvodom u teorijski dio.

Treća faza je tumačenje sadržajnih funkcijskih odnosa koja obuhvaća buđenje interesa za funkcijske odnose i obradu funkcijskih odnosa. U toj se fazi dotičemo jezika, ideologije, stila, prigoda i sve što bi se moglo povezati s političkim govorima. Četvrta je faza obrada sadržaja koja podrazumijeva buđenje interesa za primjenu i pokazivanje mogućnosti primjene. U toj se fazi detaljno obrađuje teorija i učenike se priprema za primjenu. U petoj fazi koja je primjena u smislu promišljanja se budi interes za primjenu i ostvaraj promišljanja. Petu fazu provodimo na drugom nastavnom satu.

Šesta je faza kritičko zauzimanje stava prema promišljanju i uključuje buđenje interesa za kritički stav i artikulaciju stava. Kritičko se mišljenje uključuje u analizi, učenike se dijeli u grupe. Sedma faza je provjera rezultata i nastavak koja uključuje buđenje interesa za preispitivanje i provedbu preispitivanja. Rezultati se provjeravaju nakon što učenici u grupnom radu dođu do spoznaja. U osmoj fazi koja je priopćaj provjerenih rezultata se budi

interes za ispravke u znanju i tumačenje udžbenih rezultata. Deveta i ujedno posljednja faza je pogled na nove sadržaje i u njoj se budi interes za dalje učenje i izlaganje novih vidika.

Kako će ova nastavna jedinica biti kombinacija integracijsko-korelacijskog i problemsko-stvaralačkog sustava, tako će se u analizi lingvodidaktičkih predložaka koristiti šest Rosandićevih faza (Težak, 1996). U prvoj fazi koja je stvaranje uvjeta za nastajanje problemske situacije će se pomoću teksta inauguracijskih govora stvoriti ista. U drugoj fazi koja je formuliranje problema će se formulirati problemski tip obrade govora i učenike će se potaknuti da sami dolaze do zaključaka u analizi govora, uz nastavnikovu pomoć.

U trećoj fazi, fazi traženja načina za rješavanje problema učenici trebaju sami doći do zaključaka, tj. upotrijebiti vlastita razmišljanja u analiziranju govora. Četvrta je faza formuliranje različitih hipoteza. U njoj učenici sami moraju postaviti pretpostavke za koje im je upute dao nastavnik. U skladu s tim će učenici iskoristiti sposobnost kritičkog mišljenja kako bi dorasli zadanome zadatku i ispunili nastavnikova očekivanja.

U petoj fazi, kolektivnom ili individualnom rješavanju problema, provjeravanju i ispravljanju pogrešaka učenici iskazuju svoje zaključke, dijele ih jedni s drugima, dokazuju svoja načela, argumentiraju svoje postupke, a nastavnik ih propituje i omogućuje natjecateljski duh. Šesta, posljednja faza je rješavanje glavnog problema. U njoj nastavnik i učenici dolaze do zaključaka i prihvaćaju neke pretpostavke, dok druge odbacuju.

Kombinacijom različitih pristupa se ostvaruje raznolikost i sustavnost u obradi gradiva. U obradi političkih bi se govora mogao koristiti tip otvorenog sustava jer je u otvorenom sustavu nastavnik organizator odgojno-obrazovnog procesa (Rosandić, 2013). Ovaj bi pristup učenju imao otvorenost samostalnom učenju (pojedinačno, u parovima, timu) o političkim govorima, a i profesor bi učenicima ponudio određene sadržaje po kojima bi mogli samostalno učiti.

5.5. Motivacija

Motivacija je pokretanje učeničke volje i energije kako bi se ostvarile zadaće nastavne jedinice. Radi se o taktičkoj motivaciji određenoj kraćim nastavnim vremenom (nastavnim satom) i karakterom gradiva (opsegom, težinom, jasnom praktičnom usmjerenošću). Lakše se ostvaruje ako je uspješno provedena strateška dugoročna motivacija, odnosno ako je razvijena svijest o potrebi jezične kulture i ako je razvijena želja za stjecajem jezične kulture (Težak, 1996).

Motivacija je postupak kojim učenike pripremamo za obradu teme. Treba biti primjerena dobi i sposobnostima učenika. Učenici moraju doživjeti temu koja se obrađuje i spoznati njezinu bitnost. Motivacija je redovito dio sata, a nekad i sami sati mogu biti motivacija idućim satima (Slavić, 2011). Budući da sami sati mogu biti motivacija idućim satima, tako bi teorijska obrada političkih govora mogla biti motivacija satu analize jer se u teorijskom dijelu uči ono što se analizom ponavlja i utvrđuje.

Učenike se na teorijski dio može motivirati parafraziranjem misli ili čitanjem citata iz članka, što bi bilo primjereno jezično-komunikacijskom sustavu, *Govorništvo i tehnika* Ive Škarića: *Nešto se brže u retorici snalaze oni koji imaju manje onoga što bi trebalo reklamirati, dakle oni stari sofisti ili prodavači magle. Njih ima podjednako i u politici, i u novinarstvu, i u znanosti, i u poduzetništvu. S druge strane čame slabo poznata otkrića, neiskorišteni izumi, prešućene knjige, nepravedne pravne odluke. To je tako jer se rijetko događa da čovjek bude vrstan i u stvari i u moći utjecaja, a timski se spojevi u nas još uvijek rijetko sklapaju* (Škarić, 2007: 32).

Motivacija u korelaciji s nastavom povijesti bi bila ako se pokažu fotografije političkih lidera iz prošlosti i da se njih proba smjestiti u vrijeme i državu kojoj pripadaju, npr. fotografije iz Drugog svjetskog rata Adolfa Hitlera, Benita Mussolinija, Ante Pavelića i da se njih smjesti u države kojima su vladali i ideologije koje su zastupali. Također, motivirati ih se može i u korelaciji s nastavom psihologije prikazavši fotografije facijalnih ekspresija određenih govornika i pitati učenike što misle da njihove ekspresije znače. Zadao bi im se zadatak pogađanja temperamenta određenih govornika i tako bi se napravila poveznica. Ako bi se za obradu koristio Obamin govor, moglo bi im se pokazati snimku govora Martina Luthera Kinga i tako napraviti sociološku poveznicu.

Motivacija za drugi sat, sat analize teksta mogu biti isječki video snimci govora se puštaju krajem prvog sata. Ujedno će se taj prvi sat dobiti potpunija slika nakon obrade teorijskog dijela, a i učenike će se motivirati na detaljnije proučavanje političkih govora. Kada pogledaju/poslušaju snimku, pitanjima će se potpomoći njihovu interesu za odabranu temu. Pitalo bi ih se što je prikazano na snimci. Kada se dobije traženi odgovor, pitalo bi ih se što misle kakvu ulogu ima inauguracijski govor i što misle kakva priprema treba kako bi ga se održalo. Zatim što misle što mora sadržavati inauguracijski govor i općenito politički govor.

5.6. Teorijski dio obrade političkih govora u nastavi

5.6.1. Središnji dio prvog sata

Nakon motivacije i postavljenih pitanja prelazi se na središnji i najvažniji dio sata. To se može započeti podsjećanjem učenika na osnovne informacije o govoru (polazi se s pretpostavkom kako su oni već upućeni u osnovnu razdiobu govora i što govor treba sadržavati). Učenicima se postavlja pitanje što je to politički govor. Očekivani odgovori su kako je to govor u funkciji politike ili govor koji se koristi u političke svrhe. Učenicima se može dati nekoliko definicija političkog govora.

Učenicima se može reći kako je politički govor onaj govor koji na nešto potiče ili od nečega odvraća. Govornici savjetuju pojedine osobe na njihovo osobno dobro, a narod na opće dobro. Političko se govorništvo obraća narodnoj skupštini. Ova vrsta govorništva ima u vidu budućnost jer na nešto potiče ili se odvraća od nečega što bi se moglo dogoditi u budućnosti (Aristotel, 1987, prema Slavić, 2011).

Također se može reći da je politički govor jedan od triju najstarijih vrsta govora, tj. antička retorika govore dijeli na tri vrste: pohvalne, političke i sudske. Ta se podjela dobila tako što su se u obzir uzeli kriteriji auditorija, teme, funkcije, ambijenta i argumentacije. Kako je argument u političkom govoru društveni probitak. Daljom podjelom se ističu vojnički, duhovni i znanstveni govori. Kako govori zauzimaju različite kategorije, tako se razlikuju i stilovima kojima se govore – visokim, srednjim i jednostavnim stilom (Škarić, 1988).

Nastavnik može objediniti definicije i na pojednostavljen način učenicima reći kako je politički govor jedan od triju najstarijih vrsta govora, kako se najčešće govori srednjim stilom i njime se slušatelje na nešto potiče ili od nečega odvraća. Budući da se nekoga od nečega odvraća, politički govor ima u vidu budućnost.

Ako se nastavnik odluči za drugu definiciju političkog govora, ona iziskuje pitanje o stilu iznošenja političkog govora. Učenike se podsjeća na koji se način drže politički govori i teme o kojima se govori. Učenici trebaju sami pokušati zaključiti o kojem se stilu najčešće radi, a ako ne mogu sami doći do točnog odgovora, onda im nastavnik otkriva kako se radi o srednjem stilu.

Otkriveno je kako se radi o srednjem stilu pa nastavnik ispituje učenike o ostalim obilježjima političkog govora. Sljedeća je stavka ta da se učenike uputi na ciljeve i glavne argumente političkih govornika. Pita ih se na što su usredotočeni, na koji način plijene pažnju mase. Učenici mogu reći kako su ciljevi steći povjerenje ljudi i zadovoljstvo. Nastavnik im

kaže da je to točna konstatacija koja vodi prema sljedećem pitanju, a ono je objašnjenje konačnog cilja takvog govora, pogotovo inauguracijskog predsjedničkog govora. Konačni cilj bi bilo predstavljanje u najboljem svjetlu i pokušaj da učine stvarnost podnošljivom te razvijanje osjećaja prihvaćenosti.

Zatim ih se podsjeća na dijelove svakog govora i te se dijelove prilagođuje političkom govorništvu. Pet je čimbenika dobra govora na koje bi se trebalo paziti – *govornost, osobnost, logičnost, poetičnost i pravilnost* (Škarić, 1988: 221).

Također ih se podsjeća na općenitu strukturu govora. Govoriti se *ne može nego redom, riječ po riječ, ali govornik sadržaj svog govora osjeća kao kuglu, kao sve odjednom. Da bi se cjelina izrazila u nizu, mora dobiti oblik luka. Tako govornik i slušač znaju gdje su, koliko su prešli i koliko im još preostaje* (Škarić, 1988: 88). *U govoru treba koristiti što više primjera, riječi kojima se pojačava pažnja, dosjetki, komentara* (Škarić, 1988: 89). Ustroj govora nastavnik predočava na platnu, koristeći se pritom prijenosnim računalom. Na platnu su donesena tri osnovna dijela govora i u kratkim je crticama objašnjeno što se u kojem dijelu govora donosi. Odnosno, prikazano je kako svaki govor ima uvod, središnji dio i zaključak. Navodi se da se u uvodu zadobiva naklonost slušateljstva tako što se govornik skromno predstavi i ukazuje štovanje prema slušateljstvu. U uvodu se stvara i zanimanje za temu tako što se navode razlozi držanja govora i iznose se ciljevi. Naglašeno je kako uvod ne smije biti predug, ne smije biti veći od petine govora. Očituje se hoćemo li krenuti induktivnim putem – od pojedinačnog prema općenitom izvodu ili deduktivnim putem – od zaključka, uopćenog prema pojedinostima (Težak, 1996).

Središnji dio donosi razradu koja se sastoji od kazivanja i dokazivanja. Dokazi mogu biti objektivni i subjektivni. Objektivni su dokazi bolji, a mogu biti izravni ili izvedeni. Subjektivni dokazi ciljaju na emocije i slušatelja dovode u položaj razumijevanja za subjektivne dokaze. U završnom se dijelu donosi sinteza govora i slušatelje se pozdravlja i poziva na pamćenje i prihvaćanje govora. Nakon što je nastavnik ukratko prošao kroz bitne značajke dijelova govora, nastavlja s obradom ostalih značajki teorijskog dijela.

Ispituje ih se o tome o čemu predsjednici govore kada stupaju na vlast. Ako je odlučeno kako će se obrađivati sva tri govora onda ih se može pitati što sva tri govora imaju zajedničko. Podsjeća ih se na pozivanje na slavnu prošlost i daje im se isječak govora u kojima predsjednici Mesić, Josipović i Obama spominju slavnu prošlost. Nakon toga se učenike propituje o tome, zašto predsjednici spominju slavnu prošlost. Učenici mogu odgovoriti kako predsjednici to čine kako bi probudili ponos, podsjetili na važnost prošlosti,

probudili nacionalnu svijest... Profesor odobrava i pohvaljuje njihove odgovore i onda ih pita zašto se pozivaju na slavnu prošlost i govore o tome kako se nešto treba učiniti kako bi se postigao boljitak. Odgovor koji nastavnik očekuje je taj kako politički govori su usredotočeni na budućnost, odnosno svijetlu i bolju budućnost te u istu svrhu spominju slavnu prošlost i ne tako slavnu sadašnjost, sve kako bi gledali u bolju budućnost, bolje sutra.

Sve se to ne bi postiglo da nema jezika kojim se uspostavlja takva vrsta govora, tako da se nastavnik usredotočuje na jezik komunikacije. Potpitanjima o načinu kojim je pisan politički govor i na koji se način izgovara, pokušavaju se dobiti konstruktivni učenički odgovori. Učenike se pita npr. kojim načinom političari govore i koji vokabular koriste, koje imenice najčešće upotrebljavaju, koje su im najčešće teme razgovora. Očekivano je kako će učenici znati koje su najčešće teme političkih govora. Odgovorit će kako se u političkim govorima raspravlja o problemima u državi i kako te probleme najlakše riješiti. Profesor nadopunjuje njihove odgovore time što kaže kako je još Aristotel držao da se ono o čemu se raspravlja u ovom govorništvu može svesti na pet glavnih točaka, a one su: prihodi, rashodi, rat i mir, obrana zemlje i zakonodavstvo (Aristotel, 1987).

Učenici mogu odgovoriti kako vokabular koji političari koriste, odnosno jezik kojim se služe je njihov politički jezik. Zaključit će kako koriste pomno odabrane pojmove i biraju fraze koje se tiču političkih poslova. Profesor sažima definicije jezika političkog govora donesene u ranijem tekstu. Sam odlučuje hoće li te definicije sažeti u jednu opširniju definiciju, hoće li ih donijeti zasebno ili će se možda odlučiti za samo jednu opciju. Najvažnije ih je učenicima donijeti pojednostavljeno kako bi zapamtili najvažnije i to na što lakši način usvojili. Profesor može reći kako se prema Ivasu (1983) jezik političke komunikacije može okarakterizirati kao specijalni jezik ili žargon, navodi, a pritom bi on morao biti najmanje specijaliziran, zatvoren, ekskluzivan i sama bi politika trebala težiti ukidanju svog jezika kao specijalnog. Ako se odluči za ovu opciju, prvo treba učenike pitati razumiju li sve što je izrečeno. Nastavnik može i svojim riječima opisati ovu definiciju.

Jezik političke komunikacije je sociolekt, kao što su jezici bilo kojeg stručnjaka. Određen je područjem političkog djelovanja i političkim djelatnicima, on nije metajezik ili jezik tajnih političkih udruženja, već javni sociolekt. Primarna mu je funkcija persuazivna, njime govore političari međusobno, političari u obraćanju javnosti i svi sudionici političke javnosti. Politički je jezik razumljiv, prepoznatljiv i prihvatljiv svim sudionicima političke javnosti. Jezična je politika dio globalne politike nekog društva i provodi se kroz političke institucije (Marušić, 1990). Ako se profesor odluči za ovu definiciju, treba pitati učenike znaju li kakva

je persuazivna funkcija. Ako učenici kažu kako ne znaju, profesor će im reći o kakvoj se funkciji radi, odnosno kako je funkcija političkog govora funkcija uvjeravanja u nešto.

S obzirom na to da politika svakog doba obiluje ideologijama, učenike se može propitati što znaju o pojedinoj ideologiji. Tako se korelira s nastavom povijesti jer su tamo učili o različitim državnim uređenjima. Kada se s učenicima ponovi kakve ideologije i državna uređenja postoje, pita ih se na koji su način povezane ideologija i jezik. Profesor treba prilagoditi Ivasovu definiciju i na razumljiv i jednostavan način učenicima objasniti kako su ideologija i jezik sustavi znanja i da su inventari raspoloživih oblika i odnosa. Mišljenje i govor su procesi preoblikovanja, a struktura jezika i ideologije je aktivna kao stabilizator procesa. Određene ideologije imaju svoje posebne jezične konstrukcije koje koriste i tako da jezik može biti snažno oruđe ideologije. Učenicima se može reći kako će o ideologiji više učiti na Politici i gospodarstvu, ali da im ovo može biti uvod u politička pitanja koja će detaljnije obrađivati.

Kako se u trećoj odrednici spominje ideologija, učenicima se postavlja pitanje kakvi mogu biti politički govori s obzirom na ideologiju, o tome će također učiti na Politici i gospodarstvu. S obzirom na ideologiju politički govori mogu biti totalitaristički, demokratski i ekspresivni (Benić, 2009), iako pravi politički govori su demokratski jer preduvjet političkih govora je demokracija (Aristotel, 1987). Učenike se može uputiti na obilježja tih triju govora, odnosno vrste političkih sustava. O političkim su sustavima učili i na nastavi povijesti pa se može provjeriti koliko to znaju i znaju li dovoljno političku pozadinu, opet se korelira s nastavom povijesti, kako bismo mogli prijeći na obradu naše teme. Provjeriti se može tako da se učenike propituje o sustavima i da jedni drugima pomažu, odnosno, nadopunjuju odgovore.

Učenike se navodi na dublje promišljanje o političkim govorima tako što im se postave pitanja o pisanju, tj. pripremi govora te pripremi govorne izvedbe. Trebaju promisliti koje osobine treba imati dobar politički govornik. Profesor s učenicima dolazi do zaključka kako ne postoji jasno pisano pravilo o tome kakav u cijelosti treba biti dobar politički govor i govornik. Stari su Grci isticali da do govorničkog umijeća treba obilježiti strpljivosti, duga i uporna rada. Tvrdili su kako vježbanje može učiniti dobrim govornicima i osobe za koje se misli da nemaju nimalo govorničkoga dara. Osobe koje imaju značajno govorničko umijeće uvijek se usavršavaju i pripremaju za govor. Kvintilijan (1985: 453) je naveo kako je Demosten smatrao da dobar govornik treba imati tri osnovne stavke: *izvedbu, izvedbu i izvedbu*. Kada se učenicima kaže ova misao, propituje je ih se o njihovom mišljenju o toj

tvrdnji, odnosno, što se misli time reći. Može ih se upitati da promisle o tome kako bi izgledao pojedini nastavni sat kada bi profesor ono što predaje čitao i kada ne bi imao interakciju s njima i da po tome zaključe kako je izvedba bitna stavka svakog govora.

Osim izvedbe, postoje i druge osobine koje treba imati govornik, nema nikakve sumnje, da su govorniku potrebna *neka lična svojstva*, koja će njegovoj riječi dati snagu i uvjerljivost izvan i iznad onoga, što ih pruža sama argumentacija. To su *karakternost, ozbiljnost, smjernost, neustrašivost, dobrohotnost, veličina i žar duše* (Gračanin, 1968: 31). Kada profesor nabroji te osobine, propituje učenike što oni misle da je najbitnije od toga i da svoju misao potkrepe nekakvim primjerom. Profesor može dati primjer bojažljivog nastavnika koji predavajući gradivo učenicima izgovara nesigurno i nezainteresirano, nasuprot nastavniku koji ono što predaje govori s ljubavlju i na tako im daje najbolje od sebe. Učenici i profesor se na kraju mogu složiti kako je Kvintilijan (1985) bio u pravu i kako je izvedba vrlo važan čimbenik i da o njoj ovisi na koji način će publika doživjeti osobu koja drži govor.

Nakon zaključka kako je izvedba vrlo bitna, profesor pita učenike može li netko postati dobar politički govornik ili se političkim govornikom rađa. Učenici i profesori mogu dati primjere za jednu i drugu tvrdnju. Cilj je zajedno dolaženje do zaključka kako neki ljudi bolje ovladavaju govorima, odnosno kako se na nekima trema manje vidi, dok drugi ljudi napornom vježbom dolaze do savršenstva. Također, oni ljudi koji su prirodno vješti govornici, ne smiju se opustiti i sve prepustiti slučaju, nego i oni moraju vježbati svoje govorne izvedbe.

Nakon definiranja političkog govora, jezika, odlika govornika, potkrepljenja primjerima, prelazi se na stupnjeve pravljenja govora. Učenike se može podsjetiti na etape koje su u udžbeniku *Fon-fon* navedene za pravljenje javnog govora jer je politički govor ujedno i javni. Upozorava ih se i na prigodu u kojoj se drže govori jer se inauguracijski govor ne drži na isti način kao govor na sastanku u Saboru. Pandžić (2001) kaže kako se osobe koje imaju značajno govorničko umijeće uvijek usavršavaju i pripremaju govor i kako učitelji govorništva budućem govorniku savjetuju četiri stupnja pripreme koja su prikupljanje građe, raspoređivanje građe, sastavljanje govora i zapamćivanje.

Pod prikupljanjem građe se misli na korištenje raznih izvora.¹ (Učenike se može pitati kakav im je pristup gradivu draži, tj. vole li kada profesori navode podatke kojih nema u

¹ U političkim govorima to mogu biti citati, statistički podaci

udžbeniku i kada se koriste raznim pomagalima. Ako odgovore da vole, uputi ih se na to koliko je truda potrebno kako bi se došlo do raznih informacija.) Nakon toga se treba i rasporediti građa, a raspoređivanje građe je sustavno raščlanjivanje građe (građa se treba pomno pregledati i usustaviti), sastavljanje govora podrazumijeva sastavljanje cjelovita govora i oblikovanje pojedinih dijelova te govor u cjelini (pojedini dijelovi govora bi trebali moći stajati zasebno, ali da zajedno čine kompaktnu cjelinu i da govor zvuči suvislo. Posljednja stavka zapamćivanje obuhvaća pamćenje najvažnijih dijelova govora: redoslijed izlaganja, temeljne činjenice, najjača obrazloženja, svježa potkrjepljenja, ilustracije, primjere i slično (govor se ne treba učiti napamet, dovoljno je zapamtiti najbitnije dijelove, a ostatak govorno čitati).

Ako se profesor odluči za obradu triju govora ili usporedbu dvaju govora, može uključiti i korelaciju s nastavom vjeronauka. Obama se u svom govoru poziva na Bibliju pa se učenike može propitati o povezanosti vjere i države, na koji način vjera utječe na međuljudske odnose. Ako su učenici na retorici već obradili vjerske govore, može ih se propitati o njihovim obilježjima i na sljedećem satu im dati da usporede vjerske govore s Obaminim govorom. Kao poveznicu s nastavom filozofije profesor može uključiti raspravu o *etosu*, *patosu* i *logosu* i utjecaju antičkih filozofa na govorništvo. Učenici mogu filozofske stavove usporediti s njihovim pogledom na govorništvo. To je moguće napraviti samo na retorici jer je pretpostavka kako i maturanti slušaju taj izborni predmet, a kako se filozofija uči tek u četvrtom razredu, tako bi učenici četvrtih razreda mogli pojasniti filozofska stajališta svojim mlađim kolegama. Tako ih se može potaknuti na razmišljanje o tome kako se neke stvari nikada ne mijenjaju i kako mišljenja antičkih filozofa vrijede i danas.

Govoreći o političkim govorima učenike se upućuje na Ivasove odrednice koje govornici u političkim govorima koriste – izraze savjetovanja (*mi moramo*), izraze zabrana (*mi ne smijemo*) i izraze isključivanja (*samo, jedino, svi, nitko*) i priupitati ih što misle koliko ih često političari koriste u govorima.

Učenike se podsjeća na definiciju toposa, ako su je već spominjali, a ako nisu, onda im se tada objašnjava i učenike se pita koja je funkcija toposa u govorima. Također ih se podsjeća na pozivanje na autoritete i pogreške u argumentaciji, odnosno smicalice kojima se koriste kako bi dokazali tvrdnje. Podsjeća ih se i na retoričke figure i kakvu ulogu one imaju u pojedinim govorima.

5.6.2. Završni dio prvog sata

Pred sam kraj sata učenike se može propitati o naučenim osnovama koje će im biti potrebne za detaljniju analizu inauguracijskih govora koja će se provesti sljedeći nastavni sat. Pretpostavka je kako su učenici zapamtili najvažnije o političkim govorima i kako mogu sami nešto reći o njima. Propituje ih se kakvi su to politički govori, od kojih se dijelova sastoje, kojim su stilom pisani i slično. Nakon ponavljanja, učenici imaju potrebno znanje kako bi mogli uz pomoć nastavnika analizirati govore, odnosno primijeniti naučenu teoriju. Primjenom teorije, bolje se usvajaju osnovne stavke govora.

Teorijski nastavni sat može završiti puštanjem isječka snimke jednog inauguracijskog govora, kako bi učenici dobili zaokruženu teorijsku podlogu. Dije im se uručci na kojima se nalaze transkripti triju govora i od njih se zahtijeva da ih malo pogledaju prije početka drugog nastavnog sata. Puštanje isječka je ujedno i motivacija za drugi nastavni sat u kojem će se detaljno analizirati najvažniji dijelovi triju inauguracijskih govora.

Teorijsku se nastavu može zaokružiti provjerom naučenog gradiva. Učenike se može propitati naučeno o političkim govorima postavljajući im pitanja o govorima i obilježjima. Može se zadati zadatak pisanja nekoliko ključnih misli koje bi se mogle ukomponirati u govor ili zadatak osmišljenja teme o kojoj bi držali govor. Isto tako, profesor može podijeliti uručke na kojima su govori koje planira analizirati pa da na kraju sata učenici pogledaju govore, kako bi se što bolje pripremili za praktični dio rada.

Nastavu logike moguće je korelirati s ovom temom tako što bi nastavnik propitao učenike o tome kakva je povezanost logike govora i uspješnosti istoga. Poveznicu logike može se iskoristiti i na nastavi hrvatskog jezika i na retorici.

5.7. Praktični dio obrade političkih govora u nastavi

5.7.1. Središnji dio drugog sata

Ako prethodni sat nije završio gledanjem snimke, onda ovaj sat može započeti gledanjem snimke pa se postavljaju pitanja odmah nakon gledanja. Ako su prethodni sat pogledali snimku, onda ovaj sat može započeti postavljanjem pitanja o pogledanom isječku snimke, ako se gledala snimka krajem prethodnog sata. Na snimci je pušten isječak govora američkog predsjednika Baracka Obame. Učenike se pita o kojem se predsjedniku radi i ispituje ih se što znaju o njemu. Učenici izražavaju svoje dojmove i iskazuju svoja razmišljanja. Nakon što su stekli kratki uvid u Obaminu izvedbu, uzevši u obzir prethodne

stavke, odnosno teorijsku podlogu analizirat će se tri inauguracijska govora. Kreće se od uručaka. Učenici se dijele u grupice po četvero. Zadaće im se zadatak usporednog analiziranja govora. Trebaju pronaći sličnosti i razlike u tekstovima govora. Obamin govor im je dan i u originalu i u hrvatskom prijevodu. Profesor učenicima daje smjernice za analizu. Učenici trebaju pogledati dijelove govora, odnosno, što govornici donose u uvodu, što u središnjem dijelu, a što u zaključku. Učenici imaju 15 minuta vremena kako bi završili zadani zadatak.

Učenicima se može zadati i analiza samo dvaju govora pa bi se u ovom slučaju zadala usporedna analiza dvaju hrvatskih predsjednika. Profesor dijeli učenike u grupe po četvero. Vremensko je ograničenje 8 minuta i zadatak je uočiti što više obilježja kojih smo naveli na teorijskom dijelu nastave. Također se mogu voditi uočavanjem sličnosti i razlika dvaju govora. Sugerira im se da zapišu ključne sličnosti i razlike i onda da pogledaju ključna mjesta svakog govora. Detaljnu analizu će napraviti nakon grupnog rada, uz profesorovu pomoć.

Nakon petnaestominutnog, odnosno osmominutnog rada u grupi, učenici biraju predstavnika pojedine grupe, koji će u slučaju profesorovog zatraživanja izlaganja zapažanja, izložiti ono što je grupa zaključila. Inzistira se na sudjelovanju svih učenika i potiče se svakog člana grupe da napravi neki dio. Učenicima se može sugerirati podjela zaduženja, dok jedni čitaju, drugi trebaju zapisati zapažanja ili ideje, a jedan od njih treba vježbati za moguće izlaganje.

Cilj ovog grupnog rada nije bilo detaljno analiziranje rečenica, nego uočavanje bitnih komponenata svakog teksta. Detaljnu analizu će učenici i profesor napraviti zajedno.

Profesor se može odlučiti hoće li propitati učenike o zaključcima o govorima ili će zadati da svaka grupa izlaže. Ako se odluči za prvu opciju, onda učenike pita što su prvo primijetili pogledavši govore na papiru. Učenici bi trebali odgovoriti kako su primijetili kako su govori različite dužine. Trebali bi reći kako je Mesićev govor daleko kraći, Obamin ga slijedi, a Josipovićev je najduži. Ako su učenicima dana dva govora na analizu, onda ih se propituje o duljini dvaju govora. Zaključivši je li određeni govor dug ili kratak, pita ih se, što oni misle o tome, odnosno što misle kakvi govori bolje prolaze kod publike i da svoj odgovor potkrijepe primjerima. Cilj je učenike potaknuti na iskazivanje vlastita mišljenja i oslobađanja straha od pogrešnog odgovora. Potiče ih se na međusobnu interakciju i povezivanje teorijskog dijela s primjerima.

Na ovom, drugom satu, satu primjene teorijskog znanja se služimo kritičkim vrednovanjem tekstova, tj. učenike se potiče na samostalno promišljanje i analiziranje dobivenih primjera govora. Također ih se potiče na povezivanje teorijskog i praktičnog dijela.

Na taj se način vježba razmišljanje. Učenike se potiče na promišljanje i usporedbu triju (dvaju) govora. Traži se njihovo mišljenje i ocjenjivanje govora po principu što neki govornik donosi, odnosno ne donosi u tekstu i svojoj izvedbi. Mišljenje i ocjena se potkrjepljuju primjerima. Učenici trebaju iznijeti sličnosti i razlike. Zaključuju kako sva tri govora, odnosno dva govora imaju osnovne dijelove koje smo naveli.

Jedan je od ciljeva ovih nastavnih sati potaknuti kritičko mišljenje kod učenika. Surić Klooster, 2001, prema Faber i Žalac (2008) navode kako postoje različite definicije kritičkog mišljenja i da one nisu uvijek međusobno usklađene, taj problem stvara činjenica da kritičko mišljenje obuhvaća velik broj vještina, aktivnosti i vrijednosti. Dalje navode kako kritičko mišljenje nije jedan način mišljenja i kako je ono cjelovit pristup razumijevanju te da uključuje mnoge vještine i aktivnosti koje se odvijaju paralelno. Kako bi se kritički mislilo, mora se razumjeti temeljne pojmove. Kritičkim gledanjem na sadržaje govora se vježba i vlastita sposobnost sastavljanja govora sa zadanom temom.

Na nastavi retorike profesor se može odlučiti za analizu samo jednog aspekta govora, npr. argumentaciju (pod pretpostavkom kako su učenici već učili osnove argumentacije). Takav se rad može organizirati u grupama, a može biti individualni, da svaki učenik posebno radi na tekstovima. Učenici bi mogli usporediti argumentaciju određenih političara, griješe li, ako da, koje su najčešće pogreške. Osim pogrešaka u argumentaciji, može se analizirati i jezik kojim se koriste, odnosno imaju li upečatljivih izraza, koji su lajtmotivi govora, imaju li poštalice, koriste li retoričke figure. Također profesor može pustiti kratke isječke triju govora i pitati učenike što primjećuju što se tiče stanki u govoru. Učenici trebaju zaključiti kako Barack Obama ima najviše stanki, pogotovo duljih, za razliku od predsjednika Josipovića. Učenike se treba potaknuti na promišljanje o ulogama stanki u govoru. Kada učenici dođu do zaključka kako stanke u govoru, na pravim mjestima, čine govor boljim i govornika vještijim, može im se parafrazirati Ivasa rekavši kako se *dobar govornik ne boji stanki*. Ako se nastava organizira u grupama, onda bi učenici zajedno tražili ono što bi im profesor zadao i mogli bi raditi na trima tekstovima, a ako se nastava organizira individualno, onda bi svaki učenik uspoređivao dva teksta. Imali bi petnaest minuta rada na tekstu pa bi poslije u suradnji s profesorom nadopunjavali svoja zapažanja.

Profesor se može odlučiti i za analizu samo jednog govora. U tom se slučaju detaljno raščlanjuje tekst i učenike se upućuje na sve bitne stavke samoga teksta. Tada se profesor može više poslužiti snimkom zvuka i slike kako bi se upotpunio dojam govornika, kako bi se jasnije povezalo osobu i tekst. Učenici mogu svoje dojmove izražavati paralelno s

profesorovom analizom. U tom se slučaju ne mora organizirati grupni rad, nego učenici i profesor mogu zajedno analizirati govor. Ako se uzme govor predsjednika Josipovića, može jedan od učenika čitati govor, a ostali učenici analizirati uz profesorovu pomoć. Također, profesor može voditi učenike tako što im istakne bitne dijelove govora. Ako se učenicima da grupni rad, onda se može dati govor predsjednika Mesića, koje će učenici u 10 minuta proanalizirati. Nakon analize, učenici bi izdvojili što su uočili. Profesor bi ih uputio na propuste i zajedno bi se dotaknuli dijelova govora, stila, jezika, argumentacije i ključnih tema. Nakon toga bi se poslušala snimka govora pa bi učenici trebali obratiti pažnju na pogreške u izgovoru.

U analizi govora kreće se od kompozicije govora. Učenici trebaju uočiti ima li govor sve dijelove koje treba imati. Obraća se pažnja na to što se govori u uvodu, što u središnjem dijelu, a što u zaključnom. Učenici trebaju uočiti na koji način govornik zadobiva naklonost publike, čime se služi u argumentaciji govora i kako završava govor. Učenici trebaju primijetiti ima li govornik pogrešaka u izgovoru i je li govornikov glas ugodan. Učenike se propituje je li govornik uvjerljiv u svom nastupu. Uspoređuju se Obama i Josipović i učenike se pita koji govornik djeluje uvjerljivije i da svoj odgovor objasne. Učenicima se ukazuje na to koliko je važno govor držati govorno i kako govornost uvijek djeluje uvjerljivije od čitanja govora.

Profesor se može odlučiti za detaljnu analizu stanki u govoru i na koji način one pridonose govornoj izvedbi. Ako se odluči za tu opciju, profesor obavijesti učenike kako će im pustiti isječke govora i da obrate pozornost na stanke. Dulje stanke trebaju označiti dvjema vertikalnim crtama (||), a kraće stanke jednom vertikalnom crtom (|). Profesor isječke govora pusti nekoliko puta kako bi učenici sami mogli označiti stanke na uručcima. Nakon što su označili stanke, potiče ih se na promišljanje o stankama i zadaje im se zadatak usporedbe govornika. Učenicima se postavljaju smjernice, tj. pita ih se koji im govornik zvuči uvjerljivije i kako im se čini da raspored stanki utječe na uvjerljivost. Kada učenici označe stanke, profesor ih može pitati što misle o Ivasovoj tvrdnji da se dobar govornik ne boji stanki.

Profesor se može odlučiti za obradu neverbalnih obilježja. U tom slučaju analizira dva govornika, Josipovića i Obamu. Učenicima pusti isječke snimki (odabere dijelove koje će pustiti, ali svakako pusti početak i kraj kako bi učenici vidjeli sličnosti i razlike u gestama i mimici na početku i na kraju govora). Analizira se stav i kako on doprinosi govornikovo

uvjerljivosti. Ispituje ih se kako Obamina ozbiljnost doprinosi njegovom kredibilitetu i kako Josipovićev osmijeh upućen publici utječe na prihvaćenost govora.

5.7.2. Završni dio drugog sata

Pred kraj drugoga sata zaokružuje se sve što se obradilo u ovoj nastavnoj jedinici. Ponavlja se sve što je rečeno. Učenici iznose osnovne stavke govora i svoje stavove o inauguracijskim govorima političara. Budući da se zbog vremenskog ograničenja školskih sati nisu mogli pogledati/poslušati govori u cjelini, potiče ih se na samostalno proučavanje političkih govora i daju im se internetske adrese na kojima je moguće pronaći govore. Zadaje se domaća zadaća kojom bi učenici trebali pokazati što su naučili i upotrijebiti svoje vještine. Za domaću se zadaću zadaje priprema jednog političkog govora. Učenici trebaju zamisliti sebe kao predsjednika države. Mogu izabrati hoće li biti stvarna ili izmišljena osoba i država koju predstavljaju je također na izbor. Zadaju se natuknice po kojima će učenik sastavljati politički govor.

Učenicima se u smjernicama ističe kako se govornik prvo mora predstaviti i pozdraviti prisutne jer nitko nije važniji od onih koji će slušati npr. Dragi prijatelji, gospođe i gospodo, kolegice i kolege... Nakon toga slijedi predstavljanje teme i ističe se važnost teme (unos se i malo patosa i osobne zainteresiranosti za temu, moramo se obraćati slušateljstvu srdačno i prikladno). Govornik se predstavlja u najboljem svjetlu svojom jezgrovitom i jasnom, prikladnom dikcijom. Središnji dio govora donosi najbitnije sastavnice, argumente, dokaze i sl. Na kraju im se govori kako se govor na kraju zaokružuje nekakvom mudrom mišlju i pozdravlja se publiku. Upućuje ih se na internetske stranice na kojima se mogu pronaći snimke govora pa kako bi ih samostalno pregledali.

5.8. Primjer priprave nastavnog sata iz hrvatskog jezika ili retorike

Politički govori

DATUM: 13. svibnja 2014.

ŠKOLA: Opća, jezična, klasična, matematička gimnazija

RAZRED: 3. razred na nastavi hrvatskog jezika, miješana grupa učenika na nastavi retorike

NASTAVNI PREDMET: hrvatski jezik i retorika

NASTAVNO PODRUČJE: jezično izražavanje, medijska kultura, retorika

ŠKOLSKA GODINA: 2013./2014.

NASTAVNA TEMA: javni govor

NASTAVNA JEDINICA: politički govor

TIP NASTAVNOGA SADA: sat uzimanja novog gradiva

TRAJANJE OBRADE NASTAVNE JEDINICE: dva školska sata (90 minuta)

METODIČKI SUSTAVI: korelacijsko-integracijski, eksplikativno-analitički, problemsko-stvaralački, jezično-komunikacijski, otvorena nastava

UNUTARPREDMETNA KORELACIJA: pravopis, pravogovor, usmeno izražavanje, pismeno izražavanje

MEĐUPREDMETNA KORELACIJA: povijest, politika i gospodarstvo, hrvatski jezik, retorika, engleski jezik, sociologija, filozofija, psihologija

NASTAVNI OBLICI: čelni rad, skupinski rad, individualni rad

NASTAVNE METODE: metoda istraživanja, metoda izlaganja, metoda pisanja

NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA: živa riječ nastavnika, živa riječ učenika, kreda i ploča, slikokaz, slikoniz, računalo, pametni telefoni

ZADACI NASTAVNE JEDINICE

OBRAZOVNE:

- upoznati učenike s ulogom vođa koje izgovaraju inauguracijske govore
- upoznati osobitosti političkog govora
- naučiti obilježja dobrog političkog govora/govornika
- utvrditi važnost dobre izvedbe
- naučiti razlikovati dobru od loše izvedbe
- pokazati obilježja na konkretnim primjerima

FUNKCIONALNE:

- razvijati sposobnosti zapažanja i razlikovanja, uspoređivanja, povezivanja i zaključivanja
- razvijati sposobnosti apstraktnog mišljenja i samostalnog logičkog mišljenja o jeziku
- razvijati sposobnosti primjene usvojenoga znanja

- razvijati sposobnosti primjene usvojenoga znanja

ODGOJNE:

- njegovati svijest o potrebi poznavanja i razumijevanja političkog govora
- osvijestiti potrebu za primjenom znanja govorništva u praksi
- razvijati sposobnost snalaženja u novim situacijama
- poticati učenje izražavanja
- razvijati spoznaju o važnosti, ljepoti i bogatstvu usmenog izražavanja
- razvijati svijest o izražajnim mogućnostima hrvatskoga jezika
- razvijati zanimanje za javno govorenje

KOMUNIKACIJSKE:

- razviti potrebu za iznošenjem stava
- obogatiti vokabular
- poticati elokventnost
- razviti sposobnost izražavanja

STRUKTURA NASTAVNOGA SATA:

PRVI SAT

1. UVOD (7 min):
 - predstavljanje učenicima
 - doživljajno-spoznajna motivacija
 - najava teme
2. GLAVNI DIO (30 min):
 - uvod u temu
 - definicija političkih govora
 - kakav je to politički govor
 - obilježja političkog govora
 - inauguracijski govor
 - objava poznatih činjenica o političkim govorima

- međupredmetne korelacije sa sociologijom, politikom i gospodarstvom, filozofijom

3. ZAVRŠNI DIO (8 min):

- sinteza teorije
- najava detaljne analize govora za sljedeći sat
- doživljajno-spoznajna motivacija – isječak govora
- dijeljenje uručaka

DRUGI SAT

4. UVOD (7 min):

- predstavljanje govora koji će se analizirati

5. GLAVNI DIO (33 min):

- rad u grupama
- detaljna analiza teksta
- iznošenje stavova, mišljenja
- usporedba govora i naučene teorije
- objedinjavanje dosadašnjih saznanja o jeziku, govoru, govornicima

6. ZAVRŠNI DIO (5 min):

- zaključci o govoru, govornicima
- zadavanje domaće zadaće
- upućivanje na internetske stranice na kojima se mogu poslušati (pogledati) govori u cjelini

LITERATURA:

Aristotel (1987). Retorika. (Preveo Marko Višić), Beograd: Nezavisna izdanja 40

Benić, Đ. (2009). Politika i gospodarstvo. Udžbenik za gimnazije. Zagreb: Školska knjiga

Ivas, I. (1983). Stilistika političkoga govora, Zagreb: magistarski rad

Kvintilijan, M. F. (1985). Obrazovanje govornika. (Preveo Petar Pejčinović), Sarajevo: Budućnost

McNair, B. (2012). Uvod u političku komunikaciju. (Preveo Davor Stipetić), Zagreb: Politička misao

Škarić, I. (2011). Argumentacija, Zagreb: Nakladni zavod globus

Tomić, Z. (2012). Osnove političkog komuniciranja, Mostar: Synopsis

Inauguracijski govor hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića dostupan na <http://www.monitor.hr/clanci/inauguracijski-govor-stjepana-mesica-hrvatskoga-predsjednika/6083/>

Snimka inauguracijskog govora hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića dostupna na <http://vijesti.hrt.hr/arhiv/2000/02/18/HRT0004.html>

TIJEK NASTAVNOG SATA (DVOSATA):

PRVI SAT

UVOD

Pozdravljanje i predstavljanje učenicima.

MOTIVACIJA

Kao motivaciju profesor čita citat Ive Škarića: *Nešto se brže u retorici snalaze oni koji imaju manje onoga što bi trebalo reklamirati, dakle oni stari sofisti ili prodavači magle. Njih ima podjednako i u politici, i u novinarstvu, i u znanosti, i u poduzetništvu. S druge strane čame slabo poznata otkrića, neiskorišteni izumi, prešućene knjige, nepravedne pravne odluke. To je tako jer se rijetko događa da čovjek bude vrstan i u stvari i u moći utjecaja, a timski se spojevi u nas još uvijek rijetko sklapaju.* Učenike zamoli da pomno slušaju misao i da poslije kažu kako ih se dojmila. Učenike se propituje o tome što se želi reći ovom mišlju i navodi ih se na kritičko razmišljanje.

NAJAVA TEME

Najavljuje se obrada političkih govora. Učenike se propituje o političkim govorima i onome što znaju o njima. Podsjeća ih se na javni govor koji su obradili prethodni sat ako se tema obrađuje na nastavi hrvatskog jezika, a ako se tema obrađuje na retorici, onda ih se podsjeća na vrste govora koje su dotad obradili. Učenike se navodi na promišljanje o definiranju političkih govora. Nakon učeničkih pokušaja definiranja, nastavnik se koristi njihovim spoznajama i dopunjuje ih svojim spoznajama, tako da učenici dobivaju potpunu definiciju.

OBILJEŽJA POLITIČKIH GOVORA I MOTIVACIJA ZA DRUGI SAT

Učenike se upućuje na obilježja političkih govora, tako što se detaljno dotiče dijelova, stila, jezika, prigode i ciljeva. Učenici imaju prigodu iskazati svoje mišljenje. Nastavnik se služi ispitivanjem i upućivanjem učenika točnim odgovorima. Navodi ih se na točne odgovore koristeći dotadašnje znanje o javnim govorima i ostalim vrstama govora. Učenici trebaju složiti dotadašnja saznanja u nova saznanja. Profesor im u tome pomaže i postavljanjem pitanja ih vodi točnim odgovorima. Nakon što su se dobila sva potrebna saznanja kojima se treba pristupiti analizi teksta, profesor pušta isječak snimke govora predsjednika Josipovića i učenicima dijele uručke na kojima se nalaze govori predsjednika Mesića i Josipovića. Učenike se upućuje na proučavanje uručaka jer će se njime služiti sljedeći sat.

DRUGI SAT

SKUPNI (GRUPNI) RAD

Profesor ispituje učenike o dojmovima nakon pogledanog isječka. Nakon dojmova, profesor dijeli učenike u skupine. Zadaje im zadatak pročitati Mesićev govor, prokomentirati i usporediti međusobne dojmove. Trebaju istaknuti dijelove govora, najbitnija mjesta, teme o kojima govori. Imaju 10 minuta za rad na tekstu. Slobodno mogu pitati ako im nešto nije jasno. Poslije će s nastavnikom proći kroz tekst i ako nešto ne uoče, zajedno će to prokomentirati.

SINTEZA

Profesori i učenici prolaze kroz bitna mjesta u tekstu. Profesor učenike upućuje ako su nešto zaboravili spomenuti. Nakon toga govor slušaju u cijelosti i komentiraju govornu izvedbu, tj. čini li im se govor predsjednika Mesića dovoljno uvjerljivim. Komentiraju se pogreške u izgovoru i stanke koje predsjednik čini kako bi naglasio pojedine dijelove. Komentira se

funkcija sintagme *građanin predsjednik*, duljina pojedinih dijelova govora i govora u cjelini. Zatim se obraća pozornost na stanke u govoru koje čini predsjednik Mesić. Pita ih se nalaze li se te stanke na logičnim mjestima i bi li oni pravili stanke na tim mjestima ili nekim drugim. Svoja razmišljanja trebaju objasniti. Nakon toga se učenike upućuje na transkript i traži se od njih pronalazak izraza savjetovanja, zabrane i isključivosti. Kada učenici pronađu izraze, zajedno s profesorom komentiraju o ulozi pojedinih izraza u samom govoru. Nakon toga ih se upućuje na pronalazak retoričkih figura i na njihovu funkciju u govoru. Nastavnik ih upozorava da obrate pažnju na metafore i personifikacije. Kada učenici pronađu figure, čitaju ih nastavniku. Zatim im se ponovno pušta isječak govora i propituje ih se o ugodnosti glasa govornika. Učenici objašnjavaju svoja zapažanja. Naposljetku se ponavlja sve što se naučilo na proteklom dvosatu.

DOMAĆA ZADAĆA I UPUĆIVANJE ZA ONE KOJE ŽELE ZNATI VIŠE

Profesor za domaću zadaću zadaje pripremu jednog političkog govora u kojoj trebaju zamisliti sebe kao predsjednika države. Mogu izabrati hoće li biti stvarna ili izmišljena osoba i država koju predstavljaju je također po izboru. Trebaju iskoristiti sve što su danas naučili, naravno ono što pristaje govoru kojeg su osmislili. Ako se žele detaljnije baviti analizom govora, upućuje ih se na mrežnu stranicu na kojoj mogu pronaći zvučnu snimku govora.

6. Zaključak

Detaljnim promišljanjem o političkim govorima i analizom inauguracijskih govora nastao je metodički pristup obradi političkih govora u nastavi. Politički se govori mogu obraditi na nastavi hrvatskog jezika u srednjoj školi na satu jezičnog izražavanja ili u sklopu izbornog predmeta retorike. Prema Nastavnom programu za gimnazije, na nastavi hrvatskog jezika u trećem razredu obrađuje se *Javni govor*, a politički se govor spominje samo kao govor u kojem se umjereno koriste retoričke figure. U diplomskom su radu izneseni teorijska podloga (kratka povijest govorništva, podjela govora, obilježja političkih govora, svrha, politički govornici...), a zatim su predstavljena i analizirana tri inauguracijska govora. Analizirala se

argumentacija, stil i govorna izvedba. Nakon analize prikazana je obrada teme u nastavi te se detaljno prikazao nastavni sat (uvodni dio, razrada i zaključni dio). Dani su prijedlozi vezani za obradu teme pa si svatko može izabrati ono što mu najbolje odgovara ili što smatra primjerenim određenoj skupini djece. U uvodnom se dijelu donose prijedlozi motivacija prikladnih za obradu teme.

U nastavku je predložena obrada teme u dvama nastavnim satima, tako da bi prvi nastavni sat bio sat teorije, a drugi primjene teorije na konkretnom govoru ili govorima. Obradom političkih govora u nastavi hrvatskog jezika i retorike dobiva se puniji dojam o javnim govorima i govorima općenito. Na nastavi hrvatskog jezika najbolje bi bilo analizirati samo jedan govor, a na nastavi retorike nekoliko govora. Učenike se potiče na kritičko mišljenje i izražavanje istoga. Ohrabruje ih se na iznošenje vlastitog mišljenja i stavova. Uči ih se na koji način treba pripremiti javni govor te koje su karakteristike dobrog političkoga govora. Nakon obrade ove nastavne jedinice, učenici su spremni samostalno analizirati političke govore. Interdisciplinarnim pogledom na nastavu hrvatskog jezika i retorike stvara se generacija mladih ljudi sposobnih povezati različita područja u jednu cjelinu. Obradom političkih govora razvija se ljubav prema javnom govorenju.

7. Sažetak i ključne riječi

Tekst diplomskog rada donosi metodički pristup političkim govorima u nastavi. Prvo se prikazuje kratka povijest govorništva, a zatim javni govor. Nakon toga se donosi teorijska podloga i praktični dio o političkim govorima. U praktičnom su dijelu analizirani inauguracijski govori hrvatskih predsjednika Mesića (iz 2000. godine), Josipovića (iz 2010. godine) te američkog predsjednika Obame (iz 2009. godine). Analizirana su retorička obilježja, govorna obilježja i neverbalni znakovi. Poslije detaljne analize, prikazani su ciljevi i načela u obradi političkih govora u nastavi. Nakon ciljeva i načela, donesena je obrada teme

u nastavi i prijedlozi za održavanje nastavnog sata (uvodni dio, razrada i zaključni dio). Na kraju je prikazan primjer dvaju školskih sati predviđenih za obradu ove nastavne jedinice.

Ključne riječi: politički govor, nastava, metodički pristup

8. Summary and keywords

The text of the thesis gathers methodical approach to political speeches in class. First, there is a brief history of rhetoric and public speaking afterwards. The text also delivers theoretical and practical part about political speeches. In the practical part the inaugural speeches of Croatian President Mesic (2000), Josipovic (2010) and Barack Obama (2009) are analyzed. Besides that, rhetorical features, voice characteristics and non-verbal signs of spokespersons are analyzed too. After a detailed study, the main objectives and principles in political speeches in the classroom are presented. Once the objectives and principles were

conveyed, the theme processing in schooling as well as recommendations for classes (introduction, development and final part). In the end, there is example of two school hours provided for processing of this unit.

Keywords: political speech, teaching, methodical approach

9. Literatura

Aleksandrov-Pogačnik, N. (2007). Discipliniranost i(li) interdisciplinarnost retorike. U: Ivas, I. i Škarić, I. (ur.), *Razgovori o retorici*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo i FFpress

Aristotel (1987). *Retorika*. (Preveo Marko Višić), Beograd: Nezavisna izdanja 40

Balabanić, I. i Mustapić, M. (2008) *Medijska retorika u predizbornom razdoblju 2007. Analiza dnevnog tiska*. Društvena istraživanja. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

- Barišić, P. (1994). *Starčevićeva politička retorika*. Zagreb: Institut za filozofiju
- Benić, Đ. (2009). *Politika i gospodarstvo*. Udžbenik za gimnazije. Zagreb: Školska knjiga
- Biškup, J. (1981). *Osnove javnog komuniciranja*. Zagreb: Školska knjiga
- Bošnjak, B. (1983). *Filozofija i povijest*. Zagreb: Školska knjiga
- Bubaš, G. (2008). Komunikacijske vještine u nastavi. U: Češi, M. i Barbaroša-Šikić, M. (ur.), *Jezik, književnost i mediji u nastavi hrvatskoga jezika*, Jastrebarsko: Naklada Slap
- Dujmović-Markusi, D. *Fon- fon 3*. Udžbenik za treći razred gimnazije. Zagreb: Profil
- Fanuko, N. (2004). *Politika i gospodarstvo*. Udžbenik za četvrti razred gimnazije. Zagreb: Profil
- Filipović I. (2007). Analiza govora Vlade Gotovca „Generali, Hrvatska se ne boji“. U: Ivas, I. i Škarić, I. (ur.), *Razgovori o retorici*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo i FFpress
- Gazdić-Alerić, T. (2006). *Stilska obilježja političkoga govora*. Zagreb: doktorska disertacija
- Gračanin, Đ. (1968). *Temelji govorništva*, Zagreb: Vlastita naklada
- Ivas, I. (1983). *Stilistika političkoga govora*, Zagreb: magistarski rad
- Ivas, I. (1988). *Ideologija u govoru*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo
- Inić, S. (1984.) *Govorite li politički?: esej iz sociologije „političkog jezika“*, Beograd: Istraživačko izdavački centar SSO Srbije
- King, R. i O'Conner, M. (2001). *Rhetoric, Logos, Pathos, and Ethos Rhetorical Terms: Pathos, and Logos; Toulmin System*
- Kišiček, G. (2010). *Retorička analiza svećeničkih propovijedi*.
- Kišiček, G. (2011). *Usporedba antičkog i suvremenog poimanja govornika*.

Knape, J. (2007). Osnovna pitanja retoričke teorije. (Prevela Mirela Španjol Marković) U: Ivas, I. i Škarić, I. (ur.), *Razgovori o retorici*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo i FFpress

Küng, H. (2007). *Svjetski etos za svjetsku politiku*. (Preveli Berislav Baotić, Josip Baotić, Alen Kristić i Mato Zovkić), Zagreb:

Kvintilijan, M. F. (1985). *Obrazovanje govornika*. (Preveo Petar Pejčinović), Sarajevo: Budućnost

Liker, M. (2001). Analiza govora *Sanjam* Martina Luthera Kinga, ml., Zagreb: diplomski rad

Marušić, R. (1990). *Neke površinske značajke političkog javnog govora*, Zagreb: diplomski rad

McNair, B. (2012). *Uvod u političku komunikaciju*. (Preveo Davor Stipetić), Zagreb: Politička misao

Mirosavljević, M. (2010). *Političko komuniciranje*, Sarajevo: Friedrich-Ebert-Stiftung, BiH, dostupno na <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/09250.pdf> (preuzeto 10.6.2014.)

Nastavni planovi i programi za strukovne škole i gimnazije (<http://www.ncvvo.hr/drzavnamatura/web/public/home>, preuzeto 16.6.2014.)

Nemeth-Jajić, J. (2013). Metodički aspekti čitanja neknjiževnih tekstova u nastavi hrvatskoga jezika. U: Mićanović, M. (ur.), *Čitanje za školu i život*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, dostupno na <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/Citanje.pdf>, preuzeto 11.6.2014.

Pandžić, V. (2001). *Govorno i pismeno izražavanje u srednjoj školi: priručnik za srednjoškolske profesore i studente hrvatskoga jezika i književnosti*. Zagreb: Profil international.

Pavličević-Franjić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: ALFA

Petrović, S. (1975). *Retorika*. Teorijsko i istorijsko razmatranje. Niš: Prosveta

Popović, S. (1987). *Govorništvo u teoriji i praksi*. Beograd: NIRO „Književne novine“

Pletikos, E. (2008). Kriteriji procjene govornoga izražavanja u nastavi hrvatskoga jezika. U: Češi, M. i Barbaroša-Šikić, M. (ur.), *Jezik, književnost i mediji u nastavi hrvatskoga jezika*, Jastrebarsko: Naklada Slap

Pletikos, E. i Vlašić Duić, J. (2007). Uvodi glasovitih govora: kako steći naklonost publike i stvoriti zanimanje za temu. U: Ivas, I. i Škarić, I. (ur.), *Razgovori o retorici*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo i FFpress

Pupovac, M. (1990). *Politička komunikacija: prolegomena teoriji političke komunikacije*, Zagreb: August Cesarec

Rosandić, D. (2013). Jezično-komunikacijsko područje. U: *Obrazovni kurikulumi, standardi i kompetencije*, Zagreb: Naklada Ljevak

Slavić, D. (2011). *Peljar za tumače*, Zagreb: Profil

Surić Faber, E. i Žalac, A. (2008). Čitanje za književno mišljenje. U: Češi, M. i Barbaroša-Šikić, M. (ur.), *Jezik, književnost i mediji u nastavi hrvatskoga jezika*, Jastrebarsko: Naklada Slap

Škarić, I. (2011). *Argumentacija*, Zagreb: Nakladni zavod Globus

Škarić, I. (1991). Fonetika hrvatskoga književnog jezika. U: Katičić, R. (ur.), *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: Nakladni zavod Globus

Škarić, I. (2007). Govorništvo i tehnika. U: Ivas, I. i Škarić, I. (ur.), *Razgovori o retorici*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo i FFpress

Škarić, I. (2008). *Temeljci suvremenoga govorništva*, Zagreb: Školska knjiga

Škarić, I. (1988). U potrazi za izgubljenim govorom, Zagreb: Školska knjiga

Težak, S. (1985). *Govorne vježbe u nastavi hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga

Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*, Zagreb: Školska knjiga

Tomić, Z. (2012). *Osnove političkog komuniciranja*, Mostar: Synopsis

Varošaneć-Škarić, G. (2010). *Fonetska njega glasa i izgovora*. Zagreb: FFpress

Vuletić, B. (2007). *Lingvistika govora*. Zagreb: FFpress.

Žitinski-Šoljić, M. (2001). *Teorija komuniciranja i govorništvo*. Dubrovnik: Veleučilište u Dubrovniku

Hrvatski prijevod inauguracijskog govora američkog predsjednika Baracka Obame dostupan na <http://pollitika.com/inauguracijski-govor-baracka-obame-hrvatski-prijevod/>, preuzet 16.6.2014.

Inauguracijski govor hrvatskog predsjednika Ive Josipovića dostupan na <http://www.jutarnji.hr/inauguracijski-govor-predsjednika-ive-josipovica/571725/>, preuzet 16.6.2014.

Inauguracijski govor (engleski) američkog predsjednika Baracka Obame dostupan na <http://manjgura.hr/mediji/obama-tako-mu-bog-pomogao-inauguracijski-govor-baracka-obame/>, preuzet 16.6.2014.

Inauguracijski govor hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića dostupan na <http://www.monitor.hr/clanci/inauguracijski-govor-stjepana-mesica-hrvatskoga-predsjednika/6083/>, preuzet 16.6.2014.

Snimka inauguracijskog govora američkog predsjednika Baracka Obame dostupna na <https://www.youtube.com/watch?v=-1ljmtaibC4&hd=1>, preuzeta 17.6.2014.

Snimka inauguracijskog govora hrvatskog predsjednika Ive Josipovića dostupna na https://www.youtube.com/watch?v=Zz7-0dH_CO0&hd=1, preuzeta 17.6.2014.

Snimka inauguracijskog govora hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića dostupna na <http://vijesti.hrt.hr/arhiv/2000/02/18/HRT0004.html>, preuzeta 17.6.2014.

10.Prilozi

Prilog 1 – Inauguracijski govor predsjednika Stjepana Mesića

Gradani Republike Hrvatske, cijenjeni gosti i uzvanici iz zemlje i inozemstva, dragi prijatelji. Obraćam Vam se s osjećajem duboke počasti i odgovornosti spram visoke dužnosti kojoj sam upravo prisegao. Povjerenje građana Hrvatske obvezuje. Njima dugujem ovu čast. Zajedno s vama, dragi sunarodnjaci, uložit ću sve svoje sposobnosti, svoju snagu i um da u tom zajedničkom poslu učinimo Hrvatsku boljom i drugačijom. Obnašat ću svoju dužnost

odgovorno i savjesno. Bit ću Predsjednik svih građana ove zemlje. Isto tako bit ću građanin Predsjednik. Želim nastaviti naše neposredne susrete i razgovore. Oni su mi bili poticaj i usmjerenje kako i za što se boriti na političkoj i javnoj sceni sve ove godine iza nas. Od Hrvatskog proljeća do hrvatske samostalnosti, od prvih demokratskih izbora do današnjeg dana. Dame i gospodo, Počasćen sam što danas i ovdje mogu pozdraviti brojne poštovane goste iz Europe i svijeta. Vaša nazočnost još je jedna gesta široke međunarodne potpore politici demokratskog zaokreta. Plebiscitarno izglasovanoj 3., a zatim i 24. siječnja. Ta se promjena hrvatske političke scene potvrđuje i ovim današnjim događajem. Vaša potpora i brojne čestitke obvezuju. Hrvatskoj je, nakon parlamentarnih izbora, pružena i ruka dobrodošlice u krug institucija demokratskih država Europe i svijeta. Ponovno, kao i 15. siječnja 1992., kada je bila međunarodno priznata. Hvala vam na tome još jednom. U obnašanju svoje dužnosti želim razvijati suradnju sa svima onima u svijetu koji u Hrvatskoj vide svojeg partnera i prijatelja. A takvih je, kao što danas ponovno vidimo i osjećamo, puno. Jačanje neposrednih veza i odnosa među našim zemljama, narodima i građanima bit će moja zadaća i bitan dio mojih predsjedničkih aktivnosti. Svijet se danas povezuje i prožima. Svemu tome predsjednik Republike Hrvatske mora dati potporu punim autoritetom svoje funkcije i svojeg osobnog angažmana. Kao predsjednik Republike Hrvatske usko ću surađivati s Hrvatskim državnim saborom i Vladom; i s predsjednikom Sabora i Vlade. Želim pridonijeti ostvarenju Programa promjena koji je Vlada predložila, a Hrvatski državni sabor podupro i usvojio. Naši građani su za te promjene dali svoj glas i nakon godina čekanja i odricanja i te kako ih zaslužuju. Koristim ovu prigodu pridružiti se pozivu koji je predsjednik Vlade uputio ukupnoj našoj javnosti. Udružimo snage i stvorimo Hrvatsku kakvu svi mi njezini građani sanjamo i zaslužujemo. Svi želimo da Hrvatska postane istinsko demokratsko društvo. Učvrstiti sve institucije pravne države, poštovanje ljudskih i manjinskih prava, slobode medija i stvaranje stabilnog i trajnog okvira tržišnog gospodarstva i socijalno odgovorne države, naša je zadaća i dužnost. Ostvariti ravnomjerni razvitak svih tradicionalnih hrvatskih regija: od kontinenta do obale, mora i otoka. Hrvatska je bogata u svojoj raznolikosti. Stoga ću se zalagati za decentralizaciju države, razvitak lokalne samouprave i punu slobodu svih inicijativa iz svih krajeva Hrvatske. Sve to za nas danas, ali isto tako i naraštaj koji dolazi i to neopterećen povijesnim i ratnim hipotekama. To su, uostalom, pokušavale ostvariti i generacije prije nas, u različitim burnim vremenima i okolnostima. Hrvatska je oduvijek bila zemlja ljepote i šansi, ali i baš zato, raskrižje različitih interesa. Danas i ovdje na nama je izuzetna prilika i odgovornost stvoriti društvo koje pruža šansu sposobnima i otvara perspektive mladima. No, istodobno pruža i socijalnu sigurnost svima koji su svoj život i radni vijek ugradili u svoju domovinu Hrvatsku. Posebno ću se zalagati za dostojan život svih branitelja i članova njihovih obitelji, istinskih junaka i stožera našeg Domovinskog rata. Događaja koji je stvorio temelje za samostalnu i suverenu Hrvatsku. Učinit ću sve da bih potpomogao i konačni povratak prognanika svojim kućama. Kao predsjednik države djelovat ću u skladu s ustavnim ovlaštenjima protiv socijalne nepravde, kriminala i korupcije te svakog oblika zlouporabe vlasti. Pred zakonom svatko mora biti jednak bez obzira na dob i spol, nacionalnost, vjeru i političko uvjerenje. Svaki naš građanin ima pravo na život u dostojanstvu i na perspektivu bolje budućnosti. Politika nije samo ni poglavito puki zanat i tehnologija. Politika bez morala i poštovanja etičkih vrijednosti gubi svaki ljudski smisao. Postaje teret na leđima nacije i građana i hipoteka u odnosima sa svijetom. U Hrvatskoj novog, poslijeizbornog doba nema više prostora niti smije biti okolnosti za »grijež struktura«.

Dame i gospodo uzvanici, Cijenjeni građani Republike Hrvatske, Hrvatska želi živjeti u miru i suradnji sa susjedima. Sa svima koji već danas mogu ili će u skoroj budućnosti moći

sudjelovati u civilnim vrijednostima suvremenog društva. Učinit ćemo sve što je do nas da ova zemljopisna i politička regija u cjelini postane stabilna i sigurna, demokratska i prosperitetna. Poštovat ćemo preuzete međunarodne obveze. No, isto tako spremni smo zajedno s drugim mislećim snagama današnjega globalnog društva tražiti najbolje odgovore na složene i ne lake izazove suvremenog svijeta. Novi svjetski poredak ne znači stvaranje jedne jedinstvene države, nego društva koje živi u zajedničkom vrijednosnom sustavu: demokracije i gospodarskog prosperiteta. Stoga, u tom globaliziranom svijetu, svojom pameti i radinošću, sposobnošću i upornošću naših građana, odgovornošću i učinkovitošću državnih institucija moramo otvarati prostor za vlastitu kreaciju i afirmaciju. Gospodarstva poglavito, ali isto tako i drugih nacionalnih vrijednosti. Samo takvom politikom i samo takvim ostvarenjima postaje se aktivan partner i pouzdan član velike europske i euroatlantske obitelji. Takva uspješna Hrvatska može i mora biti potpora hrvatskom narodu kao jednom od tri konstitutivna naroda u susjednoj Bosni i Hercegovini. Također i hrvatskim nacionalnim manjinama u drugim zemljama. Takva uspješna Hrvatska prestaje biti zemlja stoljetnog iseljavanja svojih sinova i kćeri. Hrvatska migracija diljem svijeta svim je srcem potpomogla stvaranje hrvatske države. Pozivamo sve njene generacije da još jednom pronađu motiv i vjeru za suradnju s maticom zemljom. Bilo u svojoj staroj ili novoj domovini. Pozivam vas da zajednički takvu Hrvatsku, koju smo stvorili u Domovinskom ratu, snagom našeg naroda, uključimo u Europu iz koje smo bili nepotrebno odsutni. Djelujmo već od danas tako da Hrvatska što prije postane članicom Europske unije i NATO saveza. Molim sve uzvanike i sve naše prijatelje koji danas nisu mogli biti ovdje, ali su uputili čestitke i pozdravili rezultate izbora kao demokratsku prekretnicu u Hrvatskoj, da nam na tom putu pruže potporu i budu partneri. Tako da pridonese kako bi se ti naši strateški ciljevi što brže i jednostavnije ostvarili. Dragi prijatelji, Na ovom su se mjestu odigrali mnogi slavni i značajni, radosni i tragični događaji u povijesti naše zemlje. Očuvajmo nadu i optimizam da sada voljom, sposobnošću i radom te umijećem svih građana naše domovine otvorimo novi put za Hrvatsku. Hrvatsku kao demokratsku i uspješnu zemlju u desetljeću i stoljeću koje počinje. Hvala Vam svima još jednom na povjerenju i potpori. To je temelj i trajni motiv u obnašanju ove izuzetne i zahtjevnje dužnosti. Krenimo zajedno na taj put i prionimo toj zadaći bez odgađanja.

Prilog 2 – Inauguracijski govor hrvatskog predsjednika Ive Josipovića

Poštovani gospodine Mesiću, predsjedniče Republike Hrvatske, poštovani gospodine Bebiću, predsjedniče Hrvatskoga sabora, poštovana gospodo Kosor, predsjednice Vlade Republike Hrvatske, cijenjeni uzvanici iz zemlje i inozemstva, Vaše Ekselencije - predstavnici prijateljskih država, dragi sugrađani, sugrađanke i svi građani Republike Hrvatske, dragi gosti i prijatelji, dame i gospodo,

Pozdravljam sve naše građane i cijenjene goste iz Europe i svijeta, naše susjede. Vaš dolazak smatram gestom povjerenja, prijateljstva i partnerstva.

Stojim pred vama s osjećajem iznimne obveze i odgovornosti prema dužnosti koju su mi na izborima povjerali hrvatski građani. Osjećam zahvalnost i veliku čast. Prisegnuo sam da ću

savjesno i marljivo obavljati dužnost koja mi je povjerena. Uložiti ću svu svoju snagu, znanje i sposobnost da moj rad u potpunosti opravda povjerenje koje mi je iskazano.

Kvalitetna suradnja s Vladom Republike Hrvatske nužna je za uspješnost i mog i Vladinog mandata. Svoju novu dužnost obavljat ću savjesno i odgovorno na dobrobit Hrvatske i svih njezinih građana. Služit ću Hrvatskoj, služiti ću našoj prelijepoj domovini.

Želim biti predsjednik svih hrvatskih građana, ali i beskompromisno afirmirati vrijednosti demokratskoga društva, pravednosti i društvene solidarnosti.

U ovom svečanom trenutku, prije svega, sjećam se svih časnih ljudi koji su se borili, a mnogi i poginuli, za slobodnu i pravednu Hrvatsku. Njima dugujemo našu vječnu zahvalnost.

S poštovanjem zahvaljujem svom prethodniku, gospodinu Stjepanu Mesiću, čijih je deset godina predsjedničkog mandata dalo iznimno doprinos razvoju hrvatske demokracije i jačanju našeg položaja u međunarodnoj zajednici.

Sjećam se i prvog hrvatskog predsjednika, dr. Franje Tuđmana, pod čijim je vodstvom Hrvatska izborila svoju neovisnost. Domovinski rat i hrvatski antifašizam, oživotvoren u partizanskoj borbi iz II. svjetskog rata, dva su stupa hrvatske državnosti čije ću nasljeđe uvijek isticati i poštovati. Stečevine antifašizma i Domovinskog rata danas znače domoljublje, zalaganje za demokraciju, ljudska prava, socijalnu osjetljivost i društvenu solidarnost.

U izbore za predsjednika Republike krenuo sam s vizijom europske, prosperitetne Hrvatske, a ključni izvor moje motivacije bila je PRAVDA, moralna i pravna podloga za novo i bolje društvo. Ostvarili smo državu, ali su pravda i pravednost vrijednosti koje tek trebamo pronaći u njihovoj punini.

Snaga, odgovornost i odlučnost često su ostajale skrivene. Danas ih ponovno pronalazimo jer su one nužne da bismo mogli slijediti istinsku pravednost i domoljublje. Pravednost koja ne čini iznimke i domoljublje koje ne počiva na osobnom interesu, koje ne ostaje samo na riječima, nego domoljublje koje se potvrđuje djelima i ogleda u rezultatima. Došlo je vrijeme da se Hrvatska preispita i odlučno promijeni ono što je pogrešno, ono što ljude čini nejednakima, što ih dijeli i ponižava. Nije samo riječ o tome da moramo mijenjati zakone i donositi nove ili bolje.

Riječ je o tome da svatko od nas počne mijenjati sebe. Jer temelj pravde uvijek smo mi sami, jer je svatko od nas taj koji svojim ponašanjem stvara ili negira pravednost. Zato, ne smijemo se bojati, ne smijemo šutjeti, ne smijemo okretati glavu! Hrabrost je ta koja pobjeđuje nepravdu, koja ostvaruje bolje, pravednije društvo, društvo u kojem svaki građanin ima jednaka prava i jednaku šansu da se školuje, zaposli, zarađuje toliko da od toga njegova ili njezina cijela obitelj može pristojno živjeti, pravo da ima državu koja poštuje i štiti ljudska i druga prava svih svojih građana. U borbi za pravednost ja ću kao predsjednik Republike Hrvatske i kao njezin građanin biti prvi i nikada se neću umoriti.

To vam obećavam!

Hrvatska mora biti dom demokracije i ljudskih prava. Nositelji državne vlasti svoju dužnost moraju obnašati sukladno najvišim standardima političke i stručne odgovornosti i otkloniti svaki mogući sukob interesa koji bi mogao izazvati sumnju u njihovu nepristranost ili koristoljublje. Demokratski procesi moraju se nastaviti i uključiti ne samo pravo većine da donosi političke odluke, nego i političku kulturu koja će štititi i legitimne interese manjine.

Jačanje pravne države i institucija s jedne, ali i uključivanje što većeg broja građana u demokratske procese odlučivanja i nadzor vlasti, važne su smjernice razvoja naše demokracije. Jednako važna su i ljudska prava, ne samo temeljna, nego i prava viših generacija, poput prava na zdravlje, prava na obrazovanje i prava na rad.

Demokracija i doktrina ljudskih prava obuhvaćaju i vjerska i manjinska prava. Hrvatska je zemlja vjerskih sloboda. Vjerovanje ili nevjerovanje - pravo je svakoga građanina. Sve vjerske zajednice imaju pravo na slobodu izražavanja vjere i potrebnu državnu potporu za ispunjenje svojih vjerskih potreba sukladno ekonomskim mogućnostima zemlje i načelu pravednosti. Svaka diskriminacija, nacionalna, vjerska, spolna, prema seksualnoj orijentaciji, socijalnom ili regionalnom podrijetlu, ili iz bilo koje druge osnove, nedopustiva je i osobno ću joj, kao predsjednik Republike Hrvatske, biti zapreka.

Nacionalne manjine i njihova kultura bogatstvo su Hrvatske i sastavni dio ukupne hrvatske baštine. Nacionalne manjine sjajna su poveznica Hrvatske sa svojim matičnim državama, kao što je hrvatska dijaspora most koji Hrvatsku spaja s drugim zemljama.

Prošao sam cijelu Hrvatsku, posjetio stotine sela i gradova, susreo tisuće ljudi od kojih mnogi naporno rade - i ne mogu živjeti od svoga rada. Mnogi uopće nemaju zaposlenje. Mnogi su na rubu egzistencije. To se mora promijeniti!

Imamo zemlju čija su prirodna bogatstva, poštenje i marljivost ljudi dovoljni da svi njezini građani mogu dobro živjeti. Moramo te resurse upotrijebiti na pravi način da stvorimo društvo koje počiva na radu, znanju i kreativnosti.

Poduzetništvo je temelj gospodarskog napretka. Napokon, poduzetništvo moramo odlučno potaknuti jačajući motivaciju za domaća i inozemna ulaganja. Potrebno je definirati najefikasnije mjere poticaja u gospodarstvu i napokon stvoriti najpovoljnije uvjete za proizvodnju i izvoz.

Nema naprednoga gospodarstva ako svi koji sudjeluju u procesu rada nisu motivirani. Zato su prava radnika i prava svih zaposlenika, kao i socijalni dijalog, sastavni dio napretka. Poštene plaće za pošten rad, pristojne mirovine za doprinos koji su starije generacije dale našem društvu, sastavni su dio pravednosti za koju se zalažem.

Hrvatsku je danas okovala gospodarska kriza. Moramo se suočiti s činjenicom da smo je kasno prepoznali i tako dopustili da se razmaše do razine koja ugrožava temeljne vrijednosti hrvatskoga društva. Svoje korijene ona dijelom ima u svjetskoj krizi, ali važne uzročnike ima u Hrvatskoj. Dugoročne negativne posljedice nepravedne i dijelom kriminalne pretvorbe i privatizacije, koje su dovele do urušavanja gospodarskih resursa i gubitka radnih mjesta, valja istaknuti kao bitne generatore krize, ove gospodarske, ali i moralne.

Korupcija i organizirani kriminal, posebno onaj gospodarski, drugi je važan razlog krize u kojoj se nalazimo. Usto, nedostatak odgovarajuće gospodarske politike koja nije uvijek prepoznala kako valja više proizvoditi i izvoziti, kako treba prepoznati svoje komparativne

prednosti, ravnomjerno poticati turizam, poljoprivredu i industriju, malo poduzetništvo i obrt, doveo je do žalosne činjenice da Hrvatska danas proizvodi manje nego što je proizvodila prije rata. Broj nezaposlenih iz dana u dan raste, kao i broj nelikvidnih tvrtki i tvrtki u stečaju.

To se mora promijeniti!

Zajedno s Vladom, u čije ovlasti spada gospodarstvo, uz pomoć gospodarske diplomacije - zagovarajući optimalna rješenja, spreman sam predano raditi na gospodarskim reformama. Ali uspjeh je nužno vezan uz optimizam, vjeru u vlastite snage i spremnost da se pravednom raspodjelom tereta krize svim građanima pošalje poruka solidarnosti, ali i predanosti u provedbi reformi.

Socijalna osjetljivost, zaštita najsiromašnijih, nezaposlenih, bolesnih, djece i obitelji naša su ljudska i građanska obveza. Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti dio su onih vrijednosti na kojima počiva hrvatsko društvo i kultura.

Svaki građanin ima pravo na zdravlje i primjerenu zdravstvenu zaštitu te mirovinski sustav koji omogućava pristojan život ljudima koji su završili svoj radni vijek. Financiranje zdravstva i mirovinski sustav to moraju omogućiti. Ekologija i održivi razvoj nuždan su dio razvojne filozofije razvoja hrvatskog društva.

Ali, nema napretka za društvo koje ne ulaže u znanje. Znanost i obrazovanje dostupno pod jednakim uvjetima svakom mladom čovjeku, cjeloživotno obrazovanje te integracija u europski obrazovni i znanstveni prostor, nužna su pretpostavka cjelokupnog razvoja. Mladi su ljudi naše najveće bogatstvo. Ulaganje u njihovo obrazovanje najbolja je investicija.

Vjerujem u našu sposobnost da svladamo teškoće i da znanjem, odlučnošću i vizijom svoju domovinu učinimo razvijenom europskom zemljom.

Hrvatska hoće pobijediti krizu i postupno postati zemljom rada i blagostanja!

Hrvatska je pri kraju puta u Europsku uniju. Zbog rata, ali i zbog naše donedavne nespремnosti za važne reforme, kao što je odlučnija borba protiv korupcije, taj je put potrajao dulje od očekivanog. Ipak, sve dosadašnje Vlade i sazivi Hrvatskoga sabora, uključujući i pregovarački tim, uvijek su iskreno željeli europsku Hrvatsku i zato im zahvaljujem na velikim naporima koje su učinili da se ostvari naš europski san. Zajedno s Vladom, pokrenut ću odlučne poteze i reforme potrebne da Hrvatska što prije postane članicom Europske unije.

Članstvo u Europskoj uniji velik je izazov u kojem moramo pokazati svoju sposobnost da uspijemo na velikom i zahtjevnom europskom tržištu i da do kraja prihvatimo sve demokratske vrijednosti ujedinjene Europe.

Tu zadaću možemo ostvariti dobrom pripremom svoga gospodarstva, jačanjem znanja, znanosti i usvajanjem novih tehnologija, poštujući postulate održivog razvoja. Ali, EU je i izazov da se očuva vlastiti nacionalni identitet, da mali narod u velikoj multinacionalnoj zajednici ostane prepoznatljiv prema svom hrvatskom identitetu i identitetu svojih nacionalnih manjina.

A to možemo ponajprije kulturom, poštovanjem svoje tradicije, ali i poticanjem kreativnosti i suvremenog umjetničkog i kulturnog stvaralaštva te jačanjem nacionalnih kulturnih institucija. No vlastita se kultura ne čuva izolacijom. Uspješno njegovanje i afirmacija vlastite

kulture podrazumijeva i otvorenost prema drugim kulturama, poštovanje kulturne raznolikosti i kulturnu suradnju s drugim državama.

Jean Monet, jedan od pokretača ideje europejstva, rekao je: "Mi ne ujedinjujemo države, mi u prvom redu zbližavamo ljude."

Hrvatska je već članica NATO saveza. To nije samo vojni, već je i politički savez koji promiče demokraciju i vrijednosti zapadne civilizacije. Prilagodba vojnim standardima NATO-a važna je zadaća koju otežava ekonomska kriza. Hrvatska inkorporacija u strukturu NATO saveza važna je i vojna i politička zadaća.

Hrvatska je i odgovorna članica UN-a, svjetske organizacije kao mjesta na kojemu se susreću države najrazličitijih političkih sustava, civilizacija, ekonomske razvijenosti i svjetonazora. Hrvatska se mora maksimalno koristiti mehanizmima koje za uspostavu političkih i gospodarskih kontakata nudi ta organizacija.

Razvoj dobrih odnosa sa susjednim zemljama i cjelokupnom regijom, od strateškog je značenja za Hrvatsku. Dobri odnosi sa susjedima jamče mir, sigurnost i stabilnost, otvaranje trgovinskih odnosa, investicije, rast turizma, kulturnu, sportsku i svaku drugu suradnju s državama u regiji. Razvoj dobrih odnosa sa zemljama u regiji od strateškog je značaja i jedan je od prioriteta vanjske politike za koju ću se zalagati. Ističem da je sa susjedima potrebno razriješiti sva otvorena pitanja, od onih graničnih do onih koji su ostali kao posljedice rata.

Otkrivanje sudbine nestalih osoba, inzistiranje na odgovornosti za ratne zločine, povrat otetog kulturnog blaga, izgradnja porušenih objekata, povrat izbjeglica i jamstvo njihove sigurnosti te povrat imovine i rješavanje svih otvorenih pitanja, najvažnije su zadaće političara u svim državama. Miroljubiva politika nema alternativu, a sadašnja generacija političara naprosto nema pravo probleme ostavljati generacijama koje dolaze. Uvjeren sam da će partnerstvo u regiji, u kojoj će predvodničku ulogu imati gospodarski i politički najuspješnije zemlje, rezultirati prosperitetom svih zemalja koje će kulminirati ulaskom svih država i cijele regije u EU.

Fokus hrvatske vanjske politike na Europu i regiju podrazumijeva i svijest o tome da Hrvatska treba prijatelje u cijelome svijetu. Globalno mirotvorstvo i želja da se uspostave prijateljske, političke, gospodarske i kulturne veze širom svijeta, također su odrednica politike koju zagovaram. Velike zemlje, poput Rusije, Kine ili Indije, južnoameričke zemlje, Afrika, Azija i Australija, važni su partneri, osobito u gospodarskim odnosima.

Prihvatanje različitosti, političke, vjerske, kulturne, gospodarske, temelj je međusobnog razumijevanja i izgradnje dobrih odnosa. Zemlje u kojima živi hrvatska dijaspora smatram osobito važnima, kao i njegovanje gospodarske i kulturne suradnje s dijasporom. Već je mnogo puta dokazano i strateško partnerstvo sa Sjedinjenim Američkim Državama, ne samo kroz NATO, već i u bilateralnim odnosima, što nam je također osobito važno.

Zadaće koje su pred Hrvatskom, a time i pred nama koji smo dobili mandat da je vodimo, velike su. Inzistirat ću na razvoju države utemeljenom na vrijednostima odgovornosti, poštenja, povjerenja, poštovanja i načelima jednakih mogućnosti, nediskriminacije i vrednovanja kroz znanje i rad, jednom riječju - na pravednosti. Inzistirat ću na razvijanju sustava koji će potaknuti građane da prihvate i žive ove vrijednosti i načela, a ne da se osjećaju gubitnicima ako to čine.

Drugim riječima, inzistirat ću na sustavu u kojem će biti kristalno jasno da se korupcija i kriminal ne isplate. Imovina i društveni status stečeni na kriminalnoj osnovi neće biti dugoga vijeka. Vratit ćemo ljudima dostojanstvo i vjeru u to da se poštenje i odgovornost isplate.

Velika je odgovornost svih nas u ostvarivanju takve države i društva. Ja tu odgovornost prepoznajem i spreman sam svojim primjerom i radom potaknuti institucije, a time i građane, da krenu tim putem. Ali vidim da danas praktično svi težimo biti na tome putu. Vidim spremnost da se krene tim putem i novu snagu koja se rađa, snagu koja je spremna iznijeti dubinske reforme koje će Hrvatsku učiniti boljom i pravednijom. Malodušje i nemoć ostavimo prošlim vremenima, a u novo vrijeme unosimo i novu odlučnost. Zato vas molim, ni u jednom trenutku ne zaboravite da je ovo Vaša zemlja, u Vašim rukama i da nema drugoga gospodara osim Vas!

U XXI. stoljeću ujedinит ćemo se u borbi protiv korupcije i kriminala, tog karcinoma zdravog, pravednog i naprednog društva. Nije nam svejedno i nećemo više nijemo i nemoćno stajati dok prljavi novac kupuje hrvatsku imovinu i osvaja gospodarske resurse, omogućava lažne diplome, privilegije i nezasluženo bogatstvo. Kao predsjednik Republike obećavam da nikada neću odustati u borbi za pravedno društvo. Neću posustati u beskompromisnom obračunu s korupcijom, gdje god se pojavi. Svaki dan svoga mandata vodit ću se ovom istinom: Vaša dobrobit - moja je dužnost i cilj moga djelovanja!

U XXI. stoljeću izgrađivat ćemo državu utemeljenu na znanju, novim tehnologijama i konceptu održivog razvoja. Moderna država stasala sve do kraja prošlog stoljeća u zapadnim demokracijama, koja danas uglavnom dobro zadovoljava potrebe svojih građana, već sutra neće biti dovoljna. Nova, postmoderna država, morat će prihvatiti klimatske promjene, stroge ekološke standarde, ostvariti globalnu informatiziranost, spoznati novo poimanje ljudskih prava te znanost, obrazovanje i kulturu afirmirati kao poluge napretka i očuvanja vlastitog identiteta u globalnom i multikulturnom društvu.

Takva će država biti i učinkovit servis građanima i gospodarstvu. Bit će to država novoartikulirane suverenosti koja nije u sukobu, već u sinergiji s drugim državama, asocijacijama i međunarodnim organizacijama. U takvoj će se zemlji građani Hrvatske uistinu biti građanima Europe i Svijeta.

Kao predsjednik Hrvatske, spreman sam biti na čelu promjena koje očekuju našu domovinu. Znam da ne mogu sam.

Trebam Vladu, Sabor, političke stranke, ali prije svega Vas - dragi građani ove lijepe zemlje. Zajedno ćemo ispisati novu stranicu naše povijesti. Krećemo na jedan novi put, put stabilnije, sigurnije i gospodarski razvijenije zemlje, na put demokratskog i kulturnog napretka i socijalnog blagostanja. Put koji nije brz, put koji nije lagan. Bit ćemo snaga koja mijenja izgled ove zemlje, ruši temelje nepravdi i stvara novu Hrvatsku.

Bit će to napokon zemlja kakvu zaslužujemo, bit će to lijep, poželjan dom svih poštenih ljudi.

Građani Republike Hrvatske, hvala Vam, i još jedanput obećavam:

"Služit ću Vam, služit ću našoj zemlji!"

Živjeli i živjela nam naša Hrvatska!

Prilog 3 – Inauguracijski govor američkog predsjednika Baracka Obame (hrvatski prijevod)

Dragi moji sunarodnjaci: Stojim danas pred Vama ponizan zbog zadatka koji je pred nama, zahvalan na povjerenju kojeg ste mi ukazali te svjestan žrtava koje su podnijeli naši preci. Zahvaljujem predsjedniku Bushu što je služio našem narodu te na velikodušnosti i suradnji koju je iskazao tijekom razdoblja smjene vlasti. Do sada su četrdeset i četiri Amerikanca položila predsjedničku prisegu. Riječi su izgovarane tijekom rastućih plima blagostanja i tihih voda mira. No ponekad se prisega izgovarala usred nakupljenih oblaka i oluja. U takvim je trenucima Amerika kročila dalje, ne zbog stručnosti i vizija vladajućih, već zbog toga što smo Mi, Narod, ostajali vjerni idealima naših predaka i odani našim temeljnim načelima. Tako je to bilo nekada. Tako mora postupiti i ova generacija Amerikanaca. Sasvim je jasno da se trenutno nalazimo usred krize. Naša je zemlja u ratu s dalekosežnom mrežom mržnje i

nasilja. Naša je ekonomija izuzetno oslabljena, kako zbog pohlepe i neodgovornosti nekih pojedinca, tako i zbog našeg kolektivnog propusta da donesemo teške odluke i pripremimo zemlju za novo doba. Domovi su izgubljeni, poslovi također; tvrtke propadaju. Naše zdravlje je preskupo, naše školstvo je razočaralo mnoge; a svaki novi dan nosi nove dokaze kako način na koji koristimo energiju ojačava naše protivnike i prijeti našem planetu. To su pokazatelji krize prema statističkim podacima. Nešto manje mjerljiv no nimalo manje ozbiljan je i pad povjerenja diljem naše zemlje – rastući strah da je pad Amerike neizbježan i da sljedeća generacija mora smanjiti svoja očekivanja. Danas vam tvrdim da su svi izazovi s kojima se suočavamo stvarni. Ozbiljni su i brojni su. Neće ih biti lako prevladati niti ćemo to moći napraviti u kratkom vremenu. No Ameriko znaj, prevladat ćemo ih. Danas smo ovdje jer smo izabrali nadu, a ne strah, jedinstvo smisla umjesto sukoba i nesloge. Danas smo ovdje kako bismo stali na kraj sitnim prepucavanjima i lažnim obećanjima, uzajamnim optužbama i ispraznim dogmama koje su predugo gušile našu politiku. Ostajemo mlada zemlja, no kako stoji u Svetom pismu, došlo je vrijeme da odbacimo djetinjarije. Došlo je vrijeme ponovne potvrde našeg izdržljivog duha, odabira bolje povijesti, prenošenja tog vrijednog dara, te plemenite ideje koja se prenosi s koljena na koljeno: Božjeg obećanja da su svi jednaki, svi slobodni i da svi imaju pravo tragati za svojom srećom. U ponovnom potvrđivanju dostojanstva naše zemlje prihvaćamo da ono nije predodređeno. Ono se mora zaraditi. Naše putovanje nikad nije bilo ispunjeno prećacima i nikada se nismo zadovoljavali malim stvarima. Nije to bilo putovanje za one slabog srca, one koji biraju odmor nad radom ili traže užitak bogatstva i slave. Naprotiv, bilo je to putovanje onih koji su spremni na rizik, onih koji rade, stvaraju - neke su slavili, no većina muškaraca i žena koji su nas nosili na ovom teškom i dugom putu prema boljitku i slobodi ostala je anonimna. Zbog nas su spakirali sve što su posjedovali i otputovali preko oceana u potrazi za novim životom. Zbog nas su radili u neljudskim uvjetima i naselili zapad, otpjeli udarce bičeva i orali tvrdu zemlju. Za nas su se borili i umirali u Concordu i Gettysburgu, Normandiji i Khe Sanhu. Nebrojeno puta su se ti muškarci i žene borili i žrtvovali, radeći dok im se ruke nisu sasvim prekrile žuljevima kako bismo mi živjeli bolje. Oni su Ameriku stavljali ispred svojih pojedinačnih težnji, ispred svih klasnih razlika, različitog podrijetla i frakcija. Mi danas nastavljamo to isto putovanje. I dalje smo najrazvijenija i najmoćnija zemlja na svijetu. Naši radnici nisu ništa manje produktivni nego što su bili na početku krize. Naši umovi nisu ništa manje inventivni, naši usluge i proizvodi nisu ništa manje potrebni nego što su bili prošlog tjedna, prošlog mjeseca ili prošle godine. Naše mogućnosti ostaju neumanjene. No vrijeme cupkanja u mjestu, zaštite uskih interesa i odgađanja donošenja teških odluka zasigurno je prošlo. Počevši od danas, moramo ustati, otresti sa sebe prašinu i započeti s obnovom Amerike. Kamo god da pogledamo vidimo da nas čeka jako puno posla. Stanje našeg gospodarstva traži hitno i čvrsto djelovanje, i mi ćemo djelovati – ne samo kako bi stvorili nova radna mjesta već kako bi postavili nove temelje za rast. Izgradit ćemo mostove i ceste, električne mreže i digitalne vodove koji nam napajaju ekonomiju i koji nas povezuju. Vratit ćemo znanost na mjesto koje zaslužuje i gospodariti tehnologijom kako bi podigli razinu kvalitete i smanjili troškove našeg zdravstvenog sustava. Iskorištavat ćemo sunčevu energiju, vjetar i tlo kao gorivo za pokretanje naših automobila i za rad naših tvornica. Reformirat ćemo naše škole, fakultete i sveučilišta kako bi se mogli nositi sa izazovima novog doba. Sve to možemo napraviti. Sve to ćemo i napraviti. Ima nekih koji dovode u pitanje opseg naših ambicija, koji smatraju da naš sustav ne može podnijeti prevelik broj velikih planova. Svi oni imaju vrlo kratko pamćenje jer zaboravljaju što je ova zemlja već napravila i što sve slobodni muškarci i žene mogu postići kada svoje stvaralačke sposobnosti udruže za zajednički cilj uz neophodnu dozu odvažnosti. Ono što cinici ne razumiju jest da im tlo izmiče pod nogama – da njihovi ustajali politički argumenti koji su nas toliku dugo iscrpljivali više ne vrijede. Danas se ne pitamo je

li naša vlada prevelika ili premala već je li učinkovita – pomaže li obiteljima u pronalaženju pristojno plaćenih poslova, zdravstvom koje si mogu priuštiti, dostojanstvenom mirovinom? Ondje gdje je odgovor „da“ namjeravamo krenuti naprijed. Tamo gdje je odgovor „ne“, obustavit ćemo postojeći program. Svi mi koji raspoložemo javnim novcem bit ćemo odgovorni - morat ćemo ga pametno trošiti, promijeniti loše navike i transparentno obavljati sve poslove jer je to jedini način za uspostavu neophodnog povjerenja između građana i njihove vlade. Ne pitamo se danas ni je li tržište sila u službi dobra ili zla. Njegova moć stvaranja bogatstva i širenja slobode nema premca, no ova nas je kriza podsjetila na to da se tržište bez nadzora vrlo brzo može oteti kontroli te da niti jedna zemlja ne može napredovati ako pogoduje isključivo bogatima. Uspjeh naše ekonomije nikad nije ovisio isključivo o veličini našeg BDP-a već i o dalekosežnosti našeg blagostanja, mogućnosti pružanja prilike svakom tko je tu priliku voljan iskoristiti – ne iz milostinje već zbog toga jer je to najsigurniji put do našeg općeg dobra. Kad je u pitanju naša obrana, odbijamo birati između naše sigurnosti i naših ideala jer je to pogrešno. Očevi naše domovine...Očevi naše domovine, suočeni s opasnostima koje mi ne možemo ni zamisliti, sastavili su povelju kojom se jamči vladavina prava i koja je postavila temelje ljudskih prava, povelju koja se nadograđivala krvlju generacija. Njeni ideali i dalje osvjetljavaju svijet i nećemo ih se odreći iz koristoljublja. Stoga, svim ljudima i vladama koje nas danas gledaju, od najvećih gradova do malih sela u kakvom je rođen i moj otac: znajte da je Amerika prijatelj svih naroda, svakog čovjeka i svake žene i djeteta koji žele budućnost mira i dostojanstva i spremni smo još jednom preuzeti ulogu vođe. Sjetite se da su se prijašnje generacije suočile s fašizmom i komunizmom ne samo projektilima i tenkovima već čvrstim savezima i trajnim uvjerenjima. Bili su svjesni toga da nas naša snaga sama po sebi ne može zaštititi kao i toga da nam ona ne daje za pravo da se ponašamo kako nam se prohtije. Znali su da naša snaga raste njenom mudrom upotrebom; da nam sigurnost proizlazi iz opravdanosti našeg cilja, snage primjera te čvrstih kvaliteta poniznosti i suzdržavanja. Mi smo čuvari ove baštine. Još jednom vođeni ovim principima možemo se suočiti s novim opasnostima koje zahtijevaju još veće napore i još bolju međudržavnu suradnju i razumijevanje. Irak ćemo odgovorno prepustiti njegovim stanovnicima i iskovati teško stečeni mir u Afganistanu. U zajedništvu sa starim prijateljima i bivšim neprijateljima, neumorno ćemo raditi na smanjenju nuklearne opasnosti i rješavanju pitanja globalnog zatopljenja. Nećemo se ispričavati zbog svog načina života niti ćemo popuštati u obrani istog, a onima koji žele postići svoje ciljeve sijući teror i ubijajući nedužne poručujemo da je naš duh nesalomljiv i jači no ikad; ne možete ga nadživjeti i mi ćemo vas poraziti. Mi znamo da je naše mješovito naslijeđe snaga, a ne slabost. Mi smo zemlja kršćana i muslimana, Židova i hindusa i ateista. Oblikovali su nas jezici i kulture sa svih krajeva našeg planeta; i upravo zato što smo okusili gorak okus građanskog rata i segregacije te smo iz tog mračnog doba izašli jači i složniji, vjerujemo da će stare mržnje jednog dana nestati, plemenske granice izbrisati i da će, kako svijet bude postajao sve manji, naša zajednička humanost izaći na vidjelo, a Amerika će morati preuzeti svoju ulogu u novoj eri mira. Muslimanskom svijetu poručujemo da tražimo novi put prema naprijed koji će se zasnivati na zajedničkim interesima i uzajamnom poštivanju. Svjetskim vođama koji siju sjeme sukoba ili krivnju za svoje probleme svaljuju na Zapad poručujem: znajte da će Vas vaši narodi suditi po tome što možete izgraditi, a ne po tome što ste uništili. Svi vi koji se služite korupcijom, silom i ušutkavanjem neistomišljenika kako bi se održali na vlasti, znajte da ste na krivoj strani povijesti; no mi smo Vam spremni pružiti ruku ukoliko ste voljni popustiti stisak svoje pesnice . Stanovnicima siromašnih zemalja obećavamo da ćemo raditi zajedno s vama kako bi vaše farme urodile plodom i kako bi njima potekla čista voda, kako bi se okrijepili iscrpljeni i nahranili gladni umovi. A onim zemljama koje, poput naše, uživaju u relativnom blagostanju poručujemo da si više ne možemo priuštiti ravnodušnost prema patnjama van

naših granica, niti možemo koristiti svjetske resurse bez razmišljanja o posljedicama. Jer svijet se promijenio, a mi se moramo mijenjati zajedno s njim. Dok razmišljamo o putu pred nama, sa skrušenom zahvalnošću se prisjetite onih hrabrih Amerikanaca koji, u ovim trenucima, ophode daleke pustinje i planine. Oni nam žele nešto poručiti baš kao i pali junaci pokopani u Arlingtonu koji nam šapuću već stoljećima. Odajemo im počast ne samo zato što su čuvari naše slobode, već zato što predstavljaju duh služenja naciji, volju za pronalaskom smisla u nečem što je veće i od njih samih. I stoga nas, u ovom trenutku koji će obilježiti cijelu jednu generaciju, upravo takav duh mora sve obuzeti. Jer koliko god vlada može i mora učiniti, u konačnici se ova zemlja ipak najviše oslanja na vjeru i odlučnost američkog naroda. Spremnost da udomite stranca kad mu je najteže, velikodušnost radnika koji će radije pristati na manji broj radnih sati nego dopustiti da kolege izgube posao je ono što će nas progurati kroz najteža razdoblja. Hrabrost vatrogasca koji će se probiti kroz stepeništa ispunjena dimom kao i spremnost roditelja da podigne dijete, sve to u konačnici kroji našu sudbinu. Naši su izazovi možda novi. Sredstva koja ćemo koristiti kako bi se s njima suočili također mogu biti nova. No temeljne vrijednosti o kojima naš uspjeh ovisi - čestitost i težak rad, hrabrost i poštenje, tolerancija i znatiželja, odanost i domoljublje - stare su. I istinite. One su bile tiha sila napretka kroz povijest. Ono što nam je sada potrebno jest povratak ovim istinitostima. Ono što se od nas sada traži je novo razdoblje odgovornosti - priznanje svakog stanovnika Amerike da imamo obveze prema sebi, svojoj domovini i svijetu, obveze koje ne preuzimamo nevoljko već s radošću, s čvrstim uvjerenjem da ništa u tolikoj mjeri ne ispunjava naš duh, i definira naš karakter, kao saznanje da smo dali sve od sebe kako bismo se suočili s teškim zadatkom. Ovo je cijena i obećanje državljanstva. Ovo je izvor našeg samopouzdanja — svijest da nas Bog poziva da sami oblikujemo nesigurnu sudbinu. Ovo je značenje naše slobode i naše vjere, razlog zbog kojeg se muškarci, žene i djeca svih rasa i vjeroispovijesti mogu pridružiti ovoj proslavi i razlog zbog kojeg pred vama danas najsvetiju prisegu polaže čovjek čiji otac prije 60 godina nije mogao biti poslužen u mjesnom restoranu. Stoga obilježimo ovaj dan sjećanjem na to odakle potječemo i koliko daleko smo stigli. U godini rođenja Amerike, tijekom najhladnijeg mjeseca, mala skupina patriota se natiskala nad gotovo ugaslim logorskim vatrama na obali ledene rijeke. Naš glavni grad je bio napušten. Neprijatelj je napredovao. Snijeg je bio umrljan krvlju. U trenucima kada je konačan ishod naše revolucije bio najupitniji, otac naše domovine je naredio da se narodu pročitaju ove riječi: "Neka je na znanje budućem svijetu...da su, u dubini zime, kad ništa osim nade i kreposti nije moglo preživjeti...grad i zemlja, suočeni sa zajedničkom prijetnjom, krenuli naprijed i suprotstavili joj se. Ameriko, suočeni sa našim zajedničkim opasnostima, u ovoj zimi naše oskudice, sjetimo se ovih vječnih riječi. Nadom i krepošću još jednom prevladajmo ledene struje i otpismo sve oluje koje nas možda još očekuju. Poručimo djeci naše djece da u trenutku iskušenja nismo dozvolili da naše putovanje završi, da se nismo pokolebali i odustali; te smo, očiju prikovanih na daleki obzor i uz Božju milost pronosili vrijedan dar slobode kako bi ga predali budućim naraštajima.

Hvala Vam. Bog Vas blagoslovio i Bog blagoslovio Sjedinjene Američke Države.

Prilog 4 – Inauguracijski govor američkog predsjednika Baracka Obame (na engleskom jeziku)

My fellow citizens:

I stand here today humbled by the task before us, grateful for the trust you have bestowed, mindful of the sacrifices borne by our ancestors. I thank President Bush for his service to our nation, as well as the generosity and cooperation he has shown throughout this transition. Forty-four Americans have now taken the presidential oath. The words have been spoken during rising tides of prosperity and the still waters of peace. Yet, every so often, the oath is taken amidst gathering clouds and raging storms. At these moments, America has carried on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because We the People have remained faithful to the ideals of our forebearers, and true to our founding documents. So it has been. So it must be with this generation of Americans. That we are in the midst of crisis is now well understood. Our nation is at war, against a far-reaching network of violence

and hatred. Our economy is badly weakened, a consequence of greed and irresponsibility on the part of some, but also our collective failure to make hard choices and prepare the nation for a new age. Homes have been lost; jobs shed; businesses shuttered. Our health care is too costly; our schools fail too many; and each day brings further evidence that the ways we use energy strengthen our adversaries and threaten our planet. These are the indicators of crisis, subject to data and statistics. Less measurable but no less profound is a sapping of confidence across our land — a nagging fear that America's decline is inevitable, and that the next generation must lower its sights. Today I say to you that the challenges we face are real. They are serious and they are many. They will not be met easily or in a short span of time. But know this, America: They will be met. On this day, we gather because we have chosen hope over fear, unity of purpose over conflict and discord. On this day, we come to proclaim an end to the petty grievances and false promises, the recriminations and worn-out dogmas, that for far too long have strangled our politics. We remain a young nation, but in the words of Scripture, the time has come to set aside childish things. The time has come to reaffirm our enduring spirit; to choose our better history; to carry forward that precious gift, that noble idea, passed on from generation to generation: the God-given promise that all are equal, all are free, and all deserve a chance to pursue their full measure of happiness.

In reaffirming the greatness of our nation, we understand that greatness is never a given. It must be earned. Our journey has never been one of shortcuts or settling for less. It has not been the path for the fainthearted — for those who prefer leisure over work, or seek only the pleasures of riches and fame. Rather, it has been the risk-takers, the doers, the makers of things — some celebrated, but more often men and women obscure in their labor — who have carried us up the long, rugged path toward prosperity and freedom. For us, they packed up their few worldly possessions and traveled across oceans in search of a new life. For us, they toiled in sweatshops and settled the West; endured the lash of the whip and plowed the hard earth. For us, they fought and died, in places like Concord and Gettysburg; Normandy and Khe Sahn. Time and again, these men and women struggled and sacrificed and worked till their hands were raw so that we might live a better life. They saw America as bigger than the sum of our individual ambitions; greater than all the differences of birth or wealth or faction. This is the journey we continue today. We remain the most prosperous, powerful nation on Earth. Our workers are no less productive than when this crisis began. Our minds are no less inventive, our goods and services no less needed than they were last week or last month or last year. Our capacity remains undiminished. But our time of standing pat, of protecting narrow interests and putting off unpleasant decisions — that time has surely passed. Starting today, we must pick ourselves up, dust ourselves off, and begin again the work of remaking America. For everywhere we look, there is work to be done. The state of the economy calls for action, bold and swift, and we will act — not only to create new jobs, but to lay a new foundation for growth. We will build the roads and bridges, the electric grids and digital lines that feed our commerce and bind us together. We will restore science to its rightful place, and wield technology's wonders to raise health care's quality and lower its cost. We will harness the sun and the winds and the soil to fuel our cars and run our factories. And we will transform our schools and colleges and universities to meet the demands of a new age. All this we can do. And all this we will do. Now, there are some who question the scale of our ambitions — who suggest that our system cannot tolerate too many big plans. Their memories are short. For they have forgotten what this country has already done; what free men and women can achieve when imagination is joined to common purpose, and necessity

to courage. What the cynics fail to understand is that the ground has shifted beneath them — that the stale political arguments that have consumed us for so long no longer apply. The question we ask today is not whether our government is too big or too small, but whether it works — whether it helps families find jobs at a decent wage, care they can afford, a retirement that is dignified. Where the answer is yes, we intend to move forward. Where the answer is no, programs will end. And those of us who manage the public's dollars will be held to account — to spend wisely, reform bad habits, and do our business in the light of day — because only then can we restore the vital trust between a people and their government. Nor is the question before us whether the market is a force for good or ill. Its power to generate wealth and expand freedom is unmatched, but this crisis has reminded us that without a watchful eye, the market can spin out of control — and that a nation cannot prosper long when it favors only the prosperous. The success of our economy has always depended not just on the size of our gross domestic product, but on the reach of our prosperity; on our ability to extend opportunity to every willing heart — not out of charity, but because it is the surest route to our common good. As for our common defense, we reject as false the choice between our safety and our ideals. Our Founding Fathers, faced with perils we can scarcely imagine, drafted a charter to assure the rule of law and the rights of man, a charter expanded by the blood of generations. Those ideals still light the world, and we will not give them up for expedience's sake. And so to all other peoples and governments who are watching today, from the grandest capitals to the small village where my father was born: Know that America is a friend of each nation and every man, woman and child who seeks a future of peace and dignity, and that we are ready to lead once more. Recall that earlier generations faced down fascism and communism not just with missiles and tanks, but with sturdy alliances and enduring convictions. They understood that our power alone cannot protect us, nor does it entitle us to do as we please. Instead, they knew that our power grows through its prudent use; our security emanates from the justness of our cause, the force of our example, the tempering qualities of humility and restraint. We are the keepers of this legacy. Guided by these principles once more, we can meet those new threats that demand even greater effort — even greater cooperation and understanding between nations. We will begin to responsibly leave Iraq to its people, and forge a hard-earned peace in Afghanistan. With old friends and former foes, we will work tirelessly to lessen the nuclear threat, and roll back the specter of a warming planet. We will not apologize for our way of life, nor will we waver in its defense, and for those who seek to advance their aims by inducing terror and slaughtering innocents, we say to you now that our spirit is stronger and cannot be broken; you cannot outlast us, and we will defeat you. For we know that our patchwork heritage is a strength, not a weakness. We are a nation of Christians and Muslims, Jews and Hindus — and nonbelievers. We are shaped by every language and culture, drawn from every end of this Earth; and because we have tasted the bitter swill of civil war and segregation, and emerged from that dark chapter stronger and more united, we cannot help but believe that the old hatreds shall someday pass; that the lines of tribe shall soon dissolve; that as the world grows smaller, our common humanity shall reveal itself; and that America must play its role in ushering in a new era of peace. To the Muslim world, we seek a new way forward, based on mutual interest and mutual respect. To those leaders around the globe who seek to sow conflict, or blame their society's ills on the West: Know that your people will judge you on what you can build, not what you destroy. To those who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, know that you are on the wrong side of history; but that we will extend a hand if you are willing to unclench your fist. To the people of poor nations, we pledge to work alongside you to make your farms flourish and let clean waters flow; to nourish starved bodies and feed hungry minds. And to those nations like ours that enjoy relative plenty, we

say we can no longer afford indifference to suffering outside our borders; nor can we consume the world's resources without regard to effect. For the world has changed, and we must change with it. As we consider the road that unfolds before us, we remember with humble gratitude those brave Americans who, at this very hour, patrol far-off deserts and distant mountains. They have something to tell us today, just as the fallen heroes who lie in Arlington whisper through the ages. We honor them not only because they are guardians of our liberty, but because they embody the spirit of service; a willingness to find meaning in something greater than themselves. And yet, at this moment — a moment that will define a generation — it is precisely this spirit that must inhabit us all.

For as much as government can do and must do, it is ultimately the faith and determination of the American people upon which this nation relies. It is the kindness to take in a stranger when the levees break, the selflessness of workers who would rather cut their hours than see a friend lose their job which sees us through our darkest hours. It is the firefighter's courage to storm a stairway filled with smoke, but also a parent's willingness to nurture a child, that finally decides our fate.

Our challenges may be new. The instruments with which we meet them may be new. But those values upon which our success depends — hard work and honesty, courage and fair play, tolerance and curiosity, loyalty and patriotism — these things are old. These things are true. They have been the quiet force of progress throughout our history. What is demanded then is a return to these truths. What is required of us now is a new era of responsibility — a recognition, on the part of every American, that we have duties to ourselves, our nation and the world; duties that we do not grudgingly accept but rather seize gladly, firm in the knowledge that there is nothing so satisfying to the spirit, so defining of our character, than giving our all to a difficult task.

This is the price and the promise of citizenship.

This is the source of our confidence — the knowledge that God calls on us to shape an uncertain destiny.

This is the meaning of our liberty and our creed — why men and women and children of every race and every faith can join in celebration across this magnificent Mall, and why a man whose father less than 60 years ago might not have been served at a local restaurant can now stand before you to take a most sacred oath.

So let us mark this day with remembrance, of who we are and how far we have traveled. In the year of America's birth, in the coldest of months, a small band of patriots huddled by dying campfires on the shores of an icy river. The capital was abandoned. The enemy was advancing. The snow was stained with blood. At a moment when the outcome of our revolution was most in doubt, the father of our nation ordered these words be read to the people: "Let it be told to the future world ... that in the depth of winter, when nothing but hope and virtue could survive... that the city and the country, alarmed at one common danger, came forth to meet [it]." America. In the face of our common dangers, in this winter of our hardship, let us remember these timeless words. With hope and virtue, let us brave once more the icy currents, and endure what storms may come. Let it be said by our children's children that when we were tested, we refused to let this journey end, that we did

not turn back, nor did we falter; and with eyes fixed on the horizon and God's grace upon us, we carried forth that great gift of freedom and delivered it safely to future generations.

Thank you. God bless you. And God bless the United States of America.